

מבי מדרשא

לכבוד

ד

ישיבת תפוח

תוכן הענינים:

יח.....	בישוב קו' הרשב"א ע"ד הרמב"ן
יט.....	ביאור דברי הרשב"א בשיטת הרמב"ן
יט.....	בצרת סוטה
יט.....	בקו' התוס' לגירסא דידן אמאי פריך
יט.....	בפ"ק דסוטה ותתיבם יבומי
יט.....	בביאור ספק הגמ' אי אלים ק"י
כ.....	למידחי צרה
כ.....	בביאור סברת רב יוסף אילו איתיה לבעל
כ.....	וכו' לדעת תוס' סוטה ה:.
כ.....	בביאור החילוק בין טומאה בלשון לאו
כא.....	לטומאה בלשון עשה
כא.....	בענין ספק כודאי בסוטה
כא.....	בדעת התוס' דלרבנן מחז"ג פוטרת צרתה
כא.....	וחייבת חליצה
כא.....	וביאור"ד רש"י דאף לר"י בן כיפר
כא.....	פוטרת צרתה וחייבת חליצה
כב.....	בענין צרת סוטה ומחז"ג
כב.....	בביאור מחלוקת הראשונים לעולא
כב.....	האם צריך למאן בזיקה
כב.....	בדברי הגר"ח"ס דמיאון הוא
כג.....	מכאן ולהבא למפרע
כג.....	בביאור הראשון (של הירושלמי) ברמב"ן
כג.....	להא דאין אילונית פוטרת צרתה
כג.....	בביאור שי' ר' אסי דצרת אילונית אסורה
כג.....	בביאור התוס' ד' ח. במה דאילונית
כד.....	אינה עולה לחליצה
כד.....	בביאור דברי השטמ"ק
כד.....	דחסימנים הם הגדלות (יב.)
כד.....	ביאור הסוגיא בדף לב. לדעת הראשונים
כד.....	בסוגיא דמיתלא תלי וקאי, בהו"א שתתיבם
כד.....	(ולא יחול איסור אחות אשה),
כד.....	ובהא דלא פקע (למסקנה)
כה.....	איסור אשת אח

פרק ב' – ג'.....

כז.....	תקנת חכמים ביחס לדאורייתא
כז.....	– בדברי רש"י
כז.....	גדרי זיקה
כז.....	בדין פלגין דיבורא (כה.)

פרק א' (כללי).....

ג.....	בגדר מצוות ייבום לדעת התוס'
ג.....	בהיתירא ד"ולקחה" אליבא דרבנן דר"ש
ד.....	בשיטת הרמב"ן בגדר ביאה שניה
ד.....	בבי' הענין דערוה ליבום
ה.....	עיקר טעם הפטור מחליצה, ופטור צרה
ה.....	במה שאין חליצה בחי"כ בהו"א של הגמ'
ה.....	דף כ.
ה.....	בענין הדין פטור והדין מניעה דכל שאינו עולה
ו.....	ליבום אינו עולה לחליצה
ו.....	באור חדש בדין נאסרה, והמסתעף
ו.....	סתירה בדין "נאסרה"
ז.....	כשנעקר האיסור למפרע
ז.....	ראיות דחייל"ע, חיובם בחליצה
ח.....	משום שנשאר בהם קצת דין יבום
ח.....	בגדר אש"א דחייל"ל
ח.....	בדברי התורא"ש בדף ג:,
ח.....	לגבי אש"א דממילא
ט.....	סיכום גדרי האש"א במקום יבום
ט.....	גדרי חליצה
י.....	גדרי 'חלות איסור' ו'מעשה מצוה'
י.....	מצות חליצה

פרק א' (ע"ם הסוגיות).....

יב.....	בגדרי עשה דוחה ל"ת
יב.....	אזהרה שמענו עונש מנין ג:
יב.....	ביאור סברת הואיל ואישתרי אישתרי
יב.....	ביאור המו"מ בתוס' ד"ה
יג.....	תרי איסורי מחד איסורא
יד.....	בענין חיבי לאוין לר"ע
יד.....	בענין חיבי לאוין לר"ע
טו.....	והמסתעף מזה לצרת סוטה
טו.....	בעלת התנאי להרמב"ן
טו.....	בהפקעת הזיקה לדברי הירושלמי
טו.....	בדי' ר"ל היכא דייבמה
טו.....	בביאור ק"י דרבא בסוטה
טז.....	ובביאור המו"מ בגמ' שם
יז.....	שיטת המאירי בכרת דצרת סוטה
יז.....	בבאור פלוגתת הרא"ש והראב"ד
יז.....	וביאור חדש בראב"ד

בביאור קנין יבמה בביאה גרועה (נו.) ל
הערה מ"ט ע"י מאמר

חשיב "תחת אישך" (נח:) ל

בענין מגרש אשתו והחזירה (קח:) ל

קושיות והערות מבנה"ח לב

משא ומתן לג

במח' רש"י ותוס' אי הדין של ח"פ צריכה
לחזור על כל הצרות תלי בזיקה (כו:) .. כז

בפשטה הגמ' בדף כח ע"ב

באחות זקוקת איסור קדושה..... כח

בענין מאמר לבי"ש (כט.) כח

ביאור פלוגתת אבא שאול ורבנן (לט:) כח

ביאור דברי התוס' ברציחה בשוא"ת (נג:) כט

בהחילוק בין נתקע לדבוקם, ובגדר הכוונה

הנצרכת לביאת ייבום (נד.) כט

בביאור הקישא ד"משכבי אשה" (נד:) כט

מבי

מדרשא

סדר א'

(כללי)

סא סג

דבעינן ביאה דרך הקמת שם, והיינו דחידשו התוס' דבר חדש דבעינן ביאה דרך הקמת שם. ויל"ע מה נבאר בזה הלא לפמשנ"ת הלא כל המצוה הוא הקנין והקמת הבית ומדוע לא יועיל לקנין.

והמבואר בזה הוא דאף דעיקר ענין וסיבת המצוה הוא להקים לאחיו שם, מ"מ אין גדר מעשה המצוה להקים שם דאין הוא מצווה להקים שם ותו לא. אלא דמעשה המצוה הוא שיבעול אשת אחיו שמת והיינו דמחויב במעשה הקמת שם שהוא ביאה ולכך באיילונית או בסריס לא מקרי מעשה הקמת שם כיון שאין האשה ראויה כלל לילד משא"כ בבתולה אף דאינה מתעברת בביאה ראשונה מ"מ כיון שהיא מצד עצמה ראויה לילד שפיר מקרי מעשה הקמת שם ולכך בעינן שיהא בקישוי וכל' התוס' דבעינן דרך הקמת שם והיינו דבלאו הכי לא מקרי מעשה הקמת שם.

ש. קירזנר

בהיתירא ד"ולקחה" אליבא דרבנן דר"ש

כתבו התוס' (כ'). דדעת ר"ש דייבם ולבסוף נולד שריא ליה, הוא משום דילפי' מולקחה דמצי להחזירה אחר שגירשה וע"כ דהיבום מתיר איסור אש"א, וכי היכי דהותר למייבם הותר לכולם. וביאר הגרא"ו, דאף רבנן מודו בעצם הדבר, אלא דילפי' מקרא דויבמה דעדיין יבומין הראשונים עליה דהיא זוקקת יבום כל שעתא ושעתא, דהיא צריכה לשם "מיובמת" כדי לקיים זיקתה באופן מתמיד, הילכך הנוולד אחר ייבום

בגדר מצוות ייבום לדעת התוס'

בביאור גדר מצוות ייבום יל"ע מה ענינו, דהנה בפשטות הקרא כתיב והיה הבכור אשר תלד דמשמע דענינו קיום זרע לאחיו המת וא"כ לכאורה לא תהא מצוה אלא בגוונא דראוי להוליד.

ובתוס' (כ.). הקשו דהיאך בחייבי לאוין קאמר התם דאתי עשה ודחי לא תעשה הלא בביאה ראשונה ליכא הקמת שם דאין האשה מתעברת מביאה ראשונה ובביאה שניה אסור והיינו דבקושייתם סברו התוס' דבעינן ביאה הראויה להזריע דאל"כ אין בזה הקמת שם והי' כמו שכתבנו, ואמנם תירצו שם התוס' דאה"נ לא בעינן שתהא הביאה ראויה להקמת שם אלא שהיבם והיבמה יהו ראויין להקמת שם ודוקא איילונית וסריס שאינם ראויים להקמת שם לעולם ממעטינן אבל הכא לא, אפי' שהביאה עצמה אינה ראויה להקמת שם. ויל"ע לפ"ז מה גדר המצוה. ויש שביארו דלעולם אין המצוה להקים לאחיו זרע, אלא דהמצוה היא להקים ולהמשיך את "בית אחיו" והיינו להמשיך את אישות המת אלא דלא מקרי בית אם אינו ראוי לזרע ורק בית הראוי לזרע הוא הנקרא "בית אחיו". ובזה ביארו דברי התוס' דלכך בעינן שיהיה יבם והיבמה ראויין להוליד דעיי"כ מקרי בית, ולפ"ז כל קיום המצוה היא הקנין דהוא הקמת האישות.

אך יש להקשות ע"ז ממש"כ התוס' לקמן (נג): דאפי' למ"ד המשמש מת בעריות חייב מ"מ לא מהני לייבום

חשיב כנולד קודם ייבום, דאף השתא היא זוקקת ייבום והויא שעת נפילה ואיכא נאסרה.

והיינו דאף רבנן מודו דמקרא ד"ולקחה" ילפי' דהייבום מתיר לאיסור אש"א דמש"ה מצי להחזירה אחר גירושין, אלא דמ"מ קרא דויבמה גלי לן דזוקקת ייבום בתמידיות ומש"ה איכא נאסרה. ואף דזוקקת ייבום בתמידיות, מ"מ כשגירשה אי"צ חליצה להפקעת הזיקה, דילפי' מולקחה תרתני, דהיא כאשתו ומצי לאהדורה אחר גירושין דהותר איסור אש"א, והיא כאשתו ומצי לגרשה בגט גרידא, וטעמא משום דהשם מיובמת מתקיים ע"י המעשה יבום הראשון ואי"צ קיום האישות בתמידיות, כ"פ מורה"י.

והשתא יל"ד לרבנן האם הייבום מתיר את איסור אש"א בפעם א' לעולם כלר"ש, א"ד כיון דויבמה גלי לן דממשיכה לזקוק אח"כ, א"א לומר דהותר איסור אש"א מדזוקקת אח"כ שוב ייבום, אלא נימא דהייבום מתיר האיסור לשעתו, דהשם מיובמת מתיר האיסור לאותו רגע, ובכל רגע יש מתיר של השם מיובמת דידה.

ומסתברא, דלהך פירושא הייבום אינו מפקיע את שם "אשת-אח" אלא מתיר את איסור אש"א המתילד משם אשת-אח, וא"כ אין מעכב לומר דנסתלק האיסור עולמית ברגע הייבום אף דאח"כ השם אשת-אח חוזר להזיק ייבום [משא"כ להצד שהעלה מורה"י דהייבום מתיר את סיבת האיסור בלא האיסור, לא מצו רבנן למילף מויבמה דעדיין זוקקת ייבום, דכיון דפקעה סיבת האיסור היינו דבטל ממנה שם אשת-אח ומה מזיקה אח"כ ייבום, וע"כ דפליגי ע"ז, וד"ל]. אך נראה, דכיון דשם אשת-אח קיים אף אחר ייבום מדזוקקת אח"כ, א"כ אף דהייבום התיר אש"א באופן מוחלט, כיון דסיבת האיסור קיימת היינו שם אשת-אח זה ישוב וייצר איסור מחדש, ושוב יצטרך הייבום להתירו, וע"י.

אי"ש פילץ

בשיטת הרמב"ן בגדר ביאה שניה

הנה ברמב"ן סוף דף יט: כתב דהא דלא ילפינן דהרי היא כאשתו לכל דבר מהא דשרי ביאה שניה דאה"נ לפי ההו"א הוא מקיים מצוה בכל ביאה וביאה כיון שיבומי ראשון עליה, משמע דלפי המסקנא דילפי' דה"ה כאשתו לכל דבר אינו מקיים מצוה בביאה שניה כיון דאין יבומי ראשון עליה, ותמוה דלכא"ו זה סותר

שיטת הרמב"ן כט: שברמב"ן מביא דעת תוס' יח: דלפי הצד שמאמר קונה קנין גמור במאמר עצמו מקיים מצות יבום [ומשו"ה אם יעשו שניהם יחד מאמר ע"י שליח לא הוי ביטול מצות יבמין] ופליג ברמב"ן דאפי' אם מאמר קונה קנין גמור היינו רק לענין שקנאה לגמרי אבל קיום המצוה הוא רק בביאה שאז בפועל מקים שם לאחיו, וצ"ע דהרי לפי הצד שקונה קנין גמור מבואר בגמ' שיכול להוציאה בגט והיינו דהרי היא כאשתו לכל דבר ונסתלקו יבומי הראשון ולכך לא בעי' חליצה, וא"כ מדוע מקיים מצוה בביאה והרי כבר נסתלקו יבומי הראשון.

ונראה דיש לחלק דברמב"ן בדף כט: כיון שעדיין לא קיים את המצוה עדין מוטלת עליו חוב מצות יבום ולכך אע"פ שעכשיו ה"ה כאשתו לכל דבר ומעתה לא יכול ליווצר חוב יבום חדש מ"מ החוב שנתחייב להקים שם לאחיו לא פקע וגם עתה שנסתלקו יבומי הראשון חייב להקים שם לאחיו [ולפי"ו לכא"ו צ"ל שגם למסקנא שנסתלקו יבומי הראשון מ"מ אישות הראשונה קיימת, אלא שלפי ההו"א היא קיימת בצורה עצמאית ע"ש הראשון, ולפי המסקנא אישות הראשון עברה אל השני (וכלשון החזו"א "ירשה") ולכך גם לפי המסקנא שנסתלקו יבומי הראשון שייך לומר שכל רגע הוא ממשיך את אישות המת] אבל ברמב"ן בדף יט: לא מיירי לענין חוב המצוה שאת זה כבר קיים בביאה ראשונה אלא מיירי לענין ביאה שניה שלפי ההו"א מקיים בזה מצוה והיינו מצוה קיומית שכיון שאישות המת תובעת קיום מחמת שעומדת בצורה עצמאית לכך בכל ביאה וביאה מקיים מצות יבום, אבל למסקנא שנסתלקו יבומי הראשון כיון שאישות המת אינה תובעת קיום אין ביבם מקיים בזה מצוה. ודו"ק.

נתנאל מוצרי

בבי' הענין דערוה ליבום

מב' בתורא"ש בדף ג. שאש"א שלא פטור מחליצה לא דמי לאחור"א ולפ' אינו פוטר צרה וקשה מ"ש ממחזיר גרושתו שפוטרת צרה, וצ"ל דבאחור"א נתחדש שיש דין ערוה ליבום וכדי ללמוד מאחור"א צריך שיהא דומה לאחור"א בזה שהוא כרת וכדו' ובכל הנך איכא ערוה ליבום ופוטרי אבל במחזיר גרושתו אע"פ דליכא כרת וגם לא טומאה כערויות לרבנן אולם מ"מ הק"ו מלמד אותנו שנעשה ערוה ליבום דאם רק ללאו שעשה ידחה ל"ת ולפ' פוטרת צרתה ואם

דבערוה ליבום נכלל שפוטרי צרה ופוטרת עצמה מחליצה (זה נתחדש ע"י דין כל שאינו) וכיון שכן במחזיר גרושתו איכא ערוה ליבום שפוטרת צרה ואי"צ להגיע לאשא"ח ומ"מ בעו חליצה מכח ההכרח שלא יהא עדיף כח הערוה ליבום מכח הבעל משום שנולד מכוחו ובאמת בתו"י לק' יב. מבו' שאין הטעם פטור הצרה במחזיר גרושתו משום האשא"ח.

י. שפירא

עיקר טעם הפטור מחליצה, ופטור צרה

לכשתדקדק תמצא פלוגתת תוס' והרמב"ן למשך הסוגיות, דלהרמב"ן פטור צרה תליא בערוה אך לא מה שאין עולה לחליצה כש"כ בספר הזכות גבי סוטה וגבי מחזיר גרושתו, אלא זה תליא בהפקעת הזיקה כש"כ לתרץ את קושיית התוס' ט' ע"א גבי חיי"ל לר"ע דלא תפסי קידושין ה"ה דפקעה זיקה ולכן ל"ש למידן בזה דלידחי עשה לל"ת, ומשו"ה בסוטה איצטריך מיעוטא דלאיש אחר, וה"ט דמחזיר גרושתו פוטרת צרתה דכתיב בה טומאה כעריות, ואפ"ה לחליצה עולה דומיא דחילו"ע דהוי איסור דבר אחר (כש"ש בספר הזכות), כל' דאי"ז טעם להפקיע זיקה כיון דאי"ז מצותו בכך (כמבואר מדבריו ל"ו), ומה"ט מעיקרא לא הוקשה לו מ"ש נדה מאחות אשתו דנדה ודאי הוי איסור דבר אחר, ובוזה ביאר שם (ל"ו) דשאני מעוברת לר"ל דאסורה כאשת אח, והיינו דל"ש דחיה לשעתה אלא משום דע"כ נפקע הזיקה, וממילא נפטרת צרתה כיון דלא שייכא במצוות יבום, וזהו גם הביאור בנשא מת ומת ואח"כ נשא חי, עד כדי דהוקשה להרשב"א שם (מ"א) איך חוזרת וניתרת הא ל"ה דרכי נועם, ומ"מ גבי בעלת התנאי שפיר תירץ את קושיית התוס' י' ע"א דאינה פוטרת צרתה כיון דהשתא מיהת עולה ליבום, ומ"מ לענין מעשה שאין עולה ליבום כתב שם כמסתפק דליכא זיקה כלל ואף לחליצה אינה עולה, והא דבנשא חי ואח"כ נשא מת פוטרת צרתה אף אחר שמתה (ל"ב) שאני התם דמעיקרא כבר נאסרה משום ערוה דאחות אשה, רק דלא סגי בהכי לאוסרה עולמית, אלא משום סברת הואיל ואי פקע כו', וזהו גם הביאור דצ"צ פטורה משום הערוה הראשונה, אך אי"ז שייך אא"כ הוי איסורה עולמית ע"י דפקעה זיקה עולמית וממילא יש כאן הערוה הפוטרת, כדברי רש"י ב' ע"ב.

משא"כ לשיטת התוס' דסוטה הפוטרת צרתה משום ערוה אף לחליצה אינה עולה מה"ט, ותרווייהו תליין

בערוה דגם מה שאין עולה לחליצה אינו משום דפקעה זיקה אלא אדרבה משום דהוי ערוה, ומשו"ה פשיט"ל דלר"י בן כיפר דטומאה בדידה דמחזיר גרושתו קאי אינה חולצת ואינה מתייבמת, וע"כ ל"ש לתרץ הסוגיא דסוטה מסוגיא דידן אלא לכשתודה דהסוגיא דסוטה ג"כ מחלקת בין ספק לודאי, ולשיטתם הא דמעוברת אין עולה ליבום"ח ופוטרת צרתה, ע"כ משום דמלבד הערוה הפוטרת שמפקעת הזיקה יש עוד אופן של דחית המצוה בפועל, אלא דמ"מ הוי שפיר דרכי נועם כיון שאינה מפקעת הזיקה ואינה אסורה משום אשת אח כשכ"ש התוס' (כ'), ומשו"ה לא מצו לתרץ חילו"ע (שם) אלא משום יתורא, ונדה דליכא יתורא שפיר גם אחר שתירצו דאין איסורה משום קורבא מדאסירא אכו"ע אכתי הוקשה להם מ"ש ממעוברת דג"כ אינה משום קורבא ואפ"ה אין עולה לחליצה ומשו"ה אף פוטרת צרתה, ותירצו דמ"מ נדה ראויה בעצם אף ליבום, והוי דומיא דקטן הבא על הגדולה דתגדלנו, והיינו דקנאה כמ"ש כ' ע"א, וה"ה הכא דאם בא עליה בדיעבד קנאה, משא"כ מעוברת, ומשו"ה הוקשה להם חיי"ל לר"ע נהי דלא תפסי קידושין אכתי ליתי עשה ולידחי ל"ת דהא רק ע"י דילפינן מקראי בחיי"כ שהן ערוה הוא דאין מצות יבום דוחה אותן ופקעה זיקה אבל איפכא מנלן, וכן הבינו גבי בעלת התנאי דכיון דל"ש שתתייבם סגי בהכי לאחשובה כאין עולה ליבום וממילא פקעה זיקה.

יהודה גרוס

במה שאין חליצה בחיי"כ בהו"א של הגמ' דף כ.

בגמ' דף כ' קפסיק ותני ל"ש מן הנשואין ול"ש מן האירוסין בשלמא מן הנשואין עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה כו' והקשו הראשונים מדוע נחא לגמ' באלמנה מן הנשואין דאע"פ דניחא הא דליכא ייבום מ"מ מדוע איכא חליצה דמ"ש מחייבי כריתות. והנה לא ביארו לנו הראשונים מה ההבנה עתה בהא דאין חליצה בחייבי כריתות היינו קודם הפסוק של אם לא יחפוץ עד כדי שהבינו שאף בחייבי לאוין כן.

הרמב"ן בתירוצו הראשון על קו' זו כתב וז"ל ואיכא למימר דסבירא לן דזיקה בכדי לא פקעה דחייבי לאוין לא מפקע קידושין. עכ"ל. וזה ודאי ברור שבתירוצו זה סובר הרמב"ן שמה שבחייבי כריתות פוקע הזיקה זה משום שכמו שחייבי כריתות מפקעי קידושין ה"נ מפקעי זיקה דזיקה כעין קידושין וחייבי לאוין כיון שלא מפקיעין קידושין לא מפקיעין זיקה.

דיש פטור מהזיקה דודאי ששאר הצרות לא יאסרו לעולם. וצ"ע טובא דלהאמור צריך להיות דיהא בזה רק מניעה דליכא שם לחומרא דחיי"כ.

והנראה בזה, דהנה הרמב"ן הקשה גבי מעוברת מ"ט איכא דין כל שאינו ומ"ש מחיל"ע ותירץ דדוקא חיל"ע ליכא לדין כל שאינו דאיסור דבר אחר גורם לה משא"כ מעוברת שעד כמה שא"א ליבם זה כלא במקום מצוה, וביאור"ד דמעוברת התורה אמרה דכה"ג ליכא לדין יבום ולכך ודאי דיש דין כל שאינו דהתורה לא רוצה בדין היבום משא"כ חיל"ע מדין פרשת יבום שפיר מחויב ליבם רק דיש סיבה 'חיצונית' המונעתו מליבם שזה האיסור לאו ולכך ליכא לדין כל שאינו, והנה לפי"ז יל"ע דה"נ חיי"כ הוי איסור דבר אחר גורם לה דהסיבה שא"א ליבם הוא בגלל שיש איסור חיצוני דחיי"כ המונעתו מליבם אך י"ל שמחמת חומרתו הוא יוצר פטור (ודו"ק, ואכמ"ל).

מעתה י"ל גם לדין דהנה כ"מ שיש צד שדין כל שאינו יהיה רק מניעה הוא כשסיבת הדבר שאין יבום הוא מחמת איסור דבר אחר גורם לה דציווי התורה שיהא יבום הוא גמור ורק דיש סיבה חיצונית של איסור המונעת מליבם. אך כשסיבת הדבר שאין יבום הוא שהתורה מגלה בגוף פרשת יבום שליכא ליבום ודאי דהוה פטור דעד כמה שהתורה לא רוצה שיהא יבום ודאי דגם לא תחדש זיקה כלל.

ומה דבחיי"כ מצאנו שיש פטור מהזיקה ולמרות שזה (בפשטות) סיבה חיצונית י"ל שחומר האיסור דכרת מפקיע הזיקה אך לולי זה באמת היה רק מניעה.

ומאידך מה שמצאנו במעוברת שזה רק מניעה ואפי' דהסיבה שא"א ליבם היא לא חיצונית אלא מגוף פרשת יבום הוא מכיון דעדיין יכול להיות שיהא אפשר ליבם לאחמ"כ ובכזה מצב התורה לא מפקיע את הזיקה דיכול להיות שיהא לה תכלית למצב המחרתי.

מעתה מיושב שפיר מה דבדף מ"ד. הדין כל שאינו פועל פטור מהזיקה ואפי' שליכא לחומר דחיי"כ מכיון שהפטור הוא בגוף פרשת יבום ואין צד שיהא אפשר ליבם אח"כ וכדהתבאר.

מורכבי שלמח ריבלין

באור חדש בדין נאסרה, וחמסתתף

ידוע מה שנתקשו העולם בענין נאסרה שכ' רש"י בכל מקום שזה מצד איסור אשת אח [ב. ד"ה ואשת וד"ה

אלא שיש לעיין מה סבר בקושייתו ונפק"מ לתירוצו השני. ומדבריו יש להעלות מה סבר בהו"א אלא שהם לכאוף סותרים. דמראש דבריו נראה שמה שסבר עד עתה זה שחייבי כריתות אין חליצה כיון דזיקה פקעה בכדי וזה שינה ואמר דסבירא לן דזיקה לא פקעה בכדי. אמנם בהמשך יישב מה שאין פוקע זיקה בחייבי לאוין כיון דלא מפקעי קידושין ואם בהו"א לא סבר שמה שחייבי כריתות מפקע זיקה כיון שמפקיעין קידושין א"כ כשחוזר בו שזיקה לא פקעה בכדי צריך הוא לבאר דאעפ"כ חייבי כריתות אין חולצין כיון דמפקיעין קידושין משא"כ חייבי לאוין ולא לבאר מיד שחייבי לאוין לא מפקעי קידושין ומש"ה לא מפקעי זיקה שנראה מזה שזה סברא פשוטה שחייבי כריתות כיון דמפקעי קידושין מפקעי זיקה עוד מקודם התי'. וזה ודאי לא שייך דאם זה סברא קודם התי' מאי קשיא מ"ש חייבי לאוין מחייבי כריתות. ואולי יש לבאר שהרמב"ן סבר שהסברא בהו"א בחייבי כריתות מפקעי זיקה היא דאיסור מפקיע זיקה וממילא אף חייבי לאוין. ותי' שאין הסברא דאיסור מפקיע זיקה אלא דזיקה כעין קידושין, וממילא מה שמפקיע זיקה מפקיע קידושין, וממילא לא יפקע בחייבי לאוין הזיקה דהא זיקה לא פקעה בכדי. ושיעור דבריו הכי דסבירא לן דזיקה לא פקעה בכדי ומש"ה זה שא"א ליבם בחייבי לאוין אי"ז טעם שיפקע הזיקה. והא דחשיב בכדי ולא נימא שהאיסור יפקיע זיקה משום דחייבי לאוין לא מפקעי קידושין וממילא אין איסורן טעם שיפקע הזיקה דכל הסברא שפוקע הזיקה הוא באיסור שמפקיע קידושין.

יוסי שפירא

בענין הדין פטור והדין מניעה

דכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה

הנה ביארו לנו רבותינו האחרונים ז"ל דאיכא ב' דינים בדין "כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה". א. פטור מהזיקה וכגון בחיי"כ, ב. מניעה מיבוי"ח אך נשאר הזיקה וכגון במעוברת, ולפ"ד נראה בסברת החילוק דחיי"כ דאיכא איסור חמור נפקע הזיקה משא"כ מעוברת דליכא לאיסור חמור דכרת.

אך לפי"ז יקשה טובא מהסוגי' בדף מ"ד. דנתבא' שם דין דבית אחד הוא ואינו בונה ב' בתים ונלמד מהכתוב אשר לא יבנה וכתבה שם הגמ' דלכך גם לא יכול לחלוץ לשאר הצרות כמו שלא יכול ליבם מדין כל שאינו והנה שם ודאי דהדין כל שאינו אומר לנו

מכ"מ הוא קס תחתיו) וכיון שחל האיסור שוב לא יפקע שהרי כבר כתב התוס' בדף ג': שהציווי של האיסור אלים מזה של המצוה והכל על מקומו בא בשלום ועוד סוגיות רבות מתבארות על פי זה ואכמ"ל.

שמואל טרוביץ

סתירה בדין "נאסרה" כשנעקר האיסור למפרע

איתא בגמ' לקמן (ק"ח:) הרי שהיתה אשת אחי אמו שהיא שניה לו ונשאה אחיו מאביו ומת, מהו שתמאן השתא ותעקרנהו לנישואין קמאי ותתיבם. יש מיאון לאחר מיתה במקום מצווה או לא וכו', ושאלו את ר"ע ואסר. היינו דמספ"ל האם תוכל למאן באישות הראשונה וממילא אין כאן ערוה דרבנן. ולדעת הרי"ף הוה פשיטא להו דמציא, ומספ"ל אי גזרו גזירת נראית בכה"ג. ולשאר הראשונים מספ"ל בעצם הדבר אי מציא השתא למאן בנישואין הראשונים.

וחזי', דזה פשוט דמעיקר הדין אי מציא למאן יש לצרחה להיות מותרת, ולא אמרי' דכיון דההיא שעתא היתה צר"ע איכא דינא דנאסרה ותהא אסורה עולמית, וע"כ דכיון דמיאון עקר למפרע, נמצא דכלפי ההסתכלות העכשווית מעולם לא היתה אסורה לייבום.

וצ"ע, דהירושלמי נקט בד' ר"ל דכשנאחד חולץ נעקרה הזיקה משאר האחים למפרע, ועכ"ז איכא דינא דכשנפלו לפניו ערוה דאחיו"א וצרתה וייבם אחיו צרתה, ומתה אשתו ואח"כ מת היבם דאסורה לו מדין נאסרה. אלמא אף דנעקר למפרע אמרי' דכיון שאנו מודים דאתמול היתה סיבה אמיתית ליצור כאן דין נאסרה, אי"ז פוקע כשנעקרה זיקתו למפרע.

והיוצא לכאן, דאיכא פלוגתת הבבלי והירושלמי איכא נאסרה בעקירה למפרע, דלבבלי ליכא נאסרה ולירושלמי איכא. וצ"ע מד' האו"ש (קו' צרה אות ט"ו) שבנה מחלוקת בין הבבלי לירושלמי, כשנעקרה הזיקה למפרע אי איכא נאסרה. דלבבלי "איכא" ולירושלמי "ליכא". ותלה זאת בהאם צריך מעשה כדי לעקור הזיקה או דהוא ממילא, עיי"ש. וא"כ הכא דצריך מעשה מיאון יש להיות דלכו"ע איכא נאסרה.

ואולי יש לחלק בין נאסרה דא' לדרבנן, דהיכא דנעקר למפרע ליכא נאסרה בדרבנן, וצריך תלמוד.

א"ש פילץ

כשם, ו-יג. ד"ה אמר, ועוד] וצ"ב מ"ש מכל מקום שחזינו שאיסור אש"א לא יכול למנוע את חיוב יבום אלא אדרבה זה סיבה לחיוב יבום.

ונראה לישב ע"פ היסוד שעולה מתוס' בדף ג': ד"ה לא תעשה שהקשה למה לא נלמד מכאן שעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת ותי' ששאני הכא שמצוותו בכך וא"א לקיים מצוות יבום באופן אחר וגם זה צע"ט אכתי נילף מהכא שכיון שזכאן חזינו שהתורה התירה ה"ה בכל מקום.

ולכא' התשובה על זה פשוטה, שכאשר אנו דנים האם עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת זה לא נידון בענינים ע"פ הסוד שיש בכל דבר שא"כ צריך לבדוק כל דבר לגופו אלא זה נידון עקרוני על איזה ציווי התורה יותר מקפידה על זה או על זה ונפק"מ כשיהיה סתירה ביניהם למי נשמע אבל לעולם בענינים ע"פ הסוד יכול להיות שזה יותר מזה.

ואומר תוס' שכיון שא"א לקיים באופן אחר אין כאן כלל ציווי מול ציווי שהרי התורה אמרה להדיא לשמוע למצות יבום ולא לאיסור ולעולם אם יהיה סתירה הציווי של יבום יותר חלש משל איסור אשת אח (שהרי למסכ' עשה לא דוחה ל"ת שיש בו כרת) ורק תמיד אין סתירה כלל וחזינו למסכ' מד' התוס' שענין היבום גדול משל האיסור והציווי של האיסור חמור משל מצות יבום, ועוד חזינו שמעולם לא נאסר איסור אש"א למצב של יבום.

ואמנם שזה לא סתם שהמצב שהאח מת לא נאסר אלא שזה סוג אחר לגמרי של אישות – שתמיד התורה אסרה את זה שיהיה אישות של שני אחים באשה אחת אבל ביבום כיון שהוא קס תחתיו באותה האישות אין כאן את האיסור הרגיל אחרי שזה סוג אחר של אישות וזה הסיבה היחידה שאיסור אשת אח לא יכול להפקיע את מצות יבום.

ואמנם שגם אם אין את האיסור הרגיל מכ"מ יש סיבת איסור גם על הדבר הזה שהרי ס"ס שני אחים קמים באותה אישות, אלא שכאן מגיע היסוד של תוס' בדף ג': שכל זמן שאין איסור בפועל סיבת המצוה גוברת על סיבת האיסור.

וכיון שאתינו להכי מתבאר מאיליו ענין נאסרה שהרי בעצם זה אמור להאסר וכל הסיבה שהמצב של הקס תחתיו לא נאסר זה משום שסיבת מצות יבום תובעת שיהיה היתר אבל ברגע שאין מצות יבום ממילא נאסר גם המצב של הקס תחתיו (שהרי גם כשיש איסור ערוה

ראיות דחילול"ע, חיובם בחליצה

משום שנשאר בהם קצת דין יבום

א. רש"י ד"ט. דחילול"ע לא מפקעי יבום לגמרי, משמע דמשו"ה בעו חליצה.

ב. ריטב"א סוטה ד"ה: דקושית אביי לר' יוסף דלא תיבעי חליצה, היא מכיון דדריש מקרא דפטורה מיבום "א"כ אינה עולה ליבום כלל", משמע דחילול"ע בעו חליצה משום דעולות קצת ליבום.

ג. תורי"ד דמ"ד. סוד"ה מי שהיה, ג"כ נ' כנ"ל דחילול"ע בעו חליצה משום דבת יבום היא, והצריך הבורא בה יבום, יעו"ש.

ד. ספיקא דהפרשת דרכים דחילול"ע לא יהיה בהם איסור אש"א כיון שריבה הכתוב לחליצה (כדפירשו השעה"מ הובא באבנ"מ קעד-א), וחזי' דדין החליצה מוכיח דעולה ליבום, שהרי אין החליצה מכרחת היתר ביאה מצד עצמה.

אביגדור סובל

בגדר אש"א דחילול"ע

מבואר בגמ' שחילול"ע צריכים חליצה כיון שזהו איסור דתפסי קידושין וקשה דאית בהו נמי איסור אש"א כמבואר בתורא"ש ג', והיה אפש"ל דאיסור אש"א דידהו אינו פוטר החליצה מפני דהוא מותר במקום ביאת יבום רק עכשיו דזיקתן קלושה אינו מקום יבום ולכך אסור. אמנם לכאורה לביאור הרשב"א בר' יוחנן בדף י': דאין כרת בשאר הצרות אף שכעת אין בהם זיקה מוכח דההיתר הוא אף במקום דאין זיקה, וגם לדעת התוס' דמטעם ניתוק הוא מסתבר דאינו ממעשה חליצה ואילך אלא הוא גלוי בהיתר מעיקרא מתחילת הנפילה ומאי דאיצטריך לעוד פסוק גם במעשה יבום כמבואר בתוס' בדף יא., גם אחר שנתגלה כבר שהותר מתחילת הנפילה, היינו דלולי הך קרא היינו סבורים דההיתר מעיקרא רק כל היכא דקרויה יבמה וזה אף אחר חליצה אבל אם גם כבר הוקם בית אחד צרתה אינה קרויה יבמה וזה הפסוק גילה שההיתר דמעיקרא מתיחס גם למצב זה ועכ"פ אחר דההיתר הוא אף במקום שאין זיקה קשה מדוע חילול"ע אית בהו איסור אש"א, והיה אפש"ל דנהי דאית בהו דין היתר כיון שייבום בפועל לא יהיה בהם לא חל היתר בפועל דהוא חל רק במקום יבום בפועל ולאחר שחל מתיר אף כשאין זיקה ובזה ארוחנא מאי דהקשו

התוס' בדף לה: אם ביאת מעוברת לאו שמה ביאה א"כ הוה אש"א שלא במקום מצוה ואמאי פטור מן הקרבן ותמוה מה הקשו הרי ר' יוחנן אמר שמותר אף כשאין זיקה בצרתה וודאי שאז לאו שמה ביאה וגם מוגדרת כאינה עולה ליבום ואעפ"כ אין בה כרת והיה אפש"ל שתוס' הקשו מצד הלאו אי נימא שלא יבנה זהו איסור אש"א אבל לשון התוס' הוא אמאי פטור מן הקרבן וצ"ע, ולפי"מ שביארתי לעיל דחלות ההיתר בפועל הוא רק במקום יבום ממש ואז חל אף שלא למקום זיקה א"ש דהקשו התוס' שלא יחול ההיתר בפועל וזהו דהוכיחו מקטן דתגדלנו שאם בסוף יגיע יבום חל ההיתר מעיקרא, ויש שרצו לבאר באופ"א שהגם שהאש"א אין לו דיני ההיתר אבל כיון שסיבת קיומו זה מחמת איסור דתפסי קרויה עולה ליבום, אמנם בדברי התוס' בדף ב': שהקשו בנדה מוכח שגם אם סיבתו אי מכת תפסי קידושין יכול לפטור חליצה, (כדחזינן שם בראשונים בר"פ) שתוס' הקשו אף לפטור חליצה, ומוכח כדברינו לעיל דדוקא שם הקשו התוס' מחמת דאש"א דערוה שמוקשת לאחור"א פוקע לו כל דיני ההיתר ולכן יפטור חליצה [משא"כ היכא שהאש"א עצמו מוקש שאינו פוקע לגמרי], וכן יהיה נאסרה, משא"כ אש"א דחילול"ע שאין בהם דין פטור חל בדין איסורו שבמקום יבום הוא יפקע.

יחודה שפר

בדברי התורא"ש בדף ג', לגבי אש"א דממילא

ידוע היסוד של רבינו הגר"ח דאש"א בנפילה אינו פוטר יבום והגר"ב הוכיח דבריו מדברי התוס' בדף י'. לגבי בעלת התנאי שתוס' אומר שאינה פוטרת צרתה מפני שאשת איש דילה לא דמי לאחור"א והקשה הגר"ב דאחר שפטורה מן היבום לכאורה קימא באיסור אש"א, והאש"א דילה יפטור את צרתה ומה נולד היסוד דאש"א דממילא אינו פוטר צרה, וכבר הקשו הלומדים מדברי התורא"ש בדף ג': שהקשה דחילול"ע האש"א שלהם יפטור צרה, ומוכח להדיא מקושינו דלא כיסוד הגר"ח שגם אש"א דממילא פוטר צרה וכל תירוצו הינו דחילול"ע כיון שעולים לחליצה אינם מוקשים לאחור"א ומוכח מדבריו דכל היכא דתמצא אש"א שפטור אף מחליצה אף דהוי ממילא יפטור צרה ומה קשה מאד על בעלת התנאי שפטורה מן החליצה מדוע לא תפטור צרה [אמנם דבתורא"ש שם איתא שאינה צרת ערוה, מ"מ אחר דהוכחנו בתורא"ש לא כהגר"ח לא מסתבר שתוס'

האש"א מוקש לא פוקע דינו לחליצה, ויבואר לקמן בק"ו, וכן סוטה אחר דפטורה אף מן החליצה הוה כאש"א שיש לו בנים ולכן יהיה בה דינא דצרת צרה אבל מאחר דאין להחמיר על הבעל יותר מן הבעל זה הסברא שהתורה לא תפקיע את דיני היבום, וכן הגמ' רצתה דמחזיר גרושתו מכח המיעוט של היא ולא צרתה ללמד אף על האש"א שלא פוקע ממנו דין יבום או לרבנן דר"י בן כיפר דבעי חליצה כבר אינה דומה לעריות ולאש"א שלה לא יפקע דיני יבום, וכן כל אש"א שפטור מן החליצה אף לא ע"י ערוה אחרת, כאש"א דמיתלי תלי בתוס' בדף לב. יפקע ממנו כל דיני יבום ע"י ההיקש לאחורא, אבל כל אש"א שצריך חליצה כחיי"ל כתב התורא"ש בדף ג: שאינו מוקש לאחורא ולא פוקע דיני היבום ומ"מ דנה הגמ' בדף יא: האם אלים ק"ו למידחי צרה כיון שכאן האש"א הוא ע"י פטור מהיבום אף דיש בה חליצה מ"מ יוקש לאחורא ולא דמי לחיי"ל שאש"א שלהם לא בא בצורת פטור, או שמ"מ כיון דאיכא חליצה אכתי אינו דומה לאחורא ומ"מ צ"ע מדוע אחר שיוקש לאחורא לפטור צרה לא הוה כאחורא נמי לפטור חליצה וצ"ע, ומזה מוכח דאש"א שמוקש לאחורא מצינו ולא שיש בו ערוה אחרת שמוקשת, כיון שאינו ערוה גמורה כל דין היקשו שיש בו פטור ליבום, הגם שהאש"א שלא נשאר בהיתר ליבום ולכן אינו פוטר חליצה וצ"ב, אש"א דחיי"ל דאית בהו איסור אש"א, ומ"מ אינו מוקש לאחורא ומותר במקום יבום ואינו פוטר צרה ולא חליצה, ובעלת התנאי שביארתי בחבורה ב' דלית בה איסור אש"א כיון שאין בה לא פטור וכעת גם אין סיבה שאוסרתה אלא שהמצוה מסתלקת הימנה וכן כל הדינים.

י. ש.

יחלקו] ונראה לומר באופ"א מה דאית בחיי"ל איסור אש"א [ולא כדביארנו לעיל בחבורה א'], ואינו מפני שכשאינו מקום יבום לא חל ההיתר בפועל, אלא באמת גם בעלת התנאי אף דאין בה כעת שום דין יבום לית בה איסור אש"א, כיון דבאמת הוה גרושה גמורה והוה מקום מצוה אלא מזה שבפועל לא חל האפשרות ליבם מסתלקת המצוה ומ"מ נשאר בה היתר אש"א, משא"כ חיי"ל שסיבת מה דאין בהם יבום הינו מחמת שבעימות בין ההיתר והאיסור האיסור גובר לכן אף האש"א נשאר באיסורו, והוא חידוש דאף דהעשה הוא איסור אחר זה סיבה גם להשארות האש"א משא"כ בעלת התנאי אינו בדיני האם להתירה ליבום, אלא דמה שביאתה אסורה באיסור דלא תפסי קידושין מיקריא אינה עולה ולא חל בה אפשרות יבום, ולכך גם חיי"ל לר"ע כיון שפטורים אף מן החליצה פוטרים צרותיהם ע"י האש"א שלהם, כמוש"כ התורא"ש דכל אש"א דפטור מן החליצה מוקש לאחורא, ולא מסתבר דהוא מחמת דלאו דלא תפסי קידושין מוקש לאחורא כיון שכתבו התוס' בדף ב. שאף נדה דתפסי בה קידושין כיון דאית בה כרת מוקש לאחורא ומוכח דתליא בכרת ולא בתפסי קידושין [ודוחק לומר דבשניהם תליא] ובעצם מה שחידשתי בחיי"ל דמחמת שאין העשה שבהם נדחה אף האיסור אש"א אינו נותר תליא בביאור דברי התוס' בחולין קמא. ד"ה ל"ד ובקידושין לה., דלאו שיש עמו עשה אלים האם חידשו דוקא היכא שהלאו והעשה מזהירים על אותו ענין או אף היכא שבמקרה נפגשו ועכ"פ כמו שסימו התוס' שם דאיסור יש אף שאין מלקות וצ"ע בזה.

י. א. ש.

סיכום גדרי האש"א במקום יבום

אש"א דאחורא, מופקע מכל דיני יבום לענין לפטור צרה, לפטור חליצה, ומהיתירא דנפילה שניה דר"ש (שלישי מכח שני), [ויכול להיות שהמקור מזה שצרה פוטרת צרה וקשה ע"ז מאיסורא של צרה דאינה בהיתירא דשלישי מכח שני גם לולי הך קרא וצ"ע] ואף אם יבוא ע"י ערוה דתפסי קידושין כנדה בתוס' בדף ב. אעפ"כ יפטור חליצה או זיקה ככנוסה לפי התור"ד שתופס קידושין מ"מ ע"י ההיקש פוקע כל דיני היבום לאש"א, וקושיית התוס' בדף ב. על אש"א מאמו מפני שסברו שאינו מוקש לאחורא אם אין בה כרת, ומ"מ כ"ז דוקא שהערוה שמבלעדי האש"א מוקש לאחורא כנדה ואחות כנוסה, אבל כשרק

גדרי חליצה

א. יל"ד בגדר חליצה, אם ענינו הפקעה מהזיקה ליבום, או דהוי דין עצמי ויל"ד אם הוא מענין הקמת שם כמו ביבום, או שהוא ענין אחר, ועו"ל דהיכא שיש זיקה ליבום הגדר הוא כצד א', אך היכא שאין זיקה ליבום הגדר הוא כצד ב'.

ב. עוד יל"ד בגדר חלות ההיתר שבחליצה, אי הוי חלות שהגברא מחיל, או שהגברא רק עושה את המעשה והתורה מחילה את ההיתר.

[ויש לתלות בזה כמה נידונים: א. אם צריך בחליצה עדות לקיומי. ב. אי מהני גדול עומד על גביו. ג. מהו

דאינו מצווה אמאכלות אסורות קיים חלות איסור, וכמו"כ יש להוכיח מדאיכא איסור ספיה לקטן ה. בקוב"ש כתובות (אות נח) כתב דהמלקות קאי אעבר אמימרא דרחמנא והמיתה על החלות איסור. ו. וכמו"כ מוכח כ"ז מסוגיית אין איסור חל על איסור ואכ"מ.

וע"ז הדרך המורגל לומר דמלבד הציווי לעשות המצוות איכא 'מעשה מצוה' שהוא ענין בפנ"ע, ויש להוכיח כן מכ"ד א. מב' לקמן (מז). דהבי"ד מטבילין הגר מיד אע"פ דז"פ שאין לגר ציווי להתגר, ומב' דאיכא 'מעשה מצוה' מלבד הציווי. ב. בראש' כתבו דאע"פ שמצ"ע שהזמ"ג נשים פטורות מ"מ אם קיימו ה"ה מברכות. ג. כתב הגרא"ו דאף למ"ד מצות אי"צ כוונה ז"פ דהציווי דרחמנא לא קיים ורק ה'מעשה מצוה' קיים, ולפי"ז ניתן לחדש, דאף קטן הבא על הקטנה נהי שליכא ציווי שייבם אך יתכן ומעשה מצוה ה"ה מקים, דעצם הווייתו לאח המת היא גופא סיבה לכך שממשיך את אישות המת ומקים מצוה וכ"ז שלא קיים המצוה באופן שמקים ג"כ את ציווי התורה הרי שמקים מצוה בביאתו וע"כ תגדלנו והמעשה מצוה הוא שדוחה את האיסור א"א.

ונראה שהוכיח כן מד' התוס' לקמן (כ.). שכתבו דהמצוות יבום מקים היבם בביאה ראשונה אע"פ שאינה ראויה להקמת שם, והוכיחו כן מהדין של קטן הבא על הגדולה דתגדלנו, וקשה הא מהתם בסה"כ מוכח שאין איסור א"א אך מנלן שקיים ג"כ מצוה בביאה ראשונה, וע"כ מוכח כמשנ"ת ואש"ה.

בנימין זוייס

מצות חליצה

א. מצות חליצה יש בה קנין גמור, ותכלית הקנין לקיים דרישת המת באופן שלא יתחייב בזה החי, ע"י שמקים שמו בהקנין, ומשלחה כשאר מיבמין ומגרשין. אלא דהוא רק קיום שמו ולא בנין ביתו, כקרא "אשר לא יבנה".

ב. ולפי"ז נמצאת החליצה נושאת בחיקה ליקוחין ושילוחין כאחד מה שהלב ממאן להכיל. אמנם הביאור בדברים, לפי מה שמצאנו דרך קנין היבום, במעשה הוראת האישות עצמה ולא במעשה המשיך, דאינו מחדש שייכות אלא רק מורה שמעתה הוא הדוד והיא הרעיה [והזיקה ביניהם היא תפרש המעשה להמשך ולא להתחדשות] אמנם הצורה הזאת מחייבתו בהכנסה אליו בביאה, ולא כפאתו תורה לזה

גדר הכוונה שצריך בחליצה, האם כוונת המצוות, או כוונה להחיל את החלות, או כוונה לייחד את המעשה. ד. אם שייך בחליצה חסרון של מצוה הבאה בעבירה. ה. הטעם דל"מ תנאי ושליחות עפ"ז.

ג. עוד יל"ד אם יש בחליצה קיום מצוה, או דזה רק אפשרות ליפטר מהזיקה, וי"א שגם אם יש מצוה אך היכא שאין זיקת יבום אין מצוה בחליצה.

ד. ועוד יל"ד את"ל דיש מצוה, על מי מוטלת המצוה, אם רק על היבום, או גם על היבמה.

ה. בהא דאין שליחות בחליצה יל"ב בכמה אנפי, דהנה בהא דאין שליחות במצוות ישנם ב' טעמים, א' דהוי מידי דממילא, והיינו דענין המצוות הם שהאדם יהיה נפעל בהם, ולא שיעשה אותם ע"י כחו, ובזה לא שייך שליחות. ב' דבמצוות יש דין שיעשו בגופו ממש ולא סגי שיתייחסו לה'גברא' שבו, והנך ב' טעמי שייכים גם לענין חליצה.

ועוד יל"פ לפי הצד שגדר החלות שבחליצה אינה חלות שהגברא מחיל, אלא היא חלה שע"י דין התורה כאשר עושים מעשה חליצה, דכל מה דמהני שליחות זה רק היכא שיש למשלח את הכח המחיל.

אברהם ישעיהו קשש

גדרי 'חלות איסור' ו'מעשה מצוה'

הנה קימ"ל (קיא). דקטן הבא על הגדולה תגדלנו, והקשו האחר' דהא איכא איסור א"א וכ"ז שאינו מצווה אמצות יבום ליכא סיבה לדחות האיסור ומ"ט תגדלנו, וי"ל ע"ז, דהנה קימ"ל דמלבד הציווי דרחמנא דל"ת הקיים בכל איסורי התורה קיים ג"כ חלות איסור, דענינו שחל דין שהחפץ לא יאכל על ידי האדם [והטעם שהאדם מחויב לשמור ולקיים זאת הוא מכוח ציווי התורה], ויש להוכיח זאת מכ"ד. בנדרים (יד). סק"ד דאיכא התפסה בדבר האסור וע"כ שקיים חלות איסור וע"כ שייך התפסה. ב. בגמ' בע"ז (סח). מב' דנבילה שנתנבלה איכא איסורא דחייל תו לא פקע וע"כ דענינו שחל 'חלות איסור', וכמו"כ מב' הכי בפסחים פז: יעו"ש. ג. באבנ"מ כתב דאע"פ שאיסורא נ' מותרים לאיש ואשה שיש בהם סכנה מ"מ לקדש בו את האשה אינו יכול משום דהוה איסורא, ומב' דאע"פ שאין הגברא מצווה שלא לאוכלו מ"מ החפץ עצמו אסור באכילה מדין 'החלות איסור', (וע"כ אינו שו"פ ואכ"מ). ד. מב' לקמן (קיד). נידון אי בי"ד מצווין להפריש קטן מאכילת נבילות, ומב' דאע"פ דז"פ

במאנו בה לחיי אישות, אלא הביאה לפניו הבחירה במעשה אישות דחליצה, שענינה אשה משמשת לבעלה כעבד לרבו באופן שלא נתחייב בזה, ובבותרו בדרך השניה והניחו לדרך הראשונה הורה בעצם מעשה הקנין הנבחר שאינו חפץ שיהא בקנין זה היותם לחיי אישות, והוראה זו ע"כ תהווה לפנינו מעשה ליקוחין עם סיבת שילוחין בעצם הליקוחין, ובכך נתיישבו שניהם בלב אחד.

ג. וזהו דעת ר"ע מ"ד א' דאחות חלוצתו עליו בכרת והולד ממזר לפי שקנין החליצה כקנין היבום ממש

שנכנס בקנין במקום אחיו ואף ששילחה עדיין ביתו היא כמקדש ומגרש, ואף חכמים לא פליגי עליה דר"ע בעיקר דין הליקוחין אלא ס"ל דכיון דיש סיבת שילוחין בעצם דין הליקוחין א"כ אינו קנין לחיי אישות כשאר ליקוחין, ול"ש בכלל גילוי ערוה שהוא משום החיי אישות שקבע הקנין, ולכך לא קבעה בזה תורה איסור עריות, וזה טעם מה שהעלימה תורה ענין האישות בהחליצה, ולר"ע אכן גלי קרא ענין האישות ביתורא ד"בית".

משח צבי רוט (ו"ח)

סדר א' (ע"ם הפוגיות)

סא סב

בגדרי עשה דוחה ל"ת

ג: עולה מד' הגמ' דאלמלא העליה סקד"א שיהיה העשה דוחה לל"ת שיש בו כרת, ובאחר' הקשו נהי שהאיסור נדחה אך סיבת האיסור והינו הערוה קיים ומ"ט אי"ז דוחה לל"ת וימנע את תפיסה"ק, וע' במש"כ בקובה"ע (ס' ג:) לישב בזה ואכ"מ.

והנראה לחדש מכוח קושיתם, דבכל העריות הטעם שליכא לתפיסת קידושין לא הוה משום שאין בכוח הגברא שמעון לישא את אשת ראובן, אלא שאישות שמעון עם אשת ראובן הוא סיבה לנוגדן המייצר אי תפיס"ק, ומשא"כ ביבום שישד לן החזו"א (אבה"ע קלא) דבכל יבום המיבם את אשת אחיו הר"ז נחשב שאישות המת קם לתחיה ע"י יבום שמעון וכך מוכח ממש"כ רש"י דשלישי מכוח שני הוא בא, ומעוד כ"ד, נמצא מעתה שאישות ראובן הוא המיבם את אשת אחיו ובכל כה"ג נת' לחדש דליכא חסרון בתפיס"ק ואש"ה.

ולפי"ד י"ל, דבכל העריות כשמיבם שמעון את אשת אחיו שהוא ג"כ ביתו שליכא תפיס"ק, צ"ל משום שהאיסור מונע את תפיס"ק ולא הערוה (דמשו"ה ליכא חסרון וכמשנ"ת) והאיסור אינו מחמת האישות אלא מחמת הקורבה בין שמעון לביתו שהיא היתה אשת ראובן ואלא דאף אי לא נחדש כ"ז, י"ל עק' האחר' כד' הגר"ח, דאף אי קיים ערוה לתפיס"ק מ"מ יש לחלק דערוה ליבום לא קיים וביחס ליבום שאינה ערוה ע"כ שייך בה תפיס"ק.

ושמעתי להוסיף לפי"ז החזו"א, דבספרי כתב דכשלו מיבם את אשת שמעון שהיתה אשת ראובן ליכא חסרון דאשת ב' מתים משום גזה"כ, ותמוה מ"ט סק"ד להחשיב זאת כאשת ב' מתים, ולפי"ד החזו"א אש"ה דכשלו מייבם את אשת שמעון אי"ז אשת שמעון גרידתא אלא ה"ה מייבם אשת ראובן ושמעון דאף כשהיתה אשת שמעון המשיך את אישיות ראובן, והגזה"כ חידש דכל כה"ג שהאישות ראובן ושמעון מורכב מכוח מעשה אחד אי"ז נחשב לאשת ב' מתים.

בנימין זווים

אזהרה שמענו עונש מנין ג:

ג: אזהרה שמענו עונש מנין, וצ"ע בתרתי, א. היכא שמענו אזהרה, ב. מה צריך להך אזהרה, ותו מקשינן עלה עונש מנין, הא כיון דאין כאן מצווה, שוב קיימא באיסור אש"א כדמעיקרא.

ונל"ב דכיון דכתיב "לא תקח לצרור וכו' עליה" וילפי דאיירי באשת אחיו שהיא אחות אשתו, אף דפשיטא דקרא קאי באחו"א, גלי לן קרא דאף "אשת אחיו" בזמן שהיא אחות אשה, לא תקח וכן צרתה. וזהו אזהרה שמענו דחוץ מאיסור אחות אשה, עוד יש כאן אזהרה לאו על האש"א.

ומה דצריך קרא לזה, נראה, דהוה פשיטא לגמ' דאי אמרה תורה מצוות יבום, ודאי "שהותרה" איסור אש"א, ולא דוקא ב"מקום מצווה" דמקום-מצווה אינו גדר באש"א אלא דין חיצוני, אלא הותר אש"א של יבום, שמצד האש"א הוא זוקק ומחייב יבום, ואף במקום דאין מצווה כגון פטור ערוה הותר. וא"כ מנ"ל דהאש"א הוא איסור ערוה ונפ"מ לאיסור כשיפקע איסור אחו"א.

ואחר שגלי לן קרא דונכרתו דענוש כרת, נחלקו הראשונים. דעת הרמב"ן והרא"ה דבאמת כן הוא ד"הותרה" אש"א שליבום ורק דהתורה חידשה איסור אש"א שיש בו כרת, במקום פטור ערוה שאין מצווה, דליכא הך דין היתר. אבל תוס' ס"ל דגלי לן קרא דלא תחשוב שהותרה אש"א של יבום, אלא בכל גווני יש איסור, רק דבמקום מצווה יש דחיה דמצוות יבום לאיסור אש"א, וממילא בכל מקום דליכא מצווה שוב קאי באיסור אש"א, ונפ"מ בחיילו"ע אי מייבמתו" לא ילפי' פטור מיבום, אי קאי באיסור אש"א דלהתוס' סו"ס ליכא מצווה, ולהרמב"ן הרי הותר אש"א של יבום.

יוסף שלמח אלזאס

ביאור סברת הואיל ואישתרי אישתרי

הנה בפשוטו היה נל"ב סברת "הואיל ואישתרי אישתרי", דהכח דוחה שניתן לעשה לדחות הוא ל"ת אחד ותו לא, דכאשר המעשה רע מורכב מב' לאוין

הר"ז אלים יותר ואין בכוחו של העשה לדחותו, ומעתה יל"ב דז"פ לגמ' דאף כשקיים הערות אח"א סיבת הערות אשת אח נדחה וכבכל דוכתי שהערות אשת אח נדחה מחמת המצוה, והדו"ד בגמ' הוא האם הערוה דאשת אח נדחה בכל רגע ורגע, ולפי"ז נמצא דבמקום דהערוה הוא אף מחמת אח"א לא ניתן לעשה לדחות את סיבת האיסור דא"א משום שקיים ב' איסורים וא"כ לא אמרינן לדין הואיל ואישתרי, או"ד האיסור א"א ברגע שנדחה בתחילה מכוח העשה שוב אין בו מעשה רע ולאחמ"כ כשנוצר איסור אח"א גרידא שוב יכול העשה לדחות את הלאו השני וכבעלמא שלא אחד נדחה מפני העשה.

אלא שיש להק' על מהלך זה ג' קושיות, א. שאני מצות יבום דמצותו בכך ואין ניתן ללמוד מדחית א"א לכל העריות, ב. בתוד"ה רבא אמר כתבו בתוכ"ד "ויש לחלק דגבי בעל קרי דשם טומאה אחת הא אמר' הואיל ואישתרי וכו', ולפימשנ"ת אין שום סברא לחלק אם זהו שם אחד או ב' שמות, ג. מבו' דהיתר זב לביאת מקדש הוא רק אם היה גם מצורע, אך אם נעשה רק זב ה"ה אסור בביאת מקדש וקשה הא הוה לאו אחד ומ"ט יאסר עליו הביאה למקדש.

ומכ"ז נל"ב באופ"א, דהדו"ד בגמ' סבבה סביב האם האיסור ערוה הוא שם אחד 'ערוה' אלא דאיכא כמה צורות איך לייצר את הערוה (אחות אשתו, בתו, חמותו וכו'), או"ד כל ערוה וערוה היה שם בפנ"ע, ומעתה י"ל דסברת הואיל ואישתרי אישתרי שכל העריות נחשבים לשם אחד ומעתה ברגע שהותר ה'ערוה' דא"א שוב לא ניתן לאח"א כוח להפקיע חלות ההיתר של הערוה וזהו שחילקה הגמ', דאם נשא מת ואח"כ נשא חי בכה"ג הותר הערות א"א, אך כשנשא חי ואח"כ נשא מת דנוצר איסור ערוה א"כ לא שייך שיחול היתר דאין בכוחו של ההיתר להפקיע איסור שכבר חל, וזהו שיסדה הגמ' בהמשך הסוגיא דבעינן לאתחזיא ביני וביני דאל"ה וקיים בסה"כ סיבה למחר אך אין חלות ההיתר בפועל אין שום סברא שלא יוכל לחול האיסור מכוח היותה אח"א.

אמנם דאף על מהלך זה ילה"ק בתרתי, א. מהו דימוי הגמ' ממצורע לעריות והא יתכן ודוקא במצורע התורה החשיבתם לשם אחד בשונה מעריות שיתכן והתורה החשיבתם לכמה שמות, ב. להנ"ל נמצא דהעליה הוא שגילה דהעריות נחשבים לשמות חלוקים ולכן ל"א הואיל ואישתרי, וילה"ק דתמוה טובא דהפסוק ביבום הוא שגילה הגדר בכל העריות.

וע"כ הנל"ב בכ"ז, ובהקדם יש להביא דוגמא רחוקה לסוגין ממש"כ הקצה"ח דכשיש תרי עדים הסותרים לכת שכנגדם אם שייך לתרץ דבריהם אף באופן רחוק מתרצינן דיבוריה, והינו דבכדי לשמר ולקיים את דין התורה דאמרה שהעדים דוברים אמת ע"כ נאמר לתרץ דיבורם כדי שלא יסתר דה"ת ויתקיימו דברי העדים, וע"ז הדרך יל"פ המושג הואיל ואישתרי אישתרי דענינו דהיות וכבר חל ההיתר דא"א א"כ בכדי לשמר את דיניה אמרינן שאף האיסור אח"א יותר ואין להק' מאי אולמיה האי מהאי, די"ל דההיתר א"א כבר חל אך האיסור אח"א שסיבתו לחול אך לא חל בפועל א"כ היתר א"א מונע את האיסור אח"א מלחול. ומש"כ התוס' דלפי"ד רבא ל"א הואיל ואישתרי משום דהוה ב' שמות, כונתם לומר באופן זה, דז"פ דאף כשדין ורצון התורה לשמר את דיניה ז"פ דקים גדר עד היכן אמרינן כן ובזה כתבו התוס' דכשזה ב' שמות לא נאמר כל זה, ואכתי יש להאריך ולפלפל בכ"ז ואכ"מ.

בנימין זווים

ביאור המו"מ בתוס' ד"ה

תרי איסורי מחד איסורא

התוס' בד"ה תרי איסורי מחד איסורא לא ילפינן מקשה לרב אסי, אמאי פוטר איילונית צרתה, והא חד איסורא הוא. וי"ל דממה נפשך אייהא אסירה דילפינן מאשר תלד פרט לאיילונית ולהכי צרתה נמי אסורה. וצריך להבין מה שאלתו, הרי כל מה שהגמ' אומרת שלא לומדים תרי מחדא, זה רק במקום שאפשר ללמוד תרי מתרי, אבל במקום שאין אפשרות ללמוד מתרי, רש"י כבר כתב בד"ה ואבע"א שאין משיבין על ההקש, דלא מסתבר שבתרוץ הגמ' בסוף זה מה שהשתנה, דהא אין משיבין על ההקש. ועכשיו שתוס' מבין שה"ה איפכא שלא לומדים חדא דהיינו איילונית מתרתי דהיינו אחות אישה דמיניה יליף פטור צרה לכל העריות, הרי אין מקום אחר שהוא איסור אחד ללמוד שאין פטור צרה. ואי משום אשת אח רגילה שלא פוטר צרתה, היינו משום שהיא עצמה זקוקה ליבום, אבל אם היתה פטורה היתה פוטר ול"ש למילף מינה.

ונתחזור בס"ד בדיבוק חברים, לפי מה שנתבאר בפטור צרה שענינו הוא דין בערוה לפטור צרתה ולא שהצרה פטורה מחמת שהיא צרה, דאפשר שהבין התוס' שהפטור של אשר תלד פרט לאיילונית זה עניין

א"כ צ"ע מה"ת לו שיש פטור צרה. וכ' שכוונת התוס' שהפותר צרה הוא האשת אח שיש כשאין חליצה כי לא תפסי קידושין והוא ערוה גמורה. והקשו עליו ממ"ש התוס' והרמ"ן בבעלת התנאי שאפ' שיש "כל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה" מ"מ אין פטור צרה, וגם האשת אח לא פותר דהוא אשת אח דממילא כמ"ש הברכ"ש בס' ב', ומאי שנא חיי"ל לר"ע שמועילים רק שיהיה דין כל שאינו שהאשת אח כן פותר צרה.

ב) ונראה לומר בהקדם ד' הרמב"ן בגדר חיי"ל לר"ע "דכל דלא תפסי בהו קידושין מפקעי זיקה", וזה כעין מ"ש בדף כ' ביסוד הדין כל שאינו אלא ששם לשונו הוא "פקעה זיקה מינהו" יעוי' היטב בלשונותיו שם, וביאור הדברים זה שחילוק גדול מצאנו בין ר"ע לרובנן במה שפוקע הזיקה כשלא תפסי קידושין, דלרובנן שרק אחרי שעשה לא דחי ל"ת שיש בו כרת יש דין כל שאינו (כדאי' בד"ג וד"ח) נמצא דרך אחרי שהיא "אינה עולה לייבום" ואם בעלו לא קנו אז פוקע הזיקה כי לא תפסי קידושין, אבל לר"ע שגם כשיש עשה דוחה ל"ת פוקע הזיקה חזינן שגם כשיבום יחול פה והיא "עולה לייבום" עדיין באה הערוה ומפקיעה את הזיקה. (ויתכן לומר שזה גופא טעמא דרובנן שצריך שיהיה קודם שלא ידחה העשה את הל"ת, דכשהיא עולה לייבום והיבום יחול פה גם הזיקה שהיא תחילת היבום (דזיקה היא חלק מהאישות שתהיה אחרי היבום כמבואר מרש"י ותוס' בקידושין דף ד') לא תפקע מחמת הערוה, ורק אחרי שאין יבום בכל מקרה ואולי חסר גם בזיקה זה נפקע, ואף שי"ל שרובנן פליגי משום שאם יהיה עשה דוחה לא יהיה כלל ערוה כמו שיש שרצו ללמוד מד' הרמב"ן ד"ו יעוי"ש בדבריו מ"מ למעשה יוצא שרובנן הערוה מפקיעה את הזיקה רק אחרי שאינה עולה לייבום ולר"ע גם כשעולה לייבום).

וא"כ י"ל פשוט דכל מה שהאשת אח הוא אשת אח דממילא זה כי אין פה ערוה ששוברת את היבום אלא אחרי שטכנית אין יבום (כי אין עשה דוחה) אז פקע הזיקה וזה רק לרובנן, אבל לר"ע שתמיד הערוה שוברת את הזיקה שהיא תחילת יבום ויש פה כוח שיכול להפקיע יבום גם האשת אח לא חשיב ממילא ויכול לפטור צרה, והתוס' אף שנשאר בקושיא ולא הסכים עם ת"י הרמב"ן זה כי צ"ע מנין לחז"ל שכך ס"ל לר"ע עצמו וכך למד מקרא, אבל אחרי שכך כתוב שלר"ע מפקיעה את הזיקה גם כשיש עשה דוחה ויבום ישנו פשיטא שגם האשת אח יפטור צרה.

ישראל יוסף שולמן

טכני, שהרי יש מצות יבום אפילו אם א"א להוליד ממנה כמבואר בתוס' לקמן כ., וחידשה התורה דמ"מ איילונית שהיא לא בר הכי כלל, פטורה, וא"כ נילף מאשת אח שיותר בה היבום, ואף שלגבי היא עצמה ל"ש למילף משום אשר תלד, לגבי הדין בה של הפטור צרה נילף שיש בה דין יבום ול"ש ממילא פטור צרה. ותרוץ התוס' הוא עוצמתי לפי"ז, דממה נפשך אידי אסירא דילפינן מאשר תלד, דאף שהוא עניין טכני, מ"מ למעשה היא אסורה, ול"ש למילף מאשת אח שהיא מותרת, אף לגבי הפטור צרה.

ולפי"ז מובן גם מה התוס' ממשיך להקשות – אבל קשיא מאי טעמא דמאן דפליג אדרב אשי, שלא מובן מה קשה לו, שיגיד כמו שהבין בשאלה, הרי קודם הקשה על רב אסי ועכשיו מקשה על מאן דפליג. אבל לפי"ז מבואר טובא, דנראה לתוס' לתפוס אמת את סברת התרוץ, דלמעשה היא אסורה ול"ש למילף מאשת אח להתיר ומ"ט לא נילף מאחות אישה, הא אין משיבין על ההקש. ומתרץ שכיון שאיילונית לאו בת יבום בשום מקום, חשיבא צרתה כצרת ערוה שלא במקום מצוה דשריא. פירוש, שחולק על היסוד וס"ל שזה פטור עקרוני משום שאינה יכולה לילד, וכל עניין היבום הוא להשלים את האישות ולהביא ילדים לעולם ע"ש האח שמת ערירי, והיא לאו בת הכי ולא נאמרה בה כלל פרשת יבום.

אליעזר שטיינזרטר

בענין חייבי לאוין לר"ע

א) כ' התוס' דף י' (ד"ה לר"י) והרשב"א (בת' ח"ו ס' כ"א) שחיי"ל לר"ע כיון שלא תופס בהם קידושין הם פוטרים את הצרה.

והק' הגרי"ז מהיכי תיתי שמה שלא תופס קידושין יש בו דין "לצרור" שפוטרים צרה, וזה מצינו רק בד"כ לגבי דין "כל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה" שהוא תלוי בתפיסת קידושין אבל דין "לצרור" הוא דין מסויים בעריות, ובפרט לשיטתו שצ"ע זה איסור שהערוה נותנת לה שמהיכי תיתי שיש אותו גם לא בעריות. (ואף שלחלק מהראשונים חיי"ל לר"ע כלולים בדרשת "עליה" ומשם לומדים פטור צרה, אבל על התוס' ודאי קשה דהוא נתקשה למה לא נאמר בזה עשה דוחה ל"ת, ואם יש דרשא על חיי"ל לר"ע שלא מתייבמים מה קשה הרי בד"כ לרב גידל היה דרשא על כל חיי"ל שלא מתייבמות ולא קשה ע"ז מיד, וע"כ שס"ל שאין דרשא על חיי"ל לר"ע

בענין חייבי לאוין לר"ע

והמסתעף מזה לצרת סוטה

(א) הק' התוס' חייבי לאוין לר"ע מ"ט ל"א עדל"ת ונשאר בתימה והרמב"ן ת' קו' [לפי הפשטות ברמב"ן] דחייבי לאוין לר"ע הוה ערוה וכיון שכן זהו מונע לתפיסת קידושין וה"ה ליבוס ולא חילק הרמב"ן בין קידושין ליבוס ואע"פ שנדחה הלאו מ"מ הסיבה קיימת.

(ב) וא"כ יש להק' לפ' הרמב"ן כל יבוס היאך מהני אי הוה דחויא כיון שהסיבה קיימת ונראה מזה [וכמב' ברמב"ן בתורת האדם] שס"ל דיבוס הוה הותרה ולפ' ליכא מניעה משא"כ עדל"ת דהוה רק דחויא וכשם שהוה מניעה לקידושין הוה מניעה ליבוס והתוס' ס"ל דהוה דחויא ואע"פ שאין קידושין תופסין יבוס תופס משום אשה הקנו לו מן השמים וכמו שכ' בקוב"ה"ע ונמצא שערוה לענין יבוס לא הוה ערוה לענין קידושין וכן איפכא משא"כ לרמב"ן.

(ג) ולפי"ז כתב התוס' בסוג' דצרת סוטה דאי הוה טומאה ישירה גבי האדם הוה פטור מיבוס אע"פ שאינו ערוה גמורה לגבי הבעל ואילו הרמב"ן ס"ל שגם אם נאמר דהוה טומאה ישירה גבי היבוס מ"מ היאך יתכן שאינו ערוה גמורה לגבי הבעל ולגבי היבוס הוה ערוה ולפ' הוצרך לומר דהוה גז"כ [והק' ומאי ראית].

י. שפירא

בעלת התנאי להרמב"ן

כתב הרמב"ן דבעלת התנאי אפשר דיש דין כל שאינו וכו' והיא עצמה פטורה בין מחליצה ובין מיבוס ולכאור' קשה דא"ז אלא דין חיצוני שכ' הרמב"ן בחייבי לאוין דלית ביה כל שאינו וכו' כן הק' מורה"י שליט"א.

והיה אפשר"ל דכיון דזהו דבר המפקיע זיקה א"כ נפילה בכדי לא אמרינן כיון דאם תיפול תיפקע זיקתה ושאינו מחייבי לאוין שנופלת משום דאם תתיבס יתפוס היבוס.

י. שפירא

בהפקעת הזיקה לדברי הירושלמי

בד' ר"ל היכא דייבמה

הנה בדעת ר"ל דהאחים חייבין על החלוצה כרת, כ' הירושלמי דס"ל דבחליצת האחד נעקרה הזיקה

מהאחים והצרות למפרע. ומטו לומר דכ"ז דווקא בחלץ אבל בייבס מודה לריו"ח. וטעמא דמילתא, דכפי שמתבאר מד' הגרא"ו, מה שהכריח את ר"ל לומר דנעקרה הזיקה, דאלת"ה כיצד בחליצת האחד פקעה הזיקה מכולהו דכיצד פועל בזיקה דידהו, וריו"ח השיב ע"ז דשליחותיהו קעביד, ור"ל דלא ס"ל מהא הוצרך לומר דפקעה הזיקה, הלכך ביבוס אין מקום לקו' זו, דכיון דמקיים בה את הצורך דידה שפיר בטלה הזיקה מהשאר דכבר אין את סיבת הזיקה.

והוכיחו כן, מד' הירושלמי שהקשה לר"ל דבטלה הזיקה למפרע והדר האש"א, היאך מייבמים בנפילה שניה הא איכא איסור אש"א, וקאמר דייבוס שאני דבחליצה פקעה הזיקה למפרע, אך בייבוס כיון שיבמה הרי היא כאשתו ושריא, אלמא בייבוס מודה ריו"ח.

והנה צ"ל דאכתי האחים מוזהרים עליה בכרת וכמפורש לקמן דתלי פלוגתא דריו"ח ור"ל אף בייבוס, וטעמא, דאף אם הזיקה לא פקעה מ"מ הלאו דלא-יבנה לא רמי אלא אפועל אי בנייה והנך לא פעלו, ולד' הרשב"א דאיכא מתיר של נפילה, כבר ביאר מורה"י דהוא קיים רק אחר חליצה או פטור דערוה דלא נתקיימה סיבת הנפילה ולא במקום ייבוס. ואי לא נימא כדבריו, יהיו הדברים הפוכים, דלריו"ח איכא עשה (או לאו) על כל האחים, ולר"ל העשה רמי אפועל לחוד והשאר מותרים לגמרי. וכן יקשה מהא דהגמ' אומרת להדיא דלר"ל יש כרת.

וילה"ק, דהאוש"ש (קו' זיקה אות ט"ז) כתב להדיא דכשאחד חולץ או מייבס פקעה הזיקה למפרע משאר האחים, וקאמר כן אף לירושלמי ומאידך, באות י"א הביא בעצמו ד' הירושלמי דמחלק בין ייבוס לחליצה.

והנראה דאין כוונת הירושלמי דבייבוס לא פקעה, אלא דייק בלשונו דכיון שבא עליה אשתו היא, וכוונתו למש"כ התוס' לקמן דהייבוס הוא מתיר לכל אפי' למי שלא נזקקה כלפיו, או כד' רש"י דשלישי מכח שני בא. [ולפי"ז חזי' בירושלמי שלא כדעת הרש"ש והחזו"א, דלדידהו הא דשרי בנפילה שנייה אי"ז מטעם היתר דולקחה, אלא דעשה דייבוס דוחה אש"א, או דמקים אישות הראשון]. ומעתה א"ש הגמ' לקמן אפי' אי נימא דהרשב"א איירי אף אחר ייבוס.

וכן צ"ל להצד דחליצה איכא הקמת-שם, דשוב אין מקום לחלק בין חליצה לייבוס. וטעמא דמילתא צ"ל, דחזי' בגמ' לקמן (מ"ד). דבעי קרא להא דאין חולצין ומייבמין ב' יבמות, אלמא דכל יבמה דורשת שיקיימו

בה שם למת, ולהכי אין מובן כיצד פקעה הזיקה בייבום בחד, וע"כ דנעקרה למפרע.

אלא דיל"ע, דכיון דנעקרה למפרע, נימא דלא יהני היתר דייבום דאיכא נאסרה, דלמפרע הוה כאש"א שלה"ב, וכיצד מייבמין בנפילה שניה. ואפשר דכיון דלא נעקר האתמול כלפי האתמול אין בזה נאסרה, ויל"ע.

אי"ש פילץ

בביאור ק"ו דרבא בסוטה

ובביאור המו"מ בגמ' שם

בסוטה ו. רבא אמר ק"ו במותר לה נאסרה באסור לה לא כ"ש, ומינה יליף דסוטה ספק אינה מתיבמת. והנה זה ברור שהק"ו אינו טעם וסברת הדין כי אם צורת ילפותא ללמוד את הדין, וכמו שפסוק הכתוב בתורה אינו סברת וטעם הדין אלא רק מלמדינו את הדין, וה"נ סברת האיסור ליבם היא מאחר שהיבם עומד תחת הבעל וממשיך האישות ידי, דהאישות דהיבם נולדת מן האישות הבעל המת שהיא סיבתה מדין תורה ומשכך היא חשובה המשך אחד לאישות הבעל ואשר ע"כ הסוטה דהבעל הוי ג"כ סוטה כלפי היבם שהוא כהבעל דהוא המשך ותחתיו דבעל שמעלה בו מעל, והך סברא ילפי בק"ו דבמותר לה נאסרה וכו'.

ואחר שלמדנו מן הק"ו הך סברא נראה דגם בגוני שלא יהא להק"ו ורק דשייכא בהו הסברא הנ"ל לאסור, מן הדין נמי דנימא הך דינא, דאחר שלמדנו הך סברא הרי היא נכונה בכל דוכתי, וכמו כן להיפוך דהיכא דאיכא להק"ו ורק אין להסברא לאסור לא נימא דאסירא. ובזה מבו' הא דמשני בסוטה שם דאשת כהן שנאסרה לא אסירא לאח החלל משום הק"ו, כיון ד"אונס בישראל מישרא שרי" והיינו דאין סברא לאוסרה, דסברת האיסור היא דחשיבא סוטה גם כלפי היבם שתחת הבעל כש"נ, והכא נהי דחשובה אנוסה גם כלפי יבם מ"מ אי"ז אוסרה עליו דהחלל מותר באנוסה בישראל.

וילה"ק מאי מקשי התם דאלמנה לכה"ג דאסר ליבם משום הק"ו, הלא נהי דחשובה אלמנה גם כלפי יבם מ"מ הרי אינו כה"ג ואי"ז אוסרה עליו, ודמי כאילו ירד הבעל מכהונתו הגדולה, ומה יתן לך ק"ו אם לא שייכא הסברא לאסור. וגם צל"פ מאי משני דליכא ק"ו כיון שאינו במותר לה נאסרה שהרי מעולם היתה

אסורה עליו, הרי לכא' אי שייכא בה סברת האיסור משום מה א"כ יש לאוסרה גם אם אין בה לכשעצמה ק"ו דבמותר לה וכו' דמ"מ כבר למדנו הסברא לאסור.

ונראה בזה דבאמת כד בעי לאסור אלמנה להיבם מק"ו, בעי למילף מהק"ו שבאלמנה דין חדש דאע"פ שאסורה לא שייך ביבם כש"נ מ"מ אין נישואין אסורים אלא מתירים האש"א להתיבם, דנישואין אסורים אינם סיבה שתתיבם לאח בעבור הקמתן, וזה שפיר שייך גם באלמנה לכה"ג, וזאת בעי למילף מהק"ו בגונא דאלמנה. ולהכי שפיר בעי ק"ו מסויים בגונא דאלמנה, דהק"ו דסוטה אינו מכריח סברא חדשה זו אלא אסרינן לה ליבום משום דאיסורה שייך גם ביבם העומד תחת הבעל וכש"נ, ובעי ק"ו בגונא דאלמנה ללמד הסברא החדשה הנ"ל, וזאת דחי דליכא ק"ו דאלמנה וממילא אין שום מקור למילף הך סברא.

ובזאת ארווחנא בס"ד לישב קו' גדולה המתעוררת בפשט הגמ' בסוטה שם, דבאמת צ"ב מאי ס"ד דמקשן דאיכא קו' בגונא דאלמנה, הרי לכא' פשוט כד' התרצן דאינו במותר לה נאסרה שהרי היתה אסורה בו מתחילה וליכא ק"ו, ואטו טעי בדבר פשוט זה.

וברש"י שם עמד בזה וכו' בזה"ל "ולקמן מפרש מאי נאסרה ומאי מותר לה הלא אסור הי' מתחילתו" וכונתו לקושיא השני' בגמ' אחר דדחי הק"ו באלמנה ומקשי אלא אשת כהן שנאנסה ומת ויש לו אח חלל לא תתיבם מק"ו דבמותר לה וכו'. ודברי רש"י צ"ב, דאי"ז "לקמן מפרש" אלא היא קושיא חדשה לחלוטין, ומה השייכות בינה לקו' הראשונה וכיצד היא "מפרשת" הקו' הראשונה.

ולמשנ"ת יל"פ דמאחר דבאשת כהן שנאנסה ג"כ ל"ש סברא דסוטה דהרי אנוסה שריא לחלל, ממילא כד בעי לאוסרה מק"ו הוא משום דמהק"ו בגונא מסויים זה נלמד את הסברא החדשה דנישואין אסורים אינם סיבה להתירה לאש"א למען הקמתן, וכיון שנלמוד הך סברא הרי תו יש לנו לאסור גם אלמנה לאח משום הך סברא שלמדנו מן הק"ו בגונא דאשת כהן שנאסרה. ויל"פ דזו כונת רש"י, דלקמן מפרש באיזה גונא איכא ק"ו דבמותר לה נאסרה וכו' המלמד הסברא החדשה דנישואין אסורים אינה מתיבמת וממילא ה"ה באלמנה, וזאת אקשי דהרי במתני' ביבמות מפורש דאלמנה לכה"ג מתיבמת והרי יש לנו לאוסרה מכח הסברא דנישואין אסורים ליכא יבום

הנלמדת מן הק"ו דבמותר לה נאסרה וכו' בגונא דאשת כהן שנאנסה ויש לו אח חלל, וא"ש בעה"י.

חרב חיים מ"ארא

שיטת המאירי בכרת דצרת סוטה

(א) ידוע מה שדקדקו ר' ברוך בער והגרי"ז מהמאירי לקמן דכ"א שכ' שצרת ערוה במקום מצוה זה כרת חדש, אפי' שקודם מנה אשת אח בכל פרטיו בתור עוד כרת, שמבואר מיניה שיסוד דין צרה הוא איסור שהערוה נותנת לצרה ולכן זה כרת חדש. והיינו שהמאירי למד את הברייטא בד"ג שאזהרה שמענו עונש מנין ת"ל וכרתו שלומדים כרת חדש (ובמאירי בד"ג באמת פי' שזה הולך רק על הצרה ולא על הערוה עצמה).

והקשו ע"ז דהמאירי בפ"ק כ' כמה פעמים שהערוה רק פוטרת את הצרה וממילא נהיה איסור אשת אח, וז"ל בד"ג למה אין צרה אלא מאח "שאין הערוה נותנת איסור לצרה אלא שמפקעת זיקה מכל אותו בית וממילא צרה באיסור אשת אח עומדת", ונמצא דהמאירי שאומר שזה כרת חדש של צר"ע במקום מצוה סתר משנתו.

(ב) ואולי אפשר ל' בדעת המאירי שוודאי כוונתו שזה איסור אשת אח של הצרה ולא מכוח הערוה אבל עדיין זה כרת חדש, דהנה רואים בברייטא שהקשתה אזהרה שמענו עונש מנין וצריך לימוד לזה שיש כרת בצר"ע, וברש"י ד"ב: (ד"ה ואשת אחיו) מפורש שהנידון הוא על האשת אח, וצ"ב מה היה הס"ד שלא יהיה אשת אח הרי אין פה יכול כלל, ובפרט לרש"י שכ' שזה גם על הערוה עצמה שס"ד שלא יהיה אשת אח, וצ"ל ע"פ מה שדקדקו האחרונים מל' רש"י דף ב' שמה שאין איסור אשת אח במקום יבום זה שמעולם לא נאסר אשת אח בכה"ג (וכדעת הרמב"ן בתורת האדם והרמ"ה בסנהדרין), וא"כ י"ל שס"ד שיעשו גדר בכל הנשים ולא פלוג שגם באשה שאינה בת יבום תהיה מותרת לאחר מיתה ולא יהיה איסור אשת אח. וכדחזינו לקמן נ"ד שלשי' התוס' והרמב"ן בעינן קרא שכל אשה שאין לה בנים אסורה בחיי בעלה, כדכ' הרמב"ן שם בפ"י הא' שס"ד שמי שתהיה בת יבום בסוף התורה לא תאסור מתחילה, ואפי' שמיתה מפלת ואין טעם להתיר אז את האשת אח מ"מ התורה תעשה גדר ולא תאסור כלל באשה זו, ואחרי שלומדים מקרא שאסורה בחיי בעלה ס"ד שהגדר יהיה בכל הנשים שאין בנים שיהיו מותרות לאחר

מיתה (ורש"י עצמו בדנ"ד פליג עליהם, אבל פה יסבור שזה היה הס"ד שעשו גדר), ומה שיש אזהרה זה שיש לאו חדש ולא האשת אח הרגיל. ולרש"י הקמ"ל הוא שיש את האיסור אשת אח הרגיל גם פה (כדכ' להדיא שזה כאשת אח שיש בנים, וקרא דערות אשת אחיך מדבר גם פה), וע"ז גופא פליג המאירי שלא מסתברא שהתורה תכתוב כרת ואיסור בקרא א' וזה יהיה גילוי על קרא דערות אשת אחיך ולכן למד שהתרבה פה אשת אח חדש (ואולי יל"פ שגם יש לו גדר שונה שזה ערוה ליבום ולא סתם איסור ביאה). וגם פליג המאירי שהס"ד בד"ג לא הייתה על כל הנשים אלא רק על צר"ע שלשיטת המאירי רק פקע לה הזיקה ע"י העורה וזה כאשת אח דממילא ולא בערוה שהאשת אח לא זוקק ליבום. ונמצא שזה איסור עצמי של אשת אח אבל לא קשור לקרא דערות אשת אחיך.

ויעוי' במאירי ד"כ על חיי"ל ועשה ששיטתו היא שלמסקנא יש פטור מחליצה גם שם, ואפ"ה תופס בה קידושין, וחזינו דאין בה איסור אשת אח אפי' שאין חליצה, ולפמ"ש המאירי לשיטתו שבצר"ע צריך ריבוי שיש כרת חדש של אשת אח וזה לא האשת אח הרגיל, ובחיי"ל ועשה אין לזה מקור לכן לא יהיה אשת אח.

ויעוי' לקמן דכ"ה שהגמ' מחפשת קרא שאשת אח שיש לה בנים אסורה לאחר מיתה, וקשה למה לא למדה את זה מצרת ערוה להשיטות שיש שם רק איסור אשת אח, אלא שלאותו ס"ד שכשיש בנים אין איסור אשת אח היינו אומרים שקרא דצרת ערוה זה אשת אח חדש במקום יבום, וכל מה שלרש"י אמרינן שזה האשת אח של כל מקום זה רק אחרי הדרשא שלו.

ישראל יוסף שולמן

בבאור פלוגתת הרא"ש והראב"ד

וביאור חדש בראב"ד

כתב הראב"ד וז"ל "סוגיה דשמעתתין אע"ג דכתיבא בה טומאה בעיא חליצה או היא או צרתה דאילו איתיה לבעל מי לא בעיא גיטא השתא נמי בעיא חליצה וצרתה כמותה" והרא"ש סוף סימן ד' ביאר שודאי כוונתו לדברי ר' יוסף בסוטה ה: אבל פשוט שלדברי רב בסוגין פטורה גם מן החליצה (וכותב שמוכח כן מסוגיין ועיין בראשונים שמוכיחים כן מג' מקומות אמנם אפשר לדחות את כל הראיות עיין מאירי בסוגיין ובהגהות הגר"א יורה דעה סימן קע"ג

ס"ק יב) והרא"ש עצמו לומד (וכן הרמב"ן) שאין סתירה בין הסוגיות ורב למד שבסוטה ודאי יש פטור מוחלט גם לצרה וגם לחליצה מ"טומאה" כערויות ור' יוסף איירי בסוטה ספק ושם יש דין חליצה דיליף מלאחר ולא לייבם.

ובראב"ד עצמו שייך לבאר שסבר שלכו"ע צריך חליצה בין בסוטה ספק בין בסוטה ודאי מהסברא של "אילו איתיה לבעל וכו".

באור הדברים שיש לדון בעיקר הדין של סוטה לבעלה שהיא טמאה כלפיו האם הוא חלק מהמעשה זנות / ביאה או לא היינו שאפשר לומר שכיון שאישה מזנה תחת בעלה היא נאסרת עליו באיסור לאו מחמת האיסור הזה נוצר גם טומאה ואין דין נוסף של טומאה אלא הוא פועל יוצא מן האיסור או דלמא שאין קשר בין האיסור לבין הטומאה אלא מצד עצם המעשה זנות / ביאה היא נאסרת על בעלה בלאו אבל חוץ מזה גילתה התורה שיש כאן דבר נוסף שאישה כזאת היא טמאה כלפי בעלה היינו שע"י המעשה זנות יש לנו ראייה שהיא אישה בוגדת שלא שייך לחיות איתה ומתברר עכשיו שגם בלי המעשה זנות היא אישה אסורה על בעלה כיון שהיא אישה בוגדת (שבפשטות זהו עיקר הבעיה בסוטה ספק כמו שבאר ר' חיים שהיא טומאה חדשה לפי שא"א לחיות עם אישה כזו) וכמו שמצינו שיש דינים של תצא בלא כתובה כגון מאכילתו שאינו מעושר ומשמשותו נדה (כתובות עב.) שיוצאת ממנו שא"א לסמוך עליה ה"ה בסוטה אבל הוא ללא קשר לעצם המעשה ביאה אלא הוא רק גלוי מה החפצא של האישה הזאת (ויתכן שזה החקירה של ר' חיים עיין ברכ"ש סימן ז' אות ב') וממילא נוכל לבאר דברי הרא"ש שלמד מהפסוק "טומאה" כערויות שהוא דין נוסף ללא קשר למעשה זנות וממילא מה שהיא ערוה הוא בעצם החפצא של האישה ושם לא שייך את הסברא של "אי איתיה לבעל וכו" כיון שזה הסברא של תפיסת קידושין כמבואר בברכ"ש באות א' וזה רק עד כמה שהחסרון מגיע מחמת הבעל אבל כאן שהוא חסרון באישה עצמה גם כלפי היבם ללא קשר לבעל לא שייך לומר שהיה חליצה וסוטה ספק שנלמד מ"לאחר ולא לייבם" וכמבואר בתוס' שם (בסוטה) שהוא מחמת שביבם ממשיך אישותו שם שייך לומר את סברת "אילו איתיה לבעל וכו" והראב"ד בדברי ר' יוסף פשוט שלמד שגם לר' יוסף סוטה ודאי לא נלמד מ"לאחר ולא לייבם" אלא מ"טומאה" כערויות ואפ' הכי סבר שהיה חליצה

מהסברא של "אילו איתיה לבעל וכו" כיון שלמד שגם "טומאה" הוא מחמת המעשה ביאה ואינו דין נוסף וכיון שהביאה נעשתה תחת הבעל ואסורה לו וטמאה לו כיון שזינתה תחתיו אין שום סיבה לאסורה על היבם אלא מחמת הבעל וממילא גם בסוטה ודאי קיימת הסברא של "אילו איתיה לבעל" ובדברי רב עצמו הרא"ש אמר שגם לראב"ד פשוט שפטור מחליצה אמנם לדברנו א"ש לומר שגם בסוטה ודאי יסבור רב שצריך חליצה כיון שלמד אחרת את הדין "טומאה" כערויות וממילא מוכרחת הסברא של "אילו איתיה לבעל" ולפי"ז תמיד יש חליצה לכו"ע גם בסוטה ודאי וממילא אין קושיה שהרי תופס קידושין ודין חליצה תלוי בתפיסת קידושין כמבואר בכמה דוכתי שלפי הראב"ד אין הכי נמי יש חליצה ולפי הרא"ש אין חליצה כיון שטומאה כערויות הוא שונה מכל ערוה. וא"ש. (ועיין בערוך לנר שרוצה לפרש הראב"ד כפשטו שאין מחלוקת סוגיות אמנם לא ביאר כל הצורך ולדברינו א"ש).

נתי אדלר

בישוב קו' הרשב"א ע"ד הרמב"ן

ברשב"א הקשה בדעת הרמב"ן שכתב לבאר, דלרב נמי ילפי' מקרא דלאחר ולא ליבם לפוטרה מיבום וחליצה, ומקרא דטומאה ילפי' רק לפטור צרתה, דא"כ מאי מקשה בסמוך ממתני' דספק סוטה וכו', ופריך מ"ש סוטה ודאי דטומאה כתיב בה סוטה ספק נמי טומאה כתיב בה, ולכא' הא סוטה ודאי נמי לאו משום דטומאה כתיב בה, אלא משום לאחר ולא ליבם, והא לא כתיב גבי סוטה ספק.

וברשב"א כתב לבאר, דמאיש אחר בלבד לא אתי, דיבם נמי מיקרי אחר, אלא כיון דכתיב טומאה גלי לן למילף מלאיש אחר לפוטרה מיבום וחליצה, ומטומאה ילפי' נמי לפטור צרתה, וא"כ אפי' בסוטה ספק אי טומאה כתיב בה נמי פטורה, דהא גלי לן קרא דסוטה דאיכרי בה טומאה תהיה לאחר ולא ליבם. ויש שלמדו, דכוונתו לבאר בזה דעת הרמב"ן. אמנם ברמב"ן לכא' מבואר לא כן, דכתב בסו"ד דלפי מה שפירש א"ש הא דנקט צרת סוטה אסורה ולא נקט דהיא עצמה פטורה, משום דהיא עצמה יליף מלאיש אחר, ולכא' לפי' הרשב"א היא עצמה נמי אי לאו דטומאה כתיב בה לא הוה יליף, ואיצטריך קרא נמי לעצמה. וע"כ צ"ל דכוונת הרשב"א לחלוק ע"ד הרמב"ן.

וליישב דעת הרמב"ן יש שתירצו, דילמד דהביאור בקושיית הגמ' מספק סוטה כמש"כ בראשונים, דפריך דמשמע שדוקא היא חולצת אבל צרתה אפי' מתיבמת, וא"כ שפיר פריך מהא דטומאה כתיב בה, דטומאה ילפי' לאסור צרתה. וכ"כ בביאור הגר"א (סי' קעג סק"ב), עיי"ש.

אמנם ברמב"ן בספר הזכות משמע דלא למד כן, דכתב להוכיח דלרב אינה חולצת מהא דפריך מסוטה ספק דחולצת, ואם איתא הא הקושיא אינה מהא דהיא חולצת, אלא מהא דמשמע דצרתה מתיבמת.

ונראה ליישב בדעת הרמב"ן באופ"א, דלעולם מקשי מהא דמבואר דחולצת וכו', והדר פריך דסוטה ספק נמי טומאה כתיב בה, כלומר דכיון דכתיב בה טומאה א"כ עשאה הכתוב כודאי, והיינו דכיון דבסוטה ודאי גלי לן קרא מלאיש אחר דפטורה מיבוי"ח וקרינן לה בשם טומאה, א"כ ה"נ בסוטה ספק, דכיון דקראה בשם טומאה הוי כודאי בכל ענין ותפטר אף מחליצה. ואמנם זה דוחק בלשון הגמ', ויל"ע.

אריח ל. אלישיב

ביאור דברי הרשב"א בשיטת הרמב"ן

בצרת סוטה

הרשב"א הקשה על דברי הרמב"ן בסוגיין שאמר שלא מעמידים את טומאה על יבם לפטור מיבוי"ח את צרתה, אלא רק משום הלאחר ולא ליבם, שלכן מסתבר לדרוש גם את הטומאה לעניין יבם, שבגמ' בע"ב מבואר שזה תלוי בטומאה, ששאלה מאי שנא סוטה ודאי דטומאה כתיב בה, סוטה ספק נמי טומאה כתיב בה. ותירץ דלאו אלא יש אחר לחוד סמך דאי לאו דטומאה כתיב בה לא הוה פטרינן לה מיבם, משום דיבם נמי איקרי אחר כדאמרינן בכתובות, ורק אחרי שכתוב בה טומאה כעריות ילפינן מלאחר ולא ליבם שהפטור זה גם מחליצה.

והיוצא לפי"ז שהכל מתחיל מהטומאה שדורשים לגבי יבם. ותמיהה רבתא היא, דזה גופא מה שהוקשה לרמב"ן בתחילה שלכן הוצרך לומר שזה מתחיל מהאחר, מה ראית לאוקמי טומאה לגבי יבם ולא לגבי בעל, ואם עכשיו מסביר הרשב"א ברמב"ן שזה מתחיל מהטומאה, שוב קשה שאלה זו ביתר שאת.

וע"כ צ"ל בכוונת הרשב"א דתרווייהו צריכי, דאחר לבד לא הוה דרשינן לגבי יבם אלא לעניין הבעל,

ולומר שלא חלים קידושין אע"פ שיש את הסברא שכיון שלא פקעי קידושין ממילא הם חלים, משום שיבם נמי איקרי אחר. ומטומאה לבד נמי הוה ילפינן לבעל כמו שהקשה הרמב"ן במה ראית על הסברא הזו שהקידושין חלים כמו שלא פוקעים, שנעמיד את הטומאה על זה (אמנם מקובל להסביר אחרת ברמב"ן וכן איתא בברכ"ש, ששאלתי רק על חליצה, אבל בלשונו מבואר ששואל גם על יבום). ועדיף להעמיד על הבעל משום שעליו איירי בפסוק. אלא שכיון שלא צריך ב' פסוקים על הבעל, ופסוק אחד ע"כ הולך על היבם, מסתבר כבר להעמיד תרווייהו על היבם ותהיה היא וצרתה פטורות לגמרי, ובבעל יתפוס קידושין מהסברא הנ"ל.

אליעזר שטיינזרטר

בקו' התוס' לגירסא דידן

אמאי פריך בפ"ק דסוטה ותתייבם יבומי

בדברי התוס' נתבארו ב' דרכים בהא דעשה הכתוב ספק כודאי האם הבי' דנקטי' דודאי נטמאה אלא דמ"מ סוטה ספק חולצת דרך לחומרא עשה ספק כודאי, או דלמא נתחדשה טומאה חדשה בספק סוטה וטומאה זו איננה פוטרת מחליצה דהויא רק עשה. והק' התוס' אמאי פריך בפ"ק דסוטה ותתייבם יבומי, ולדברי הרא"ש (ואולי זוהי ג"כ כוונת הב"ח) הק' כן רק אתי' קמא דאמאי תתייבם דהא לחומרא עשה ספק כודאי, אך לת' בתרא ל"ק אמאי פריך ותתייבם דדלמא באמת זינתה, ובי' בקובץ הערות דהוא מטעם דאין להסתפק שמא באמת זינתה דאיכא חזקת היתר לבעלה, ורק אתי' קמא ק' דס"ל דאיכא גוה"כ לנקוט לחומרא דנטמאה, אך לגירסא דילן דהק' כן אף אתי' בתרא כ' הגר"א דצ"ל דלא ס"ל להתוס' דמוקמי אחזקה.

אולם נראה להוכיח דודאי התוס' ג"כ מודו דמוקמי אחזקת היתר, דהנה התוס' בסוטה (כת). הק' וכי אצטריך קרא למיסר ספיקא, וי"ל דהכתוב אוסרה קודם שתיה כאילו היא ודאי, והיינו דאצטריך קרא לחדש טומאה ודאית כהתי' הב' בתוס' הכא, אולם לת' הא' דס"ל דלא נתחדשה טומאה ודאית שפיר ק' וכי אצטריך קרא למיסר ספיקא, ונראה מוכרח מזה דבע"כ מסברא לא אסרי' דמוקמי' אחזקת היתר ומש"ה אצטריך קרא למיסר, ועוד יש להוכיח כן דאחר דתי' התוס' דטומאה לא כתיבא אלא על הודאי הק' דכיון שלא נכתב טומאה אלא על הודאי אמאי

כלל ליבוס או שזה גורם איסור על היבס להמשיך אישותו של בעל ואיסור זה הוא כבר בשעת נפילה.

דוד משה זיאת

בביאור סברת רב יוסף אילו איתיה לבעל וכו'

לדעת תוס' פוטח ה:

סוטה ה: ביאר רב יוסף מדוע סוטה ספק אינה חולצת אף דאיכא קרא "לאחר" ולא ליבס דאילו איתיה לבעל מי לא בעיא גט השתא נמי תיבעי חליצה וביארו התוס' דזהו דוקא בספק דאיסור היבס מכח הבעל משא"כ בודאי שהאיסור ישיר על היבס ליתיה והדברים עדיין טעונים ביאור גם אם האיסור מכח הבעל מה מוכיח זה שלא פקעו הקידושין שלא תחול הזיקה [בפרט לשיטת התוס' דכל ערוה אינה מפקעת אישות הגם שאישות אינה חלה בערוה].

וא"ת דמשום שהזיקה נשארה מאישותו של המת בחסרונה א"כ מדוע כל ערוה תפקיע זיקה נימא דכיון שאין עכשיו התחדשות הזיקה אלא שנשאר מהמת לא תפקיע כדרך כל ערוה שאינה מפקעת זיקה. ושמעתי לבאר בזה דהחילוק פשוט דבאמת כן הוא דהזיקה נשארת מאישות המת רק דבכל ערוה כיון שהחסרון הוא בקישור שבין היבס הזה לאשה הזו הנופלת לפניו שהיא ערוה לו כגון בתו וכדו' נמצא שעצם תפיסת האישות הזו הקיימת, ביבס הזה הוא התחלה של חיבור נשואין שאינם יכולים להתקשר וזה נקרא שכעת חלים הנשואין ביניהם ויש בכח הערוה למנוע היווצרות כזו הגם שעצם מציאות האישות כבר קיימת [דאין החסרון ביצירת מציאות של אישות בעולם בערוה כי אם בהיווצרות של חיבור משולל מאפשרות של חיבור] משא"כ גבי איסור שבא מכח הבעל ענינו שהחסרון כבר קיים בעצם האישות ובלא זה אין כל חסרון בהתקשרות היבס הזה לאשה, כי אם שהאישות שתתפוס בו, אישות פגומה היא בזה א"א לומר שההיתפסות בו היא התחלה של אישות מחוסרת ומשוללת חיבור והחסרון שקיים מכבר באישות יפקיע אותה, דאם עד עתה לא היה בכוחו להפקיע, לגביו אין זו התחלה כי אם המשך של האישות עם החסרון והפגם השוכן בתוכה וזהו אילו איתיה לבעל שהחסרון הזה אינו מפקיע האישות בלא גט השתא נמי לא יגרום החסרון פתאום לאישות להפקע כיון שהתחלה עכשיו על אדם אחר והדברים בהירים.

צבי (בריי"י) קופשיץ

אסירא לביתה ולתרומה, ובע"כ דסברי דאיכא חזקה, ומעתה אין טעם לומר דתי' בתרא פליג בזה דליכא חזקה דאיי"ז שייך לפלוגתתם, וא"כ שוב צ"ב מה הק' לגירסא דידן אמאי פריך ותתייבס יבומי דהלא מספיקא לא אסרי' דמוקמי' אחזקת היתר.

והנראה בזה דהלא יש להתבונן דאי איכא חזקת היתר מה שייך לומר דנתחדשה טומאה ודאית בספק והרי אין כלל ספק דהרי נקטי' דלא זינתה, ולא מסתבר דהתורה אסרה בודאי בדוכתא דמסברא אמרי' דודאי טהורה, ובע"כ דמקודם חדשה התורה דלא נוקים אחזקה ואח"כ חידשה דמכיוון דאיכא מצב של ספק ישנה טומאה ודאית, (וכעיי"ז כ' הגר"ח). ומעתה י"ל דזוהי כוונת התוס' דהק' דאף דמסברא מוקמי' אחזקה מ"מ נתחדש בקרא דלא מוקמי' אחזקה, וממילא אף דמחמת הטומאה הודאית דחידש הכתוב לא פטרי' מחליצה דהוי רק עשה מ"מ כבר ליכא חזקה ואיכא ספיקא דלמא באמת זינתה והוי ל"ת ומספק זה לא תתייבס, ומש"ה הק' דאמאי פריך התם ותתייבס יבומי.

יחיאל גרגנזווד

בביאור ספק הגמ' אי אלים ק"ו למידחי צרה

ר' יוחנן הסתפק לל"ק אי אלים ק"ו למידחי צרה, והתקשו הלומדים מה הצד דהק"ו יפטור צרה כיון דבמלמד יש רק איסור לאו או עשה, גם בנלמד יהיה איסור לאו או עשה, ובחייבי לאוין ועשה לא נאמר שהצרה ג"כ תיפטור. ולכאן אפ"ל באופן פשוט שריו"ח הסתפק משום דס"ל כהצד בגמ' שנאמר טומאה במחזיר גרושתו, ולמד שנאמר רק בבעל ולא ישירות ליבס, וכדי לפטור מיבוס צריך ללמוד ק"ו מהבעל. ובזה היה לו צד דאלימ ק"ו למידחי צרה משום שהאיסור שנאמר ביבס הוא כמו הבעל שטומאה כתיב כעריות, ויקבל את הדין של עריות שהצרה נפטרת.

אמנם לפי"ז יקשה הצד דלא אלים ק"ו למידחי צרה הרי זה אותו איסור של בעל שנאמר בו טומאה. ובזה אפ"ל כמש"כ הקה"י דהוי ערוה דלאחר נפילה כיון שרק אחרי שהיבס מיבס ונהיה הממשיך של הבעל, שם מקבל דיני הבעל, ורק לאחר נפילה נאסרת עליו, וכיון דהוי ערוה שלאחר נפילה לא אלים ק"ו למידחי צרה, כמש"כ התוס' בדף כ"ו, אמנם הצד שאלימ ק"ו למידחי צרה, י"ל שזה משום שצורת הק"ו אינו שמקבל איסורו של בעל אחרי שממשיך אותו, אלא כיון שיש על הבעל איסור אישות זה גורם שלא תיפול

בביאור החילוק בין טומאה בלשון לאו

לטומאה בלשון עשה

תוס' בדף ג: (ד"ה לפי) כתבו דדין טומאה כערויות נאמר היכא דטומאה כתיבא בלשון לאו אבל היכא דטומאה כתיבא בלשון עשה לא אמרינן טומאה כערויות, ושוב כתבו כן בסוגיא דצרת סוטה לחלק בין סוטה ודאי לסוטה ספק דבסוטה ספק טומאה ידידה בלשון עשה כתיבא ואינה כערויות, ובפשוטו כוונתם לחלק דדוקא היכא דבלשון לאו כתיבא גמרינן טומאה מערויות דערויות נמי לאו כתיב בהו משא"כ טומאה בלשון עשה לא דמי לערויות דערויות לאו כתיב בהו, וכ"כ ברא"ש סימן ד' וז"ל: "דהא דאמרינן דטומאה כתיב בה כערויות היינו דוקא סוטה ודאי דכתיב בה טומאה בלשון לאו כי היכי דכתיב גבי ערויות אבל סוטה ספק דכתיב טומאה ידידה בלשון עשה וכו' " עכ"ל, אלא דאכתי יש לבאר דבטומאה דכתיבא בלשון עשה אמאי לא נילף מערויות משום דתרווייהו טומאה נינהו ומה אכפת לן דזה בלשון עשה וזה בלשון לאו סו"ס טומאה כתיב בהו בתרווייהו.

והנראה לומר בזה ע"פ מש"כ זקני וצ"ל בשערי חיים (כתובות סימן ע"ח) דהנה איסור לאו ואיסור עשה חלוקים הם בשורשם ומשני יסודות הם דבאיסור לאו החתיכה עצמה היא חפצא דאיסורא משא"כ בעשה החתיכה היא חתיכת היתר אלא דאסרה תורה את השימוש בה באכילה או בהנאה ואין כאן חפצא דאיסורא, ובזה כתב שם לבאר דברי הרמב"ם (פכ"ד מאישות ה"ב) שכתב דהנושא אשה ונמצאת חייבי לאוין ולא הכיר בה אין לה כתובה דמקח טעות הוא ואם נמצאת חייבי עשה אע"ג דלא הכיר בה יש לה כתובה מפני שאיסורן קל ואין זה מק"ט, וצ"ב דמאי שנא בעשה דאיסורן קל הא סו"ס אין יכול לבוא עליה ומק"ט הוא, ועל פי הנ"ל א"ש דבנמצאת חייבי לאוין הא דמק"ט הוא אין זה משום שאינו יכול לבוא עליה בפועל דזה שייך גם בעשה אלא משום שהוא נתכוון לישא אשה מותרת ונמצא דנשא חפצא דאיסורא ואין זו אותה אישה ומק"ט הוא, משא"כ כשנמצאת חייבי עשה אין כאן חפצא דאיסורא אלא שהתורה אסרה לבוא עליה ואין זה מק"ט דזו האשה שנתכוון לישא.

ומעתה יש לבאר דיסוד זה הוא שסברו התוס' באומרם דטומאה כערויות היינו דוקא בטומאה בלשון לאו, דכיוון דבערויות לשון לאו כתיב בהו שפיר מדמינן להו טומאה דכתיבא בלשון לאו דבתרווייהו איכא חפצא דאיסורא, אבל היכא דטומאה בלשון עשה כתיבא ואין כאן חפצא דאיסורא דהאשה היא חפצא דהיתר

אלא שהתורה אסרה לבוא עליה שוב לא שייך לדמות טומאה זו לערויות דבערויות שורש האיסור הוא חפצא דאיסורא וחלוקים הם מיסודם, והדברים נפלאים.

יצחק מאיר שמואלביץ

בענין ספק כודאי בסוטה

מצינו כמה סתירת אי אחר קו"ס הוי ודאי זינתה או שהתורה אמרה שאעפ"י שבעלמא אין אוסרן על היחוד וא"ז ספק כלל הכא הוי ספק. אי תו' כתבו שלוקים על לאו בסוטה, ר"מ הוי ודאי. ב' ילפינן מסוטה שס"ט ברה"י טמא ושם הוא בתורת ודאי. ג' מצינו שע"א נאמן שנטמאה, והרי ודאי אי משו' הקו"ס הוי ספיקא בעלמא ואין ע"א נאמן. ובע"כ כל כח הע"א להפוך את החזקת זינתה לידיעה שזינתה. דלא יתכן שע"א יפשוט ספק. [ומה שבכל חזקה בעלמא א"ז. ואכ"מ]. מאידך מצאנו שמתו בעליהן בש"א (ל"ח:). נוטלות כתובתן דמספק גובה את הכתובה, וכן בסוגין שסוטה ספק בעי חליצה.

ועי' תוס' שכתבו שרק להחמיר עשה הכתוב ספק כודאי. וצריך להבין אטו זה עונש, ומאיפה בא החילוק הזה. ועו"ק למה נוטלות כתובתן הא בעי להחמיר עליהן.

וצ"ל שאחר קו"ס הוי ודאי זינתה, אמנם היות שיתכן שבמציאות לא זינתה [דהוא רק חזקה שזינתה], לכן הבעל צריך להשקותה לברר אי זינתה, ומכיון שזה הדין שצריך לברר א"א להקל עפ"י החזקה. וזמש"כ תו' שלגבי להחמיר הוי ודאי עד כדי מלקות, ולגבי להקל הוי ספק. ודו"ק היטב שמצד אחד זה ודאי ומצד אחד ספק. ולגבי כתובה אעפ"י שהוא להחמיר א"א להוציא מהאשה [דלב"ש היא מוחזקת].

י. ש.

בדעת התוס' דלרבנן מחז"ג פוטרת צרתה

וחייבת חליצה

וביאו"ד רש"י דאף לר"י בן כיפר

פוטרת צרתה וחייבת חליצה

דף י"א ע"ב. ביארו התוס' דלענין חליצה לפי רבנן פשיטא דחייבת, והאיבעיא אם אין מקרא יוצא מידי פשוטו הוא לענין צרה, וקשה מ"ט טומאה מהניא טפי לאסור הצרה מלפוטרה מחליצה. וכן קשה לרש"י, דפירש דאפי' לר"י בן כיפר בעי חליצה, ומ"מ דרשי

בה כל שאינו עולה לייבום, דפטור דידה אינו אלא כחיי"ל בעלמא.

אברחם יגלניק

בענין צרת סוטה ומחז"ג

א. צריך עיון לדעת הרמב"ן דסוטה פטורה מדין לאחר ולא ליבם ורק אח"כ ילפי' מטומאה דצרתה כמותה, א"כ מה קושית הגמ' דבספק נמי כתיב טומאה והא לא כתיב בסוטה ספק לאחר ולא ליבם וא"כ חייבת חליצה, וצ"ל כמש"כ בריטב"א דהקושיא של הגמ' למה בספק אין איסור צרה, דהא כתיב טומאה והיא עצמה אסורה.

ב. צ"ע איך הגמ' אומרת שמחזיר גרושתו לרבנן, לתוס' ולרמב"ן אפי' לר"י בן כיפר והיא וצרתה חולצות ולא מתייבמות דטומאה כתיב כעריות, והא לרבי אם יש חליצה אין פטור צרה כדמוכח מחייבי לאוין ועשה דקרינן ולקחה כמו שביארו תוס' לעיל ח: וכן קשה בצרת סוטה להראב"ד. וצע"ג.

חרב רחמים חיים חזקן

בביאור מחלוקת הראשונים לעולא

האם צריך למאן בזיקה

נחלקו הראשונים לדעת עולא ששייך לעקור במיאון את הנישואים הראשונים האם כשהיא ערוה ואין זיקה יכולה למאן דדעת הרי"ף שיכולה למאן ודעת הרמב"ן שאינה יכולה למאן.

ויש לבאר פלוגתתם שהנה זה ודאי שבכל נדר ושבועה שייך לעקור את החלות ע"י החכם אפי' אחרי שכבר נגמר החלות כל עוד שיש לזה נפק"מ לגבי חיוב קרבן או מלקות כדקי"ל בשבועות (כו:): וא"כ אף לעקור את הנישואין הראשונים כיוון שיש להם נפק"מ היום שייך לעוקרם אלא דהרמב"ן אזיל לשיטתיה (קז:): שכל הטעם ששייך למאן לאחר מיתה אפי' שנתרצתה בקידושיו מחיים אבל יכולה לומר שאני לא רוצה כלפי אח זה את הנישואין וזה שם מיאון בנישואים הראשונים וא"כ היכא שאין זיקה ל"ש למאן.

אמנם בדעת הרי"ף צריך לפרש כמו שעולה מדברי התוס' – הרא"ש (לעיל יג.) שכתב שאחר שאח חלץ יכולה למאן גם לר' אושעיא בנישואים הראשונים וחזינן שכל הטעם של"ש לעקור לדעת ר' אושעיא זה רק משום שכיוון שיש זיקה התורה חפצה בקיום הזיקה

טומאה כתיב בה כעריות לאסור צרה. ומאי שנא מסוטה דמהני טומאה דכתיב בה, לפוטרה אף מן החליצה. והרמב"ן תירץ דשאני סוטה, דכתיב בה לאחר ולא ליבם. אבל ברש"י לא נראה כן, דכתב (בע"א) בד"ה צרת סוטה: היא וצרתה פטורות אף מן החליצה, מאי טעמא טומאה כתיב בה, אלמא דדעת רש"י דפטורה אף מחליצה משום טומאה, ולא משום לאחר ולא ליבם, וא"כ מ"ט במחזיר גרושתו פירש רש"י דחייבת חליצה אפי' לר' יוסי בן-כיפר.

ויש לומר, דבסוטה דטומאה כתיבא בה, אמרי' דבאמת שווי' רחמנא כערוה, וטומאה ממש אית בה, אבל במחזיר גרושתו דכ' התוס' [ד"ה לרבות] דלא מסתברא למקרי טומאה אמחז"ג, דמה"ט פליגי רבנן וקא עקרי לקרא, א"כ אף לר"י בן-כיפר דס"ל דדרש' טומאה אמחז"ג, לאו למימרא דהוי כערוה ממש, אלא שנתנה בה תורה דיני ערוה, אבל היא בעצמותה לאו ערוה היא, ומדויק ל' רש"י כאן שכ' בד"ה צרתה מה: וגמר טומאה מעריות, משמע דהוא רק ילפו' אבל לא דשווי' רחמנא כערוה ממש, כיון דלא מסתבר למקרי טומאה אמחז"ג.

ולפי"ז י"ל, דבאמת הא דכל ערוה פטורה מחליצה, לאו מדיני ערוה הוא, אלא דכל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה. ואמנם הוא דוקא כשאינו עולה לייבום בדרגא של ערוה, משא"כ חיי"ל אע"ג דאף אינה אינם עולין לייבום, מ"מ לא הוו בדרגא של אינו עולה לייבום של ערוה, ומעתה אתי שפיר, דכ"מ דילפי' הכא מטומאה הוא לענין הצרה, דזהו דין בעריות שהן פוטרות צרותי, וילפי' דין זה גם למחזיר גרושתו שפוטרת צרתה, אבל לפטור מחליצה, הא אין דין בערוה שפטורה מחליצה, אלא משום דכל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה, משא"כ הכא דכחיי"ל היא לא אמרי' בה כל שאינו, דהא יש לך יבמה אחרת וכו', משא"כ בסוטה דכערוה ממש שווי' רחמנא, ופטורה מכח ערוה דידה הוא, א"כ יהא בה הדין דכל שאינו עולה לייבום וכו', אבל מחז"ג דאינה ערוה בעצמה, ורק ילפי' מערוה דפטורה, מ"מ פטור דידה כחיי"ל בעלמא דילפי' רק הדין שפטורה, אבל אין פטור דידה יהא אליהם כערוה דנימא 'כל שאינו עולה לייבום'.

והתוס' ס"ל דלריב"כ דטומאה כתיבא אמחז"ג, א"כ כערוה ממש שווי' רחמנא. אבל לרבנן דרק משום 'אין מקרא יוצא מידי פשוטו' אתי' עלה, א"כ אתי לגלויי רק שיש לה דיני טומאה ולא טומאה ממש, ועל כן רק פוטרת צרתה, אבל חליצא בעיא, דלא שייך

הכתוב כמבואר להדיא בדבריו ז"ל, ואין זה טעם למצוה כיון שהוא פשוט הוא בכלל פשוטו, וגם סמכו על גמ' שבת כ"ג א' וכו', עכ"ל.

א"כ נראה שהתירון הוא שאשת אח שפטורה מחמת שאי אפשר להתניבם – לא פוטרת צרה, והפטורה סתם – פוטרת, וצ"ב מאי שנא הא תרוייהו הם ערוה (-אשת אח).

ויל"ב, דגדר מה שפוטרת הוא כמו הגדר שפטורה היא עצמה וזכמו שמצינו בצרת סוטה ומחז"ג ד"צרתה כמותה^ל, וא"כ באאשלה"ב שפטורה סתם גם צרתה – פטורה, אך אילונית אין הגדר בה סתם ש-פטורה, אלא ש-פטורה כשאינה ראויה ליבום, וא"כ אין בה דין פטור למצב של חיוב ביבום וואמנם אם תהיה צרתה ב'מצב שאינה ראויה ליבום' לכא' תפטר (שלא יהא בה חיוב כלל, במקום שתהא חייבת וא"א לקיים ולבצע למעשה את החיוב). ועל כן אין בה פטור לצרה שיכולה לילד.

ואולי זו הכוונה בלשון הרמב"ן במש"כ "זהלא אף היא אם היתה ראויה לילד כצרתה מתיבמת", וצ"ב מהו "כצרתה" שנקט, הא אין המושג "לידה" קיים רק בצרה שהוצרך להביאו משם. ושם בא להדגיש את משנת – שאין באילונית (לעצמה) פטור למצב של צרתה.

אלחנן זלושינסקי

בביאור שי' ר' אסי דצרת אילונית אסורה

לכא' צ"ב מה סובר ר' אסי דצרת אילונית אסורה דהוא משום הכרת דאשת אח, הרי ממ"נ אם סבר שהאילונית לא נופלת כלל ליבום, וא"כ איך האשת אח יפטור צרה כיון דהוי כשלא במקום מצוה שלא התרבה שם איסור צרה, ואם סבר שמיעוט התורה באילונית זה רק חסרון בצורת קיום המצוה והיינו שיש פה רק מניעה מקיום המצוה, ג"כ קשה מדוע שיפטור האשת אח את הצרה דמ"ש ממעוברת שיש שם כרת דאשת אח ואין פטור מיבום במעוברת, דהא אסורה לשוק וכ"ש לגבי צרתה. וע"כ דא"א שמחייב יבום לא יכול לפטור כדברי ר' חיים, וא"כ ה"ה הכא דמ"ש.

ואין לומר דס"ל דהאילונית יש בה פטור ממצות יבום, והוי כמו חייבי כריתות דהאשת אח שבו ג"כ נעשה ערוה ליבום כמש"כ התוס' בדף ל"ב, דמהיכי תיתי לומר שהתורה נתנה פטור באילונית, דבשלמא חייבי כריתות שמצד המצות יבום אין שום מניעה שא"א

ורק אחר ייבום התורה כבר נתנה אפשרות לעקור אפי' שזה עוקר למפרע ול"צ להזיקה בשביל למאן וא"כ מכ"ש יכולה לדעת עולא ששייך למאן בנישואין הראשונים אפי' שהיא ערוה.

שלמה דיסלדורף

בדברי הגר"ס דמיואן הוא מכאן ולהבא למפרע

הנה ילה"ק ביסוד הגר"ס דמיואן הוא מכאן ולהבא למפרע, דבגמ' לקמן קט. מבואר דמיואן מפקיע נאסרה, דאיתא במשנה שם באח א' נשוי קטנה ואח א' נשוי אחותה הגדולה, דכשתמאן הקטנה תהיה הגדולה מותרת לייבם, אע"פ שבשעת נפילה היא אחות זקוקתו, חזינן דאף במכאן ולהבא למפרע אין נאסרה, מכיון שכלפי דיני היום אין נאסרה.

ואילו בירושלמי מבואר שאליבא דר"ל כשא' חולץ זה מפקיע את זיקת שאר האחים למפרע, ומש"ה היא בכרת על שאר האחים, ואילו זה מבואר במשנה לקמן (ל). דבנפילה שניה יש נאסרה, ולכא' ז"א מקום מצוה דהא פקעה זיקת שאר האחים, ומ"ט יש נאסרה?

ושמעתי ליישב דבירושלמי בר"ל מה שזה פוקע, אי"ז הפקעת הנפילה אלא הפקעת הזיקה, ומש"ה יש נאסרה, דסגי לנאסרה נפילה, אף ללא זיקה, אמנם לגבי זה דהנפילה מתרת את האשת אח, לזה בעינן שיהיה מקום מצוה, ורק אם יש זיקה מתחילה חשיב מקום מצוה. משא"כ במיואן שנעקר נישואין קמאי, וממילא אין כלל נפילה א"ש שאין נאסרה.

אלימלך נוימן

בביאור הראשון (של הירושלמי) ברמב"ן

להא דאין אילונית פוטרת צרתה

ברמב"ן י"ב א', פירוש אילונית כיון שלא פטרה כתוב אלא לפי שאינה ראויה להתניבם היאך נאסור צרתה והלא אף היא אם היתה ראויה לילד כצרתה מתיבמת, אבל אשת אחיו שלא היה בעולמו הכתוב עשאה עליו ערוה אע"פ שראויה להתניבם.

מבואר ברמב"ן שהחילוק הוא שהבינו חז"ל טעמו של קרא שפטור באילונית משום שאינה ראויה לייבום, אך באשת אחיו שלה"ב ראו שאין בו טעם אלא הוא פטור ללא טעם וזה דדרשו טעמא דקרא – כתב בחזו"א זרעים דק"י א' ד"ה ואם, וז"ל וממש"כ כל הראשונים ז"ל טעם ביטול עניים, והרמב"ן כתב טעם זה על

לקיים המצוה, וכל המניעה שיש זה מצד איסור חיצוני שיש פה, שם אפ"ל שיתן פטור ממצוות יבום, אבל הכא שמיעטה התורה מאשר תלד פרט לאילוניות, זה או מיעוט מפרשת יבום ולא תיפול ליבום או שזה רק מניעה דמיעטה התורה שצורת המצוה בפועל צריכה להיות באחת שיכולה ללדת, ולומר שיש נפילה ויש כנגדו דין פטור מנ"ל לומר כזה דבר.

והנראה דאפ"ל דר' אסי ג"כ מודה שהאילוניות התמעטה לגמרי מפרשת יבום ולא נופלת ליבום, ובכל זאת צרתה אסורה דאע"פ שהערוה היא שלא במקום מצוה מ"מ ס"ל שמספיק שהצרה תהיה במקום מצוה, דכל מה שהפטור צרה נאמר רק במקום מצוה הוא דין בצרה, וחולק על רבא שסובר דגם הערוה צריכה להיות במקום מצוה דהפטור צרה נאמר כשנפלו הערוה והצרה ביחיד ליבום. וכן נראה מדברי הרמב"ן שנצרך להוכיח בדעת רבא דלא רק הצרה צריכה להיות במקום אלא גם הערוה, והביא ראיה לזה דרבא לשיטתו בדף י"ג ע"ב גבי אין איסור חל על האיסור שאם לא היה איסור אשת אח בערוה יש חסרון דהוי כשלא במקום מצוה ומכוח זה הצרה לא מתיבמת, ואפ"ל דר' אסי ע"ז גופא יחלוק ויסבור כאידך שינויא בסוגיא שם.

דוד משה זיאת

בביאור התוס' ד' ה.

במה דאילוניות אינה עולה לחליצה

הנה הירושלמי מתרץ ב' תי' על איילוניות, א. על איילוניות עצמה שהאשת אח שלה אינו פוטר צרה משום שזה אשת אח שמתייצר ממניעה. ב. על ביתו איילוניות שחשיב שלא במקום מצוה.

והנה התוס' לעיל (ח.) כתבו דמה שאילוניות אינה חולצת ושאני מחייבי עשה, משום שאילוניות מיעטה הכתוב ולא היא בכלל היתר אשת אח.

ולכאן קשה איך זה מסתדר עם הפי' הא' של הירושלמי שחשיב אשת אח דממילא, הא לכאן באשת אח דממילא אין פטור חליצה, כדמוכח מחייבי עשה לצד שיש בהם אשת אח שאינו פוטר מחליצה?

ויתכן שהתוס' סברו רק כפי' הב' של הירושלמי, דהם כותבים את זה גם על איילוניות עצמה, אמנם לכאן קשה דזה מוכח מעצם הגמ' דכתבה "ואפי' צרת ביתו איילוניות", דמשמע דבאיילוניות עצמה יש טעם אחר.

ושמעתי לתרץ דס"ל לתוס' בכונת הירושלמי, דהוי ערוה דאשת אח אלא שאינה פוטר צרה, וכדמצאנו בצרת צרה דהקשה הגרעק"א מ"ט בעינן דרשה לזה, תיפול מדין האשת אח, ומקובל לתרץ דלולא הפסוק ה"א שהאשת אח של הצרה אינו לגמרי ערוה לייבום, אלא הוא בפרשת יבום, ומשום"ה אינו פוטר.

וממילא ג"כ מכיון שיש סיבה להפיל אלא שיש כאן מניעה, ל"ח ערוה לייבום גמורה שתפטור צרתה, אמנם מ"מ היא פטורה מחליצה, דהאשת אח שלה יצא מפרשת יבום, דהא התורה אמרה שאינה נופלת כלל.

אלימלך נוימן

בביאור דברי השטמ"ק

דהסימנים הם הגדלות (יב.)

בשימ"ק ב"ב נו: כ' דהשערות אינם רק ראיה על הגדלות אלא הם גופא הגדלות. וכמובן שהוא צ"ע, דבכ"מ משמע שגדלות היא ענין של דעת. אך באמת הוא מבואר, בהקדם הא, דפשיטא שאין אנו צריכים את הדעת בפועל בשביל הגדלות, דא"כ יניק וחכים יחשב גדול, וכן מוכח מדעת רש"י שיתכן שקטן יחיל קידושין [שיחולו אחר שיגדיל] וא"כ קטן יתכן שתהא לו דעת מספקת להחיל חלויות ואפ"ה ישאר קטן.

וביאור הדבר, שכשהצריכה התורה "איש", כוונתה לאדם "בר דעת", דהיינו אחד שהגיע לבשלות גופנית כזו שבדרך כלל לאדם כזה יש דעת. אך הדעת גופה היא ה"טעמא דקרא" של מה שהצריכה התורה איש, שמטרתה שזה שיתחייב במצוות יהיה אחד שיש לו דעת, ולכך הצריכה בר דעת. וכמו בכל שיעורי תורה.

ולפ"ז מבוארים דברי השטמ"ק, דכיוון שאי"צ את הדעת גופה, אלא את ה"אדם בר דעת", וכך נראה אדם בר דעת – עם שערות, וא"כ השערות גופן הם הגדלות.

מאיר שלזינגר

ביאור הסוגיא בדף לב. לדעת הראשונים

יג: תינח היכא דנשא מת ואח"כ נשא חי לא אתי איסור אחות אשה וחייל אאיסור אשת אח. כ' הרמב"ן ואי תיקשי לך אי הכי ערוה גופה תתייבם הא אמרינן לקמן בפ' ד' אחין אמר רב אשי איסור אחות אשה מתלא תלי וקאי אי פקע איסור אשת אח אתי איסור

אחות אשה וחייל אבל לגבי צרה כיון דמחיים לא חלה איסורא דאחות אשה לאו צרה לערוה הות. וכ"כ הרשב"א והריטב"א. והקשו האחרונים דמשמע מדבריהם דלאחר מיתה חייל איסור דאחות אשה ובגמ' לקמן מבוי' דהלכך לא פקע איסור אשת אח. וביותר קשה מש"כ הרמב"ן בסוף דבריו וטעמא דב"ה וכו' א"נ אע"ג דאין איסור חל על איסור כי פקע איסור אשת אח אתי אחות אשה וחייל בין בערוה בין בצרה עכ"ל. ומשמע שלאחר מיתה פוקע איסור אשת אח וחייל איסור דאחור"א. ויותר מפורש בריטב"א שכ' ולב"ה וכו' וכל היכא דנשא מת ואח"כ נשא חי דקדים איסור אשת אח לגבי ייבום שריא רחמנא הו"ל לגבי יבום כמאן דליתיה וחייל איסור אחור"א למיסרה לדידה ולמיסרה לצרתה עכ"ל.

ובאמת בלשון הריטב"א כבר מבוי' שאיסור אשת אח הותר רק לגבי ייבום ולא הותר לגמרי, וא"כ לפי"ז רק לגבי ייבום חייל איסור אחור"א ולא לגבי שאר דוכתי דלגבי שאר דוכתי אין איסור חל על איסור וכ"כ הקה"י, והיינו שהאיסור פוקע רק לגבי מצב שהיא יבמתו ולכן רק לגבי מצב זה יחול איסור דאחור"א.

וא"כ י"ל שהראשונים פי' את הסוגיא שם כך, דכיון שמת ונפלה לפניו פקע איסור אשת אח לגבי ייבום, וכיון שלגבי ייבום פקע חל איסור דאחור"א לגבי ייבום, ומחמת שחל איסור דאחור"א לגבי ייבום האיסור דאחור"א פוטר אותה מן הייבום, ולאחר שנפטרה כבר אינה יבמתו ולגבי מצב שאינה יבמתו לא פקע איסור אשת אח ולא חל איסור אחור"א וכנ"ל ומשו"ה אסורה לו משום אשת אח ולא משום אחור"א. וזהו כוונת הגמ' והלכך לא פקע דכיון שנפטרה מייבום ואינה יבמתו לא פקע מינה איסור אשת אח.

י. י. מ. מגדל

בסוגיא דמיתלא תלי וקאי, בההו"א שתתייבם

(ולא יחול איסור אחות אשה), ובחא דלא פקע

(למסקנה) איסור אשת אח

ל"ב א'. תתייבם יבומי אמר רב אשי איסור אחות אשה מתלא תלי וקאי. צ"ב ההו"א שתתייבם, הא פשיטא שמיד כשיפקע איסור אשת אח יחול איסור אחות אשה. והנראה וכ"מ מתירין הגמ' דבהו"א סברה הגמ' שאיסור אחות אשה לא מיתלי תלי וקאי

אלא כיון שלא חייל בתחילה לא יחול עוד, וביאורו"ד שסברא יש שנתנה תורה את דיניה רק בתחילת סיבת האיסור [דהנה איסור אינו שצויה תורה בצורה כללית וממילא זה אסור, דחזינן שיש נ"מ מתי נאסר החפץ ואיסור שבא לו שני גרע מהראשון – אאחע"א, א"כ אפשר יותר לשמוע שניתנו האיסורים לחול רק ברגע הראשון שיש סיבה שיחולו (ואח"כ כבר ל"צ עוד, דבד"כ כבר חל – ואיסורא דחייל תו לא פקע, ואע"פ שיש מקרים שלא חל בתחילה – לפי שהיה אסור אז באיסור אחר ואאחע"א – וא"כ יש צורך שיחול איסור גם אח"כ – מ"מ י"ל דהוא מקרה חריג והדינים נקבעין ע"פ המצוי).]

והילכך לא פקע. צ"ב אמאי לא יפקע, הא יבום דוחה איסור אשת אח וא"כ ידחה וממילא יחול איסור אחות אשה ותו אין מה שיפקיענו [דאיסור אשת אח לא יוכל לחזור ולחול אחר שחל איסור אחות אשה, דאאחע"א]. ויש שתירצו דכיון שא"א שתתייבם במציאות [כי אם ידחה יבום את איסור אשת אח יחול איסור אחות אשה ויפטר מיבום] לא דוחה יבום מעיקרא, דדוחה רק אם יגיע עי"ז יבום. אך לא נראה שכח הדחיה של מצות יבום מושפע מאיסור אחות אשה שעדיין לא חייל, דהוא דבר חיצוני ודיני התוה"ק כמדוי' לא מכירין בענינים חיצוניים, ובפרט שאיסור אחות אשה עדיין לא קיים אלא רק הסיבה לו קיימת.

והנראה שהוא כמו 'לדברין גוי אתה' (שע"כ לא נאמן לומר שבנו ממזר כי הוא עצמו גוי) (מ"ז א'), דכאן לא שייך שיהיה דין יבום, כי אם יהיה יש גם דין שלא יהיה – דאם יהיה דין יבום יהיה גם איסור אחות אשה ויש דין שכשיש את האיסור הזה אין דין יבום, א"כ לא שייך שיהיה דין יבום.

וכל השאלה בטעות יסודה, שנראה לַמַתְקֶשָה כאילו דין יבום חל לפני איסור אחות אשה, אך הרי זו טעות מוחלטת שהרי הדינים והאיסורים אינו איזה דבר מציאותי שצריך שיפנו לו מקום ושתנועתו נמשכת ונצרכת לזמן, אלא הם (לדידן) ענינים מופשטים, דהקב"ה אמר שכשאין איסור אשת אח הרי שיש איסור אחות אשה. ורק שדין יבום הוא הסיבה לַמָּה חל איסור אחות אשה אך הוא רק קדימה בטעם מדוע חל ותו לא, (וכמש"כ הרמח"ל בספר ההגיון דזו רק קדימה שכלית).

אלחנן זלושינסקי

סדר ב' – ג'

סא סב

תקנת חכמים ביחס לדאורייתא – בדברי רש"י

לאורך המסכת מצאנו בכמה מקומות שרש"י מתייחס לתקנת חכמים כמו שמהני לדאורייתא (ואף אם בכל מקום בפנ"ע יש לדחות מ"מ כך נראה).

א. יז. שניה חולצת ולא מתייבמת (משום צרת אש"א שלה"ב במאמר) פרש"י דמאמר קונה מקצת והויא צר"ע במקצת מדרבנן ומשמע דאם היה קונה קנין גמור לא היתה חולצת. וכאן יש לדחוק דהאמת קאמר שאינו אלא מקצת או שמקצת מתפרש משום שהוא דרבנן, אבל התוס' כט. הביאו מרש"י בע"ב שאף לב"ש מאמר אינו קונה קנין גמור אלא מדרבנן והקשו עליו א"כ אמאי מבו' בדף יח. שלב"ש שמאמר קונה קנין גמור אינה חולצת (אבל הרשב"א כתב שאף רש"י לא התכוין ל' שהוא רק דרבנן).

ב. יח. במקודשת מדאו' שנפלה לפני בעל אחותה מדרבנן פרש"י שהיא אוסרת את הקטנה משום אחו"ז ואינה יוצאת משום אחו"א כיון שנשואי הקטנה אינם גמורין שמא תמאן ומשמע דאלו הו' נשואין בלא דין מיאון היתה פוטרת לגמרי את הגדולה. ובזה ישב הגרא"ק שכיון שאיסור אחו"ז אינו אלא דרבנן דינין מצד הדרבנן גרידא וע"כ הוצרך רש"י ל' שאינה פטורה אפי' מדרבנן (וכן מת' בתוס' כט. הנ"ל). אבל עדיין תמוה לשון רש"י קז: בטעם שצרת בתו קטנה חולצת ואינה צרת ערוה הואיל והבת יכולה למאן אינן נישואין גמורין (ואעפ"י שלא מיאנה) (ודלא כלשון רש"י ב:).

ג. דברי רש"י הידועים בסנהדרין נג. שכ' בטעמא דחיי"ל שאינה מתייבמת משום גזירה אטו ביאה שניה ובטעמא דחולצות כ' מדרבנן לה מיבמתו שעולה לחליצה (ומע"ז ד' רש"י יבמות פד. שכ' כס"ד שחיי"ל אינה מתייבמת מועלתה יבמתו השערה) וכבר העירו בזה רבותינו האחרונים ואי"צ להאריך, אבל יש להוסיף ד' רש"י מא: שהדגיש בהא דתוך ג' חדשים אינה חולצת משום כל שאינו וכו' שאי"ז חליצה פסולה שצ"ב קצת אם ההו"א היתה שיהא חל"פ דרבנן (וא"כ לא כ"כ מובן ראיתו מהא דאיכא שלכתחילה חולצות היכא דלא אפשר, ויש לישב) או דאורייתא וככל המובא לעיל.

ד. נ. נתן גט ובעל צריכה גט וחליצה והקשה רש"י אמאי צריכה גט לביאתו הא מתני' דהבא ר"ע היא דאין קידושין תופסין בחיי"ל וכיון שנתן גט קם בלא יבנה ותי' שכיון שהגט לא מפקע כולה זיקה אי"ז לאו גמור. וצ"ע מאי קש"ל הא גט אינו אוסר אלא מדרבנן לכו"ע. ובד"ה יש גט אחר גט כ' רש"י דלרבנן גט לא דחה לגמרי דהא בעיא חליצה.

והרבה מן המקומות ניתן ליישב שרש"י חיפש בכ"מ שהדין שתקנו חז"ל יתאים עם המציאות וההנהגה בפועל שמכח הדאו', ולדוג' לא ניח"ל לרש"י שמדרבנן אי"צ חליצה ומ"מ חולצת משום הדאו' (ודמי הדרבנן לחוכא ואטלולא). ויש להוסיף עוד"ז בדעת רבן גמליאל לפי רבא שמספק"ל אם גט ומאמר קונים לגמרי או לא קונים כלל דאי"ז ספק אמיתי אלא דכך תקנו חכמים לדון כדי לשייר צורך בחליצה וע"י.

זושא אחרן קרפף

גדרי זיקה

א. צריך לבאר הגדרים במאי פליגי אמוראי אם יש זיקה או לא, ובמה דפליגי עוד דגם אם יש זיקה האם חשיבא ככנוסה או לא, ועוד יל"ע דמוכח מכוכ"ב דוכתי דלכו"ע יש זיקה, והיינו שכבר יש קישור אישות ביניהם, וצ"ב.

באחרונים ביארו דהנה בכל קידושין ישנם ב' חלויות, א' כקנין ממון, שהיא ברשותו. ב' קנין אישות, שמיועדת רק לו ואסורה אכו"ע כהקדש, ובשומרת יבם לכו"ע יש את החלק הא' שהיא ברשותו, וכל הפלו' היא אם חייל גם הקנין אישות.

ועוד יל"ב דלכו"ע אין ע"י הזיקה קנין אישות, אלא רק נכנסת לרשותו, אלא שנחלקו בגדר הך כניסה, אי יש לו בה 'קנין', שהיא רק ברשותו ולא ברשותה, או שהיא ברשות עצמה אלא שיש ליבם זכות כ'שיעבוד' בה שתתייבם לו, ועפ"י יל"ב דגדר זיקה ככנוסה הוא השלב הנוסף שמלבד חלק הקנין שהיא ברשותו, יש לו בה גם קנין 'אישות'.

ומד' הרמב"ן עולה ביאור אחר, דלכו"ע יש זיקה לכללות הבית מחמת אישות המת, אך נחלקו אם יש

גם זיקה פרטית לכל אח בפנ"ע שנמשכת מכח הזיקה הכללית, וחשיבא כזקוקה לו.

ב. בעיקר גדר הזיקה ואיסור שומרת יבם לשוק, יל"ד אם ענינה שהאישות של המת אוסרתה, וגם בזה י"ל תרי אנפי, א' שהאישות הקודמת של הבעל המת ממשיכה לאסור גם לאחר מיתתו, ב' שהאישות של הבעל נתרוקנה ליבם ועתה אסורה מכח היבם.

או"ד דהוא איסור שחידשה תורה ביבום, וגם בזה י"ל תרי אנפי, א' דהוא איסור מחודש כדי שתתקיים המצות יבום, ב' דהתורה חידשה זיקת אישות ליבם.

ג. עוד יל"ד כשיש ב' אחים אם גדר הזיקה היא לכללות הבית יחד, או דיש זיקה לכא"א בפנ"ע, ועי"ל דתרווייהו איתנייהו.

ד. עוד יל"ד בגדר הפקעת הזיקה ע"י יבוס, אם הזיקה נעקרת למפרע, או רק מכאן ולהבא, ועי"ל דנעקר מכאן ולהבא ולמפרע.

אברחם ישעיהו קשש

בדין פלגינן דיבורא (כה).

בפלוגתא דרבא ור' יוסף בפלוני רבעני לרצוני הנה בפשוטו נחלקו האם עושים פלגינן דיבורא וא"כ מ"ט כשרבא בא לחלוק קאמר אדם קרוב אצל עצמו הא לענין פסול גם ר"י מודה שיש פסול והו"ל לרב אלמימר דעבדינן פלגינן דיבורא. ונל"פ דהנה ב' הראב"ד דבע"ד ל"ח עד כלל, והשתא אי רשע הוא עד פסול לא עבדינן פלגינן משום שהגדר הוא ששומעים את דבריו אלא שיש לזה פסול ול"ש למיפלג את הדיבור עד כמה שהוא דיבור אחד ושמענו מעשה שלם לא שייך לפלג וליצור מעשה חדש לכך לא מקבלים בכלל. אולם אם הוא פסול בע"ד הגדר שכאילו לא אמר זאת כלל והשתא שייך למיפלג משום שחשיב שהחלק הראשון כל ללא שמענו, והשתא א"ש ד' רבא דבא להדגיש ולומר שיש כאן פסול קרוב אצל עצמו והוא בע"ד לכך שייך למיעבד פלגינן. ודעת ר' יוסף פשוט משמע דפליג על עצם דין פלגינן ואפי' אם הוא גם בע"ד ל"ש לעשות פלגינן. ושמעתי מחכם אחד לומר דאתא ר"י לבאר מ"ט לא עבדינן פלגינן נאמנות שבוזה לית מאן דפליג ונכמו שהוכיח הגר"ו מדין ע"א במיתת הבעל שאין מורידים לנחלה ונישאת על פיו, ואמר ר"י דל"ש לעשות פלגינן נאמנות מכיון שיש כאן עד פסול שמעיד לנו ופלגינן דיבורא ס"ל דלא עבדינן כל עיקר,

ולרבא ה"נ דפלגינן נאמנות לא יעזור מכיון שאזי יהא עדות של עד פסול אך פלגינן דיבורא שפיר עבדינן, ודו"ק.

ט. ביטרספלד

במח' רש"י ותוס' אי הדין של ח"פ צריכה לחזור

על כל הצרות תלי בזיקה (כו):

כו: בתוס' ד"ה מדקאמרת, כ' דע"כ למאי דמסיק לקמן כז. דשמואל התחיל ולא התחיל קאמר, קאי למ"ד יש זיקה, דאל"כ ואף למ"ד אין זיקה חלץ לאחיות לא נפטרו צרות היכי מדקדק מדאמצעות צריכה חליצה משניהם דיש זיקה, והא אף למ"ד אין זיקה צריכה חיזור.

והנה לקמן במסקנת הגמ' דשמואל התחיל ולא התחיל קאמר פרש"י להדיא דהינו למ"ד אין זיקה עיי"ש בד"ה יגמור, וצ"ע מקושת התוס'.

ויתכן שהרי כ' התוס' בד"ה מאי דהאי שינויא דהתחיל ולא התחיל, ע"כ ס"ל כשינויא דמפלגינן בין מפטר נפשה לצרתה והדין של חליצה פסולה צריכה לחזור הינו לפטור כל הצרות, ולא לפטור החולצת מכל האחים.

ונימא דרש"י מחלק שרק הדין שצריכה לחזור על כל האחין תלי בהא דיש זיקה, אבל הדין שצריכה לחזור על כל הצרות שייך אף למ"ד אין זיקה.

ובב"י ד"ז י"ל ע"פ מה שנראה מד' ר"א בקוה"ע (הוספות אות ו') דהס"ד של הגמ' בגיטין פג: דאקשי' אהא דהיכן מצינו זה אוסר וזה מתיר, והרי יבם דבעל אסר ויבם מתיר, והינו שהאיסור של יבמה לשוק הוא משום מקצת אישות המת שנשתיירה אף לאחר מיתתו, והיבם מתיר בחליצה, ונימא דאף למסקנא הוא כן.

וכך יל"פ החילוק בין מפטר נפשה לצרתה, דבכ"א יש שיור מאישות המת שהיתה בה קודם לכן, וחליצה פסולה כיון שאינה ראויה ליבום ל"מ לפטור הצורך ביבום לשיותרו כולם, אלא עשאוה כגט ומהני לגרש המקצת אישות שנשתיירה לצורך היבום, ומשו"ה הר"ז פטר אותה מכל האחים, שכולם כיחידה אחת שליטים על השיור הזה, ולא את צרתה שנשתייר בה מאישות המת.

אבל הדין של חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחים, והא כשאחד חלץ יש בזה חליצה של כל הבית

לשיור, ומ"ט צריכה לחזור על כל האחים. וע"כ משום שיש זיקה וכמש"כ הרמב"ן לקמן נא. דרך זיקתו הפרטית בה הותרה.

והתוס' לס"ל כן משום שלמדו דלמסקנת הגמ' בגיטין הנ"ל האיסור לשוק הוא מחמת הזיקה שמתילדת מאישות המת ולא מחמת השיור וכמש"כ בקוה"ע הנ"ל, ואם צריכה לחזור על כל הצרות ע"כ שיש זיקה פרטית לכ"א וכמ"ד יש זיקה.

אליהו זלדמן

בפשטה הגמ' בדרף כח ע"ב

באחות זקוקת איסור קדושה

דף כח ע"ב. מהו דתימא לקום איסור מצווה במקום וכו'. והיינו לכאן' אולי דכל קושית הגמ' היא רק על איסור מצווה, דבאיסור קדושה וודאי יש חידוש.

להך צד שבחייבי לאוין פטורה מן היבום ונופלת רק לחליצה, ונמצא חידוש שגם כזה זיקה שרק לחליצה עושה אחות זקוקתה אבל באיסור מצווה קשה שרק איסור דרבנן ופשוט לכאן' שיש זיקה. ותירצה הגמ' שהיה הו"א שיפקיעו את הזיקה בשביל יבום דאורייתא, ויל"ע. (ושמעתי דעפ"ז אפש"ל כן באמת בדעת ר"ש שפוטט אחות זקוקה מדאורייתא, שבחיללא"ו מודה דאינה זקוקה ויבואר הפשט בסוגיא בדרף כט.).

נ. ל.

בעניין מאמר לב"ש (כט.)

בדעת ב"ש שמאמר קונה מן התורה יש לחקור האם קונה ככל קידושין בלי קשר ליבום, וגילתה התורה שתופס על אף האש"א שנא' ולקחה לו לאשה וכמו שהביאו הראשונים בשם הירושלמי. או דילמא המאמר הוא בהתחלת הקניין של הזיקה בשביל מטרת היבום וכבר במאמר קונה את הזיקה.

ונראה שבזה נחלקו רבה ואב"י דף כ"ט שהסתפק רבה מאמר לב"ש האם עושה אירוסין או נישואין א"ל אב"י אילימא ליורשה וכו' השתא ארוסה בעלמא תני ר' חייא לא אונן וכו' מאמר מיבעיה.

נראה שרבה למד שהמאמר הוא מחמת הזיקה, וכיון שביבום קונה על ידי הזיקה גם לנישואין הסתפק רבה האם במאמר שהוא כקניין קידושין יקנה את הזיקה גם

לנישואין, ואב"י לומד שהמאמר הוא ככל הקידושין ולכן הקשה שוודאי לא יועיל יותר מקידושין, ובה יבואר שאלתו שאם עשה מאמר יוצא שיוכל לקנות בביאה שכיון שאין קשר בין המאמר לזיקה ולא פוגע בזיקה, יוכל לקנות בע"כ ע"י הזיקה שנשארה, ועונה לו רבא שכיון שהמאמר זה מאמת הזיקה ממילא פוקעת הזיקה ועושה אירוסין ומסתפק האם נעשה גם נישואין.

ובגמ' י"ב מי שעליה זיקת יבום אחד ולא זיקת שני יבמין, נראה שלא קנה הבעל הראשון שעשה המאמר את הזיקה, שא"כ לא הוי עליה זיקת שני יבמין שהרי אין כבר את זיקת הראשונה, אומנם אפשר לומר כיון שמדאורייתא יש זיקה, נחשב לזיקת שני יבמין על אף שאין זיקה מדרבנן ע"י המאמר בכו"א גזרו רבנן על זיקת שני יבמין מצד הזיקה מדאורייתא.

וגמ' נ"ב ע"א הגמ' בסתמא מביאה את רבא שעל ידי המאמר פרחת זיקת יבמין נראה שלמסקנא למדה הגמ' כהצד השני כאמור לעיל.

ט.

ביאור פלוגתת אבא שאול ורבנן (לט:)

יל"ד בד' אב"ש איזה כוונה צריך ביבום, ומאיזה דין, ומהו שורש הפלו' בינו לרבנן:

א. צריך כוונה של עשיית המצוה מדין מצוות צריכות כוונה.

ב. כוונה של עשיית המצוה לשמה בלא שום פנייה אחרת.

ג. כוונה לקבוע את שם המעשה לשם מעשה יבום [ולפי ג' המהלכים הנ"ל הכוונה היא על דרך החיוב].

ד. גם לאב"ש אין דין שיכוין כונה חיובית, אלא שאם כיון רק כונה שלילית ולא לשם מצוה כלל אין על המעשה שם של מעשה יבום.

והנה נחלקו הראשונים לאב"ש אם לא כיון כדן האם פגע באיסור ערוה מדאורייתא או רק מדרבנן, ואי נימא דהוא רק מדרבנן י"ל דאין ביניהם מחלוקת יסודית, אלא שנחלקו אם רבנן גזרו כאן להחמיר או לא, אך לשי' הראשונים דהוי איסור דאורייתא ע"כ צריך לבאר שורש פלוגתתן [וזה תלוי באפשרויות הנ"ל]:

א. נחלקו בגדר ההיתר של איסור אש"א אי הוי 'הותרה', וא"כ א"צ שהמצוה תתקיים כתיקונה דהא

לדחות מפניו דמא דחברך, אבל בשוא"ת דל"ח שדוחים את נפש חברו מפניו בזה שמתירים לו את האיסור כיון דהוי שוא"ת והרצחה לא נעשית על ידו, אלא אדרבה זה שנאסור עליו ויתחייב למסור את נפשו חשיב זה גופא שדוחים את נפשו מפני נפש חברו, משו"ה איכא למימר איפכא מאי חזית דדמא דחבריה סומקא טפי לדחות מפניו דמא דידיה.

י. י. מ. מגדל

בהחילוק בין נתקע לדבקום,

ובגדר הכוונה הנצרכת לביאת ייבום (נד).

נ"ד א', מבואר בגמ' שנתקע ביבמתו לא קנה, אך אם נתקשה לאשתו ותקפתו יבמתו ובא עליה או שדבקום גויים זה לזה, קנה. וצ"ב מה ביניהם הא בשניהם לא עשה הוא שום עשיה.

והנראה דדין כוונה ליבום [שנלמד מקרא דיבמה יבוא עליה עד דמכוין לה לשם ביאה] אינו ייחוד עשייתו וכל כה"ג, אלא הוא שיידע שעושה ביאה. ובנתקע שהוא במהירות רבה לא מספיק להבין מה קורה עד אחר כך [ולפני שנתקע ג"כ לא חושב שיקרה כך, דמאוד רחוק שיפול באופן המתאים לזה], משא"כ כשדבקום, שאע"פ שלא עושה מ"מ הא מבין מה קורה בו.

אלחנן זלושינסקי

בביאור הקישא ד"משכבי אשה" (נד):

נד: בזכור משכבי אשה כתיב [שהוקש לאשה ולכך לא בעי' לילפותא נפרדת להעראה בזכור]. לכאן צ"ב, מאי מהני הא ד"משכבי אשה כתיב", הרי אין דין ב"אשה" שמועיל בה העראה, דהא בעי' ילפותא לכל איסור ואיסור. [וכן משמע לקמן דאי"צ קרא להא דשפחה חרופה חייבים עליה רק בגמ"ב, אלא די בכך שאין ילפותא להעראה]. וא"כ אף דזכור הוקש לאשה לא ידעי' ביה העראה.

ונראה לישב עפ"ד תוס' (ד"ה בזכור) שכ' דהא דלא ילפי' זכור מהקישא דר' יונה הוא מפני שבהעראה נאמר מקור (את מקורה הערה) ולזכור אין מקור. ולפי"ז אפ"ל ד"משכבי אשה" מלמד שה"זכור" חשיב "מקור" וממילא ילפי' ליה בהקישא דר' יונה. וכל זה לתי' קמא בתוס' אבל לתירוצים האחרים צ"ע.

[ולתי' הב' שאינו בכלל הקישא אפ"ל בדוחק שהמשכבי אשה מגלה שהוא בכלל ההיקש. אך לתי']

ליכא איסור כלל, או דהוי 'דחוי' וא"כ נמצא שכשלא מתקיים המצוה עובר על איסור אש"א.

ב. הגרש"ש ביאר דלאב"ש ההיתר הוא רק לצורך המצות יבום, שכלפי הך מעשה אין כלל איסור, וכשמכוין עוד כוונה שלא לשם מצוה הר"ז כעושה עוד מעשה שאסור, ולרבנן צורך המצוה דוחה את האיסור.

ג. נחלקו אם נתחדש כאן דין מצוות צריכות כוונה לעיכובא.

ד. נחלקו אם המצוה היא בעצם המעשה וע"כ שייך לומר שצריך כוונה, או שהמצוה היא בתוצאת המעשה הקנין, וע"כ א"צ כוונה.

ה. נחלקו בגדר הקנין של יבום, אם הוא חלות של הגברא וא"כ צריך כוונה לקנין, או דהוי חלות של 'אשה הקנו לו מן השמים' וא"צ בזה כוונת קנין.

ו. נחלקו בתרתי, אם ביבום נעשית כאשתו לכל דבר או לא, ואם צריך שיכוין לשם מצוה.

ז. בירושלמי יש הו"א שהאיסור לאב"ש הוא לא איסור של אש"א אלא איסור של יבמה לשוק מכת הזיקה של המת ולפי"ז כבר יל"ד שנחלקו בגדרי זיקה.

אברהם ישעיהו קשש

ביאור דברי התוס' ברציחה בשוא"ת (נג):

כ' תוס' דאם רוצים לזורקו על התינוק ויתמעך בזה אדרבה איכא למימר איפכא מאי חזית דדמא דחבריה סומקא טפי וכו' כיון שאין הורג בידים ול"ה אלא קרקע עולם בעלמא. ולפי מה שכ' רש"י בסנהדרין עד. בביאור הסברא דמאי חזית דכי אמר רחמנא לעבור על המצות משום וחי בהם משום דיקרה בעיניו נשמה של ישראל והכא גבי רוצח כיון דסו"ס איכא איבוד נשמה למה יהא מותר לעבור מי יודע שנפשו חביבה ליוצרו יותר מנפש חברו הלכך דבר המקום לא ניתן לדחות עכ"ל לפי"ז לא מובן מה שחילקו דבשב ואל תעשה אדרבה איכא למימר איפכא דגם בשוא"ת כיון דסו"ס איכא איבוד נשמה למה יהא מותר לעבור.

וי"ל שתוס' מפרשים הסברא כך, דמה שמתירים לו להרוג את חברו חשיב זה גופא שדוחים את נפש חברו וכיון דדמא דידיה לא סומק טפי אין לדחות את נפש חברו מפני נפשו. ולכן כ' דדוקא במאנסין אותו להרוג בידים אמרי' מאי חזית דדמא דידך סומק טפי

בתרא א"א לומר כע"ז, דא"כ אמאי בעי קרא לשוכב ונשכב.

מאיר שלזינגר

בביאור קנין יבמה בביאה גרועה (נו).

מבוא' בגמ' דפליגי רב ושמואל לל"ק כשהיבמה נפלה מן האירוסין, לענין מה היבם קונה כשיבם בביאה גרועה, דשי' שמואל דכיון שאצל בעל היא לא אוכלת בתרומה היבם לא מאכיל בתרומה דלא אלים מבעל, ולדברים האמורים בפרשה לכו"ע נחשבת כאשתו גמורה, ופי' תוס' דסברא הוא דהיכי דלא קני ביאת שוגג בעלמא לא תקרא כאשתו רק לדברים אמורים בפרשה, ומ"מ בנפלה מן הנישואין ילפינן לשאר דברים מדברים האמורים בפרשה דחשיבי כנשואה, לאוקמי במקום בעל, וצ"ב מנ"ל לחלק חילוק זה, דאם זה סברא שאין לחלק בין דברים האמורים בפרשה לשאר דברים, גם כשנפלה מן האירוסין נלמד מהם שתחשב כנשואה ואפי' לאלומי מבעל כמו שמצינו בדברים האמורים בפרשה.

והנראה שיש בזה סברא נכונה, דיסוד היבום הוא להמשיך אישותו של בעל, ולכן סבר שמואל שאם נפלה מן האירוסין כל מה שהיבם עומד במקום בעל זה רק שקנינו יחשב כארוסה לו, ועי"ז ממשיך אישותו של בעל, ובזה מקיים מצות יבום ואם מצינו שלאחר מכן לא תהא צריכה חליצה וכדו' אינו משום שתחשב לנשואה, אלא שמספיק לקיים מצות יבום בזה שתהא ארוסה ליבם, וא"כ משם אין מקור לשאר הדברים שתחשב כנשואה. משא"כ בנפלה מן הנישואין שבהכרח בכדי לקיים מצות יבום צריך לעמוד במקום הבעל שגם תחשב שנשואה לו, א"כ ילפינן לשאר דברים שתיחשב נשואה גמורה.

אמנם כ"ז בביאה גרועה אבל בביאה גמורה דמבואר דגם בנפלה מן האירוסין נעשית כאשתו לכל דבר, שם נאמר גזה"כ שע"י יבום נעשית כאשתו אע"פ של"צ לצורך היבום רק שתהא ארוסה לו, ושם אפי' לצד שביאה לא עושה נישואין הכא תחשב לנשואה גמורה. ורב בזה גופא חולק דס"ל דהגזה"כ הו' נאמר גם על ביאה גרועה.

ולל"ב דשמואל פליג גם בנפלה מן הנישואין, י"ל דס"ל שכדי לקיים מצות יבום מספיק שהיבם יעשה בה קנין של אירוסין ולכן א"א ללמוד מדברים האמורים בפרשה.

אמנם לפי"ז יצא דלשמואל לל"ק בנפלה מן האירוסין או לל"ב אפי' בנפלה מן הנישואין, אם אחר יבא עליה מיתתו יהיה בסקילה כדין אחד שבא על ארוסה כיון שדינה כארוסה לכל דבר, וק"ק שתוס' לא נקט דין זה בתוך שאר הדינים שכתב שיצא לפי שמואל.

דוד משה זיאת

הערה מ"ט ע"י מאמר חשיב "תחת אישך" (נח):
ברד"ה דחבריה לישנא אחרינא וברד"ה שומרת יבם.

הנה לפי' זה ברש"י יוצא למסקנא דמיירי דעשה בה מאמר, וחשיב "תחת אישך". ולכא' קשה דהא ה"ז כארוסה גמורה ומ"ט חשיב "תחת אישך", ומבואר בריטב"א בסוגיין דשאני מאמר מארוסה.

ויתכן דיש לתלות זה בנידון הגמ' לעיל (כט): האם מאמר אלים מאירוסין, דהגמ' לעיל פשיט"ל דלא יתכן שמאמר יהיה יותר אלים מאירוסין, אמנם התוס' שם מציינים לגמ' בדף לט. דרבא ס"ל שזה יותר אלים מאירוסין, והסו' כאן היא כרבא.

אלימלך נוימן

בענין מגרש אשתו והחזירה (קה):

קח: המגרש את אשתו והחזירה מותרת ליבם ור' אלעזר אוסר וכו' מאי טעמא דר"א הואיל ועמדה עליו שעה אחת באיסורא וכו' נישואין הראשונים מפילים. ויל"ע למה דיבר ר"א רק אפוא שגירש והחזיר ולא דיבר גם בהיו לו בנים ומתו בחייו, שלכא' גם בכה"ג אמור להיות נאסרה, דכיון שנישואין הראשונים מפילים, ובזמן שהיו לו בנים אז הרי היה אסור לו לייבם אם היה מת באותו זמן, וא"כ שיהיה נאסרה, דאם אומרים שכשיש לו בנים, אז כבר עכשיו יש נפילה למצב שימות בלא בנים, אז גם בגירש את אשתו, נאמר שכבר עכשיו יש נפילה למצב שהוא יחזיר וימות.

והנראה לומר בביאור החילוק, שאדם שגירש את אשתו ומת בלי בנים, אז זה לא שאין לו צורך בהקמת שם, אלא גם עכשיו יש לו צורך בהקמת שם, אלא שבכ"ז לא נתנה תורה דין ייבום רק באופן שהיא היתה אשתו עד המיתה, אבל אם לפני המיתה גירשה, בכה"ג לא נתנה תורה היתר לייבם ולהקים שם, משא"כ באשת אח שיש לו בנים, אז זה לא שהתורה

עכשיו, אז זה נחשב שאין כלל נפילה כעת, וממילא אין נאסרה, כי נאסרה זה רק בשעת נפילה, ומשא"כ בגירשה, שגם כעת יש צורך בייבום אם ימות עכשיו, ובכ"ז התורה לא התירה לייבום, אז זה נחשב שיש כאן נפילה, ויש כאן נאסרה.

ונפק"מ רבתא בין הביאורים אפוא שהיה לו בנים, וגירשה והחזירה, ואח"כ מתו הבנים, דלפי הביאור הראשון אז גם בכה"ג יהיה נאסרה, כי בזמן שגירשה לא היה היתר לייבום בכזה מצב, ויש נאסרה, משא"כ לפי הביאור השני, שכשיש לו בנים אז זה לא נחשב כלל שעת נפילה, אז גם בכה"ג לא יהיה כלל נאסרה, כי מתי שהייתה מגורשת אז הרי היו לו בנים, ובכה"ג זה לא נחשב שעת נפילה, ואין כלל נאסרה.

אריז שרפהרץ

לא נתנה אפשרות לייבום ולהקים שם, אלא שאין בכלל צורך בהקמת שם.

וממילא החילוק מבואר, שלמ"ד נישואין הראשונים מפילים, אז רק בגירש יש נאסרה, כי נהיה מצב באשה שאמרה תורה שאסור לייבמה אפי' שיש צורך ביבום, ולכן זה גם לא נחשב שיש נפילה למצב שאח"כ הוא יחזיר אותה וימות, כי לפי המצב של עכשיו גם אם הוא אח"כ יחזיר אותה וימות אין היתר לייבום, משא"כ בהיו לו בנים, שבכה"ג אין דין של התורה שמצב כזה אסור לייבום, אלא גם מצב כזה מצריך ומתיר ייבום, אלא אם בפועל מת עם בנים אין צורך בייבום, ולכן זה מוגדר שכבר עכשיו יש נפילה למצב שיהיה צורך בייבום, דהיינו אם ימות בלא בנים.

ועל אותו דרך יש לבאר החילוק באופ"א, שבהיו לו בנים, כיון שבכזה מצב אין בכלל צורך ביבום אם ימות

קושיות והערות מבנה"ח

* ילה"ס למ"ד קידושין תופסין ביבמה לשוק, אי מת המקדש ונפלה לפני אחיו ליבום אי קיימא עליה בלאו ועשה לד' רש"י דאיכא עשה לרב דיבמה יבוא עליה.

* עוד ילה"ס אי איכא רק לאו על השני או שרי לאח של הראשון לייבם אף דהיא חיי"ל עליה ואין לגזור אטו ביאה שניה דאם ייבם הרי תהא ערווה על השני ותיפטר מהשני ואין כבר איסור בביאה שניה, משא"כ השני אינו מפקיע דהרי אסורה וכד' התוס' טז. ושמא אין לחלק ביניהם וצ"ת.

* בט: בספק הגמ' אי מאמר לב"ש ארוסין עושה או נשואין עושה כ' התו"י דזהו רק להצד דמאמר קונה קנין גמור, אולם ברש"י מבואר להיפך דכ' דהספק אם

בא עליה בע"כ אי סגי לה בגיטא ומבואר דקודם הביאה לא סגי לה בגיטא, וכן פי' בערוך לנר דמש"ה כ' רש"י דמאמר יבמין דרבנן, אולם צ"ב לפ"ז מה הק' הגמ' אחר שתי"ר ר"נ בר יצחק דמיפר בשותפות ולר"א דאמר מאמר לב"ש אינו קונה אלא לדחות בצרה, והלא עד השתא נמי אזלי' אליבא דר"א.

* מט: תוס' בד"ה הכל מודים פי' בב' אופנים מ"ט אף לרב דאין קידושין תופסין ביבמה ל"ה ממזר, או דהוי כעבד ועכו"ם הבא על בת ישראל, ואפי' למ"ד דהתם הולד ממזר, ות"י דהך מ"ד לא יליף מאשת אב, עיי"ש, אך צ"ע דזה מיישב רק מטעמא קמא דהוי כעבד ועכו"ם אך מ"מ שלא יהיה ממזר מהטעם השני דכיוון דעומד לחליצה חשיב כתפסי בה קידושין.

מבי

מדרשא

משא ומתן

משא ומתן

סא סא

אחת ואחת מהבית לא להתיבם וזה מש"כ הגרי"ז שיש איסור על הצרה.

וכך מוכח מזה שפוטרו צרות צרותיהם ולמרות שזה לא הבית הישן וא"כ שכיום יש עליה סיבה בעצם שתובעת שלא תתיבם.

שמואל טרוביץ

במה שכתבתי בגיליון א' בגדר פטור צרת ערוה' (עמ' ח) דיחנו חילוק בין המ"ד דערוה צריכה קרא למ"ד ערוה ל"צ קרא ולדעת הברייתא ג: באמת גדר הדין הוא בתור פטור ולא בתור איסור ולכן ידעי' מסברא דאין צרה אלא מאח. העירו בזה דהרי בתוס' ח: הק' דגם למאן דפליג ארבא וס"ל דצריכה קרא מהיכן ידעי' דהוי רק בממ"צ וכתבו דדריש כרבי ומבואר דזה אכן נלמד מקרא וצ"ת דהרי בראשונים ביארו בדף ג: דהוא מסברא דאין צרה אלא מאח.

ולכן נראה ליישב באופ"א דהרי ברשב"א הנ"ל ביאר דהברייתא הק' מנ"ל דזה דין רק בממ"צ וע"ז תי' דאין הערוה נותנת איסור בצרתה וצ"ב דהא גופא מנ"ל. וי"ל דבאמת גם הברייתא מודה דהבמה מצינו אין בו חילוק בין אפשר לינשא לאחים לבין א"א אלא דכיון דידעי' מקרא דהרי רק בממ"צ ממילא ע"כ דזהו הגדר ואין צרה אלא מאח. וזהו דפי' התוס' ח: דהמקור הוא מהיכא דנפק"ל לרבי. (וכ"ש די"ל כן בדברי התורא"ש והמאירי שכתבו גדר זה בברייתא שם ויתכן דהוא רק אחר דילפי' ליה מקרא או דרבי).

ולפי"ז הדרא לן הסתירה בדברי המאירי (שהבאנו שם), ויש שתי' דכוונת המאירי בדכ"א. דהוא ערוה דאשא"ח ע"י הערוה אבל אינו במשמעות דבריו שם, ויש להוסיף עוד סתירה מהמאירי ג: ויא. שסוטה הפטורה מדין ק"ו כיון דאית בה טומאה אף צרתה בלאו והוא פלא דהרי לפי"ד בדף ג: לא נאמר בערוה שמעבירה את האיסור שלה כי אם דפוטרתה וצ"ע (ואולי י"ל בזה דס"ל כהך צד בברכ"ש דהטומאה היא רק גילוי דיש בסוטה את הדין שיש בערוה וכיון דמ"מ בערוה אף צרתה אסורה כמותה ה"נ בסוטה).

יצחק קייבל

בגליון הא' (עמ' ח') כתב הבה"ח שמואל טרוביץ נ"י דמקשין העולם על יסוד הגרי"ז דאי הוי "איסור חדש" א"כ אמאי מת או גירשה קודם אין אוסרת צרתה הא הקשר נוצר כבר בשעת נישואין. ולא ידעתי מי מן העולם מקשה כן, דהלא ודאי מודה הגרי"ז דהך איסור קיים דיקא למקו"מ וכדילפו ח, ב ושעת החיוב דיקא היא היוצרת להך איסור אבל קודם החובת יבום מאיזה טעם תיאסר, ופשוט למבין.

ועוד במש"כ שם לפרש דבריו דאין זה איסור בעצם כי אם אוסר הבית בהנפילה ותובעת שלא תתיבם, דומה אני שלא עיין בדיברי קודשו דכתב להדיא דהוי איסור ערוה על הצרה, ועוד כתב שם דהיכא דאין הערוה אסורה בפועל אע"פ שהיא עצמה פטורה ואינה פוטרת צרתה. ואם כדבריו מאכפ"ל דאינה אסורה בפועל סו"ס איכא תביעה על הבית לא להתייבם. ובתורף דיברי הגרי"ז כבר ביאר מורה"י בטו"ד דהוי איסור גמור דערוה ליבום, ואין האיסור קיים בעצם מעשה הביאה כי אם במעשה היבום. ודו"ק.

אך עצם דברי הבה"ח הנ"ל הם אמת בדיברי הברכ"ש דס"ל דהוא עיכוב על הבית, אך בברכ"ש הוי מדין פטור גרידא ולא מדין איסור.

יו"ט מאיר

כתב על דברי הבה"ח יום טוב מאיר לבאר בד' הגרי"ז שלעולם האיסור עובר לצרה ורק כיון שהאיסור הוא רק לענין יבום א"א שיחול איסור קודם שנוצר המצב של היבום.

ודבריו נפלאים אבל צ"ב מנ"ל להמציא יסוד כזה בדעת הגרי"ז שלכא' אם האיסור עובר שיעבור עד הסוף, וכל מה שמבואר בדף ח שאסורה רק לענין יבום הכוונה לזה גופא שהאיסור עובר רק בנפילה ואם לא נפלה ליבום אין איסור וע"כ צריך לבאר כמש"כ.

עוד כתב הנ"ל להקשות ממש"כ הגרי"ז שהערוה עצמה אסורה באיסור ערוה ולמה הרי זה רק איסור על כל הבית.

ולכא' אין כאן ק' כלל, משום שאחרי שכל הבית נדרש לא להתיבם כבר יש סיבה שתובעת על כל

וע"ז כתבנו ליישב דתרי האיסורי באין כאחת דצר"ע חל מתחילת הנישואין ובכה"ג איסור חל על איסור.

ולפמש"כ השתא שוב אלה"ק דאכתי משכחת לה גוונא דליכא איסור צר"ע כגו' שנשא הצרה ברישא כיון דסו"ס דברי הגמ' בד"ג: ניתן להעמידם בכה"ג דאיכא עונש כגו' שנשא הערוה ברישא וגדולה מזו מצאנו דהגר"ח גופיה יישוב קושייתו דמשכחת לה איסור צר"ע דחל על איסור אש"א כגו' שכשנשא הערוה היה היבם קטן, הרי דידי במה דעכ"פ משכחת לה בחד גווני דאיסור חל על איסור ולא תיקשי קושייתו והטעם כדנתבאר.

ובמה שהק' באחרונה אמאי מותרת הצרה להתייבם אחרי מיתת או גירושי הערוה [למ"ד מיתה מפלת] והא נאסרה באיסור צר"ע, נראה דודאי לא נתכון להק' מדין נאסרה כיון דדין נאסרה הוא רק בשעת נפילה ולמ"ד מיתה מפלת אכתי ליכא נפילה.

ובע"כ דכל קו' אינה אלא לדעת הגרא"ו (ג' ט"ז) דהא דצר"ע אסורה גם לאחר מיתה הוא משום דניתן בה שם 'ביתו' לעולם ולא מדין נאסרה הוא ולכן הק' דהכ"נ לדברינו דכל צר"ע אסורה מעיקרא לייבום ראוי שתהיה אסורה לעולם גם אחרי מיתת או גירושי הערוה, גם למ"ד מיתה מפלת.

אמנם ריהטת ל' הראשונים ומפורש במאירי במתני' דהא דאחר מיתת הערוה אסורה הצרה מדין נאסרה הוא ולפי"ז אין מקום לקו' כלל כיון דלמ"ד מיתה מפלת הכא ליכא נפילה שיהיה נאסרה וכדנתבאר.

ובגוף תירוצו דהבה"ח א. י. ני"ו דהוה שני שמות איסור ייבום ואיסור ביאה צר"ע דכמדומה דלקמן לב. מבואר דאפי' באיסור אכילת יו"כ ואיסור הוצאה בשבת נמי אמרינן אאחע"א אע"ג דשני שמות נינהו.

יעקב צבי מנדלבסקי

במה שהשיב, הבה"ח יעקב צבי מנדלבסקי נ"י, על הקושיא השניה – דכל הקושיא היא לשיטת הגרא"ו, אבל ריהטת לשון הראשונים אינו כן, דמשמע שצר"ע אסורה בנפילה שניה מדין נאסרה. בוודאי אי"ז קו' על דעת הגרא"ו דעי' בסי' א' אות ב' שהתייחס לקו' זו וכתב דאמרינן נאסרה דנפק"מ למקום שמתה אשתו וצרתה נמי אינה אסורה כשם שהערוות אחו"א עצמה

במה שכתב הבה"ח יעקב צבי מנדלבסקי נ"י (בגליון א' עמ' ח') ליישב דברי הגר"ח מטעלו שהקשה להך גיסא דצרת ערוה אסורה באיסור "צרת ערוה" והא אין איסור חל על איסור דמחיים אסירא עליה באיסור אשת אח ואיסור צרת ערוה לא אתי עד שעת מיתה דהוי מקום מצוה. וכתב ליישב לפי דברי מורה"י דאי"ז איסור ביאה רק איסור ליבום וא"כ שייך להאסר כך מחיים עיי"ש שביאר הענין בטוב טעם ודעת.

אבל דבריו מוקשים שלא פטר בזה לגמרי קושית הגר"ח הנ"ל דהא במקום שנשא הצרה ואח"כ נשא הערוה, נמצא שהצרה כבר נאסרה באשת אח ותו לא תאסר באיסור "צרת ערוה". ועוד שאם גירש הערוה קודם שמת נמי תאסר דהא כבר נאסרה קודם שגירש. וצ"ע.

ונראה דיש ליישב באופ"א דמאחר והאיסור "צרת ערוה" אינו אלא איסור יבום, א"כ לא חשיב איסור חל על איסור דהאיסור אשת אח הוא איסור ביאה והאיסור צר"ע הוא איסור יבום ואף שכל קיומו הוא ע"י ביאה אבל הוא איסור אחר (ואולי תליא בחקירת האחרונים בגדר מצוות יבום – האם הוא ביאה או קנין) וא"כ אף שחל רק במקום מצווה מ"מ לא חשיב איסור חל על איסור דתרי סוגי איסורא נינהו.

א. י.

יפה הק' הבה"ח א. י. ני"ו דלפמש"כ משכחת לה גוונא דליכא איסור צר"ע כגו' שנשא הצרה ואח"כ נשא הערוה דבכה"ג אין איסור צר"ע חל על איסור אש"א. וכבר העירני בזה ג"א שליט"א.

ונראה דהנה בגוף קו' הגר"ח מטעלו דאאחע"א צ"ב דהא מבואר לקמן בגמ' דל"ב: ומפורש בתוס' שם דהא דאאחע"א הוא רק לענין עונשין ולא לענין גפו של איסור דהא כו"ע מודו דאיכא תרי איסורי והעוון חמור טפי וא"כ ק' למאי הוצרך הגר"ח למימר דהכא איסור חל על איסור לענין עונשין.

ונראה דל' הש"ס לעיל ד"ג: הוק' לו דקתני התם אזהרה שמענו עונש מניין ופי' רש"י אם ייבם ערוה או צרתה ולזה הוק' לו דלא משכחת לה עונש דצר"ע כיון דאאחע"א [ולא רצה לפרש דעונש דקתני הוא על איסור אש"א כיון דס"ל כדעת הגרי"ז [כדכ' שם] דאיכא איסור צר"ע וכיון דהא דקתני אזהרה שמענו היינו צר"ע מיסתבר דה"ה עונש מניין דקתני היינו על איסור צר"ע].

ומעתה מעוברת טעמא דליכא יבום משום דאפשר דשמו מוקם ליכא חליצה.

והנה אף דעצם סברתו נפלאה לכא' אין זה אמת, חדא, דלכא' טעמא דליכא יבום בעריות משום דלא שיכא הקמ"ש במקום דלא תופס אישות, ואי חליצה הוא דרך הקמ"ש נימא דאדרבה דאם אינו יכול להקים ע"י אישות עכ"פ יקים ע"י חליצה, וע"כ דגוזה"כ דכשאין הקמ"ש ביבום מחומר עריות הופקע נמי זיקת חליצה. ומעתה גבי מעוברת דאינה חמורה כעריות שפיר אפשר"ל דיהא חליצה כחילול"ע. תרי, דייסד מורה"י שליט"א דהרמב"ן במעוברת אזיל לשיטתו הב' בכ, א דהכל תלוי בסברא דחליצה אינה מצוה בפנ"ע כי אם להפקעת זיקה ויבום ומה"ט בעריות דליכא זיקה מטעמא דל"ש בה אישות ליכא חליצה, ומעתה במעוברת דשפיר איכא זיקה וחובת היבום אכתי יהא בה חליצה, ואף דעצם דברי הרה"י קשין דכבר כתב שם הרמב"ן בלשונו "דילפי' לה מקרא" אך מ"מ עולה מהן דלא כמש"כ הנ"ל.

יו"ט מאיר

במה שכתבתי בגליון א (סד"ג) 'בביאור איסורא דאית ליה התירא לרש"י (עמ' לג) די"ל דהדין שלישי מכח שני הוא בא הוי כבר בזיקה ומשו"ה מהני אף להתיר את הביאה וכתבתי דהוא חידוש לומר כן.

שוב שמענו ממורה"י שליט"א שאמר כן (שיעור"ק ה שמות בסופו) וביאר בזה בהא דסוטה ודאי פטורה מחליצה לדעת רב והבכ"ש ביאר דזה מדין ק"ו וקשה דהרי הק"ו הוא רק באישות המת אלא אמר מורה"י דכבר בזיקה הוא מקבל את אישות אחיו ויש בה את האיסור טומאה של הבעל וה"נ ביאר שם לענין שלישי מכח שני ולפי"ז מיושב היאך שרי לעשות מעשה יבום (ועיי"ש עוד מה שתי' על קושייתנו).

יצחק קייבל

במה שהקשה הבה"ח יצחק זאב גולדהירש נ"י (גיליון ב' עמ' ד') לפ"ד הברכ"ש שאין נפילה במקום פטורא דעליה [וכן בפטורא דלקחת] מהו שאמרו ל' א' כל יבמה שאין אני קורא בה "בשעת נפילה" הא ליכא נפילה. נראה דלק"מ דודאי פנימיות הדברים לשעה הראויה לנפילה.

ומה שכתב שם לחדש דבמקום פטורא דלקחת מה שאין פוטר צרה אינו משום חסרון בהפטור אלא משום

אינה אסורה ולזה בעינן נאסרה. אבל אה"נ, דכל שהערווה עדיין ערווה צרתה נמי ערווה היא.

והכי נמי מסתברא דמאחר שהערווה אוסרת להצרה מה יפקיע איסורה בנפילה שניה. ועוד אי בעינן שתאסרנה הערווה לצרה בכל שעתא ושעתא, בתור שהצרה בעת צר"ע, א"כ אמאי ערווה דלאחר נפילה לא פוטר צרתה הא כל ערווה ג"כ אוסרת גם אחר נפילה את צרתה. ועוד אמאי חשיבה צרת ערווה, הא הערווה כבר נפטרה. וע"כ שתמיד אוסרת רק בשעת נפילה – והצרה נשארת אסורה ועומדת, אבל לאחר נפילה אינה אוסרת.

והבה"ח הנ"ל השיב לי ע"ז דלפי מש"כ בברכ"ש ס' י"ד לכא' לא קשה מידי. ועיי"ש.

ובמה שהשיב על דברי מגמ' מפורשת לקמן לד. יפה הקשה אבל הסברא צריכה עיון רב דכל ענין אאחע"א הוא שלא אוסרים דבר אחד בב' איסורים, וכאן הם ב' דברים איסור ביאה ואיסור יבום, ומאי אכפת לן שהאדם העושה אותם עובר בפעולה אחת על שניהם. וצ"ע.

א. י.

במשה"ק הבה"ח יצחק דוב דולינגר (בגליון א' עמ' כ"ב) מדוע קטן אינו מוציא הרבים יד"ח בתקיעתו הא סו"ס שם מעשה מצוה עליה, הן אמת צדקו דבריו דיש כאן קיום חפצא דמצוה ומהני לגבי הקטן כאינו מצוה ועושה, אבל סו"ס הא איכא דין נוסף שיהא מעשה מצוה ואף נחלקו אם מצות צריכות כוונה להדיא, וזה הא ליכא בקטן דאינה מצוה.

ומשה"ק מ"ש תפילין משחיטה, הא בשחיטה אפילו לא בעינן מעשה גברא ישראל ועכ"פ זה שפיר איכא בקטן, אבל בתפילין הרי להדיא הילפותא באופן אחר מדתלה רחמנא בישנו בקשירה ולא כבר ישראל כבציצית ושחיטה, אלמא דטפי קפיד רחמנא אמעשה דבר חיובא, ושפיר איתמעט קטן דלאו בר הכי הוא.

יחזקאל גרוס

כתב הבה"ח מרדכי שלמה ריבלין נ"י (גליון א' עמ' כד) לבאר הרמב"ן במעוברת בטעמא דאין חליצה משא"כ חיילול"ע, דס"ל להרמב"ן דחליצה הוא מטרת הקמת שם נפרדת מיבום, והיכא דל"ש הקמת וכגון חיי"כ ליכא חליצה משא"כ חיילול"ע דשייכא הקמ"ש.

דאין לנו יחס לאותו פטור כיון שתחילת ביאת האש"א ליבוס היה בפטור, זה ודאי צב"ט דהא ודאי דיש יחס לאותו פטור והוא מה שעומד לפנינו כל העת ופוטור ואף א"נ דא"צ שיעמוד לפנינו לפטור ואיכא נאסרה אף במקום פטורא דלקחת כדעת הברכ"ש מ"מ מעיקרא ודאי היה דין פטור וכי מפני שלא חזינו שנהפך מחיוב לפטור חשבי' לדבר שאין יחס לפטור, אתמהא.

ט. צ. ר.

במש"כ הבה"ח החפץ בעילום שם (בגיליון ב' עמ' יא) בגדר הותרה ודחוייה.

נראה לכאור', כמו שהקשה בסוף דבריו דמזה שצריך ציץ מרצה. אם אמרינן שדחוייה, ובהותרה אין צריך מוכח שבהותרה באמת אין את סברת האיסור. ונמצא שבאמת החילוק בין הותרה לדחוייה, דבהותרה אין סיבת האיסור ובדחוייה סיבת האיסור קיימת.

ועדיין למה ביכול לקיים שניהם בדחוייה חייב את האפשרות הב' ואינו דוחה. נראה דצ"ל דכיון דבדחוייה סיבת האיסור קיים, ממילא כשיש אפשרות לקיים בצורה אחרת, יש בכח סיבת האיסור לתבוע את האיסור שיתקיים כיוון שיש אפשרות אחרת למצווה. אבל משא"כ בהותרה כיוון שכשיעשה את המצווה אין את סיבת האיסור נמצא שאין מי שיתבע את האפשרות האחרת. והגדר שהוא לא הלכתא בדוחה שאינו דוחה שיש אפשרות אחרת, אלא הלכתא באיסור שאינו יכול לתבוע. וצ"ב. ועדיין קשה מהא דאמרינן אישתרי בהותרה, וצ"ב.

וביותר דבגרש"ק, מבואר דגם בדחוייה, שייך שידחה סיבת האיסור, כדכתב שבעשה דוחה ל"ת דדף ג. נדחה סיבת האיסור, והאם יהיה מוכח דהוא רק בגדר הותרה.

והנראה בזה שבאמת החילוק בין הותרה ודחוייה הוא חילוק בעצם, דבדחוייה ענינו שצריך להיות איסור, והותרה שאין צריך להיות איסור, ופשוט. והא דסיבת האיסור נשארת או לא הוא רק נפק"מ וי"ל דנדחה ששייך שידחה, ואו לא דלא שייך לידחות.

נ. ל.

מה שכתב הבה"ח משה גוטמן נ"ו (גיליון ב' עמ' י"ח) לחדש דחשבי' לאישות דשמעון מבוטאת בזה שנפקא מינה איסור אש"א. נראה דהוא חידוש גדול דאיסור

אש"א אינו קשור לתבנית האישות אלא הוא תולדה מהאישות אמנם יש מקום לדברים, ויל"ע.

ט. צ. ר.

במה שתמה הבה"ח נחום לסמן (גליון ב' עמ' יט) על מה שמתרצים סתירת התוס' בבעלת התנאי ולקמן ט"ז, דהתם כתבו דכיון דיכול לגרשה אינה ערווה, וה"נ יכול לגרשה. ותי' לד' השעה"מ שא"א לגרש קודם חלות הקידושין, וה"נ כ"ז שלא נתייבמה הרי היא גרושה וא"א לגרשה, ודחה דכ"ז הוא אם נדון לגרשה עכשיו, אך מ"ט לא נימא דיהני גירושין באשת-איש שיתילד מחמת הייבוס, וכמו דהוא פוטור כבר השתא מייבוס וכד' הגר"ז.

הנה לכאור' יש חילוק בזה, דהלא סברת השעה"מ היא דלא שייך לגרשה כשלא חל עדיין הקידושין משום דאין כאן מה לגרש, וה"נ בבעלת-התנאי כיון דתנאי מילתא אחרינא, כל זמן שלא נתבטל התנאי הרי הוא גרושה לגמרי ואין מה לגרש, ואף דחזי' מד' הגר"ז דהאשת-איש המחרתי כבר פועל השתא פטור מייבוס, זהו דין מיוחד בייבוס כיון דהתביעה לייבוס בנויה על מצב הערווה, מש"ה הערווה שטמונה בתביעה פוטרת את התביעה בעצמה, אך לפעול חלות גירושין אין השתא במה לפעול.

אלא דאכתי יל"ע בד' התוס', דיהני ביטול התנאי, ודבר זה שנוי בפלוגתת הראשונים אי מצי לבטל תנאו בתנאי ד"על-מנת", ובדעת הרמב"ם צידד מורה"י לומר (כתובות) דס"ל דמהני ביטול, ויל"ע.

א"ש פילץ

במה שכתב ליסד הבה"ח ישראל מאיר צור (גליון ב' עמ' כב) שלהרמב"ן הא דבמעוברת אמרי' בדף לו. כל שאינו עולה ליבוס אינו עולה לחליצה אינו הדין הידוע של כל שאינו וכו' אלא שמיעוט דעיין עליו לא קאי רק על יבוס אלא גם על חליצה כיון שהוא מיעוט מפרשת יבוס ולא מסיבה חיצונית. ולפי"ז נצטרך לו' שלישינא בעלמא נקטה הגמ' וכמש"כ הרמב"ן עצמו באפשרות אחת בלשון הגמ' ג' ע"א.

יש להעיר דא"כ מסתברא דגם מיעוט דאינו בונה ב' בתים (מד.) ימעט ממילא גם חליצה ולא נצטרך לדין כשא"ע ליבוס א"ע לחליצה כיון דהוא מיעוט מדיני יבוס וכאן זה כבר יותר דוחק כיון שהגמ' מביאה קרא דאם לא יחפוץ הא חפץ ייבם וגם ברמב"ן שם נ'

דווקא מקום שתופס קידושין, עי"ש. אך מדברי הרמב"ן שם מבואר בזה כן ענין סברתי וא"כ שפיר קיים טענתו אכן ק"ק מדברי הריטב"א שפי' כרש"י דילפי' מלקחת ומלבד זה הכניס בזה את סברת הריטב"א. עי"ש.

עוד העיר שלדברי מוכרחים לומר כהגרי"ז ביסוד פטור צרה, וי"ל ע"פ יסודו המפורסם דהברכ"ש דאיכא ב' דיני פטור ומעתה י"ל דזה משמיענו הפטור השני דלצדור ולפי"ז ג"כ מיושב על נכון קושיותו הג', ודו"ק.

מרדכי שלמה ריבלין

במה שכתבתי בגליון ב' עמ' כח (סד"ב) 'בענין כשאעל"ח בחרש וחרשת' דמוכח בקושיית התוס' מד. דדין כל שא"ר לבילה אינו כדביאר הגרי"ז דהוא כפשוטו דבכה"ג הבילה מעכבת דא"כ אמאי חשיב אעל"ח.

העירוני דלכא' לפי"ד אינו מובן מה תי' התוס' דפומייהו כאיב להו הרי הוי פסול בחליצתם. ויש לפרש דתי' כדברי הגרי"ז אבל אינו משמע כ"כ בדבריהם. ונתבאר די"ל דכוונתם דדין כשאעל"ח הוא כאשר הוי חסרון בהו שאעל"ח אבל בחרש וחרשת מצידם אין פסול אלא מניעה גרידא אלא דבחליצתם יש פסול ואינהו מצידם שפיר עולים לחליצה (וזהו שכתבו התוס' דפומייהו כאיב להו).

ולפי"ז יש ליישב קושיית רעק"א (על הרמב"ם בפיהמ"ש בסנהדרין) באופ"א דלעולם מודה הרמב"ם דיש סברא של 'פומייהו כאיב להו' אלא דאי"ז רק כאשר הוי מצד היבם והיבמה ולא כאשר הוי מצד החליצה ומשו"ה חרש וחרשת שפיר עולין ליבום כיון דאינו חסרון בהו (דהיינו החסרון הדיני) כי אם בחליצתם משאי"כ במלך דהוי דין עליו שלא יחלוץ משום כבודו בזה ל"א 'פומייהו כאיב להו' ושפיר כתב הרמב"ם דאעל"י.

יצחק קייבל

מה שכתב הבה"ח שמואל מוני כהן נ"י (גיליון ב' עמ' כ"ט) להוכיח כדברי הגר"ד שיש אישות אף אחר גירושין מהא דהגמ' מ"ד א' דהקשו מ"ט כתבה המשנה לחכמים דנושא קרובת גרושתו הולד ממזר הא קתני איזהו ממזר כל שאר בשר כו' וחזי' דחשבי' לה שאר בשר, ובאמת דודאי אין בזה הוכחה כלל דמתני' דלקמן ודאי עוסקת בשם האיסור דהוא שאר

שהפטור מחליצה לא ה"י כ"כ פשוט לגמ' ונתחדש רק במסקנת הסוגיא עי"ש (וגם שא"כ, להך צד ברמב"ן שאף בחי"כ אין הכוונה לדין כל שאינו כו' אלא לישנא בעלמא נקט, א"כ לא מצאנו בעוד מקום דין כל שאינו כו' אלא בדף מא: שהוא אסמכתא בעלמא ועל איזה דין דא' הסמיכו חז"ל בדף מא: את דינם ויל"ע בקו' זו). ואולי יחלק הכותב בין מיעוט דמעוברת למיעוט שאינו בונה ב' בתים ויל"ע.

והראיה שהביא מהרמב"ן בדף מא: שכ' שהענין עליו ממעט מיבום ומחליצה יש להשיב שהיינו לפי ההו"א ולפי האמת אבל בשלב בסוגיא שאב"י רצה לחלק לדעת ר' יוחנן בין יבום מעוברת לחליצת מעוברת ודאי שצריכין לדין כל שאינו עולה ליבום א"ע לחליצה.

זושא אהרן קרפף

במש"כ הבה"ח מ. ש. ריבלין נ"י (בגליון ב' עמ' כג) לבאר דדין כל שא"ע ליבום א"ע לחליצה דהוא רק מצד המניעה ליבום, שזה גורם לדין מניעה לחליצה, והזיקה פוקעת בכדי. יל"ע לפי"ז מה מחלקת הגמ' בדף כ. בין חי"כ לחי"ל מצד התפיס"ק, והרי כיון שגם בחי"כ אין הפקעה של הזיקה אלא רק מניעה, מ"ט זה סיבה למניעה אף בחליצה. ואכן הגר"א שנוקט שדין 'כל שאינו' דמניעה הוא דין נפרד מבאר דזה דינא דמעוברת דהתם מה שלא עולה ליבום הוא לא מצד חי"כ, ותופס שם קידושין, ומ"מ אמרי' כל שאינו מצד דין ה"מניעה" מיבום שלא תלוי בתפיס"ק.

גם יש להעיר, דלפי"ז מוכרחים לומר בגדר פטור צרה כהגרי"ז שהצרה מקבלת 'איסור', דהא דין הערוה אינו שהיא 'פטורה' אלא 'אסורה'. עוד יל"ע לפי מה שרגילים לבאר בשם הגר"ח דאש"א שחוזר אחרי ערוה חשיב 'ערוה ליבום', משא"כ אש"א שחוזר אחרי חי"ל, חשיב אש"א דממילא, דהנה לביאור זה הרי גם בערוה, מה שפוקע הזיקה הוא רק משום שלא אמרה תורה זיקה בכדי, ואין הבדל בין חי"כ לחי"ל.

מרדכי רוזנר

מש"כ הבה"ח מרדכי רוזנר נ"י להקשות ע"ד שלפמש"כ לא מובן סברת הגמ' בדף כ'. שאמרי' כל שאינו במקום דלא תפסי קידושין. והנה באמת מצד הסברא שבוז מסכים אני לדבריו שאא"ל כן אך הנה מדברי רש"י מבואר שם שזה כלל לא ענין סברתי אלא דמדכתיב "לקחת" משמע דיי"ז דכל שאינו הוא

ולהנ"ל ניחא דכל מה שהגמ' הביאה את הדין של כל שאעל"י הוא כדי לומר דבע"כ לא נוכל ללמוד חיי"כ מיבימתו אבל לפי האמת כל המקור לחיי"כ הוא מקרא דלקחת.

ובזה יש ליישב הסתירה מרש"י ג. דפי' דכל שא"ע לזיקת יבום פטורה מן החליצה וצ"ע דהרי רש"י פי' בדף כ. דהפטור מחליצה תלוי במה שאין בה ליקוחין בעלמא (וכמו שהסבירו הראשונים) ולא במה דאין בה זיקת יבום. ולהנ"ל א"ש דרש"י קאי על הכלל של כל שאעל"י שהוא נאמר ביסודו רק על היכא דהוי פטור וכגון בדף מד. דא"ע לזיקת יבום ולכן פטורה מן החליצה.

יצחק קייבל

הבה"ח יעקב צבי מנדלבסקי נ"ו כתב (גיליון ג' עמ' י"ג) דאף אחר חליצה שייך קיום יבום וע"ז קאי הלאו דלא יבנה, והוא משום שנשאר קצת זיקה אף אחר החליצה. וביאור דבריו נראה דכל דין הזיקה הוא שהיבמה שייכת ליבם להיות הוא ממשיך בה קנין אחיו המת אלא דכמו בקידושין דהשייכות היא רק למצב שהוא קיים לה לאישות ולכך במיתה וגירושין מותרת לשוק אף שעיקר הקנין עדיין קיים ה"נ בזיקה היא שייכת לו רק למצב שהמת דורש להיבום והחליצה משא"כ אחר שהיה יב"ח דכבר נפסקה דרישת המת א"כ מעתה כבר אינם זה לזה ליבום דהשייכות שעדיין קיימת אף אחר חליצה לא דורשת קיומם ליב"ח אמנם עיקר השייכות קיימת כקידושין אחר גירושין, ואותה שייכות אף שפקעה דרישתה, מ"מ מה שמאפשרת את קנין היב"ח לא פקע, דרק מכח שייכות זו מעשה האישות דהיבום או החליצה מתפרשים להיות מעשה כניסה בקנין אחיו במקומו ומזה למדו חז"ל ענין הזיקה, וא"כ שפיר שייך יבום אחר חליצה. ולפ"ד בחליצה, שייך אף חליצה אחר חליצה אלא דאין בזה נפק"מ אלא לר"ע דהולד ממזר ולחכמים שאסור מדרבנן מסתבר דכה"ג לא גזרו ויתכן דאף לר"ע לא חדשה תורה קנין החליצה אלא במקום דרישת היבום ולא סגי דמהני יבום ואין כאן חסרון דאין עולה לחליצה אין עולה ליבום עפמש"כ בעבר דדין זה הוא רק בדרישת היבום שלא יוכרח ליבום ואינו דין בקיום היבום.

מ. צ. ר.

כתב הבה"ח יעקב צבי מנדלבסקי נ"ו בגיליון ג' עמ' י"ד דביאור"ד דגם לאחר חליצה אין איסור כרת

בשר דבכלל לא יבא וזה היה פשוט להגמ' דזה גם בקרובת גרושתו אף מדין איסורא דחייל ומתני' לא קאי דוקא על קרובת גרושתו, אמנם עצם הדברים מוכחים ודאי מהא דמ"ד א' דלר"ע אחות חלוצתו בכרת דחשיב ביתו אף דודאי היה להשילוחין דחליצה, וכן מדברי הריטב"א כ' א' בביאורו לאיסורא דאית ל' היתירא דע"י היבום נדחתה לגמרי מראשון ולכך בייבם ואח"כ נולד מותר לר"ש משא"כ בנולד ואח"כ ייבם דעדיין היתה שייכת בהראשון וזה היה סיבת איסור, ודו"ק.

מ. צ. ר.

במש"כ (בגליון ב' עמ' כט) 'בגדר ממזר' יש לי להעיר:

א. מה שדנתי שם בנתעברה באמבטי מאחד מן העריות, אם הולד ממזר (שכך מסתבר אם ענין הממזר הוא תערובת) מצאתי שבמל"מ פט"ו ה"ד מאיסור"ב הוכיח מהגהות סמ"ק שהולד כשר.

ב. בעיקר מש"כ דביאור סברת הגמ' (לגירסא דידן) דגוי ועבד אין עושים ממזר, הוא מפני שאינם יוצרים קשר אישות מציאות, צ"ע מתוס' לק' מט: שכתב שאותה סברא שייכת אף בשומרת יבם. ולדברינו אינו שייך. ואף שאפ"ל שאף התם, מה שאין קידושין תופסין אף לאחרני מוכיח שאינו משום ערוה אלא משום אי דמר לאו דמר, אין נראה לכוון כן בלשון התוס', דמשמע מדבריהם דאם יבום היה נחשב קידושין לא היתה קימת סברא זו. ולהנ"ל אין לזה ביאור, ואולי יש לישב בדוחק ודו"ק.

מאיר שלזינגר

במה שכתבתי בגליון ב' עמ' לב (סד"ג) 'בדעת רש"י בפטור ח"כ מחליצה' לבאר שי' רש"י בכ"ד דעליה פוטר מחליצה דהא דאמר' בדף כ. דבעי' לדין כשאעל"י הוא רק בכדי דלא נלמד מיבימתו דעליה פוטר רק מיבום אבל באמת סגי בעליה לפטור.

נראה דיש ליישב עפ"ז שי' רש"י כ. שביאר שגם בלי קרא דיבימתו יש פטור בח"ל מקרא דלקחת והוא היה פוטר גם מחליצה אלא דגלי יבימתו דאינו פוטר אלא מיבום ומבואר ברש"י דגם לפי המסקנא הא דחיי"כ פטורים מחליצה הוא מקרא דלקחת (וכמו שביארו הרשב"א והריטב"א). וקשה דא"כ אמאי אמרו בגמ' דהוי מדין כל שאעל"י הרי אינו תלוי בעלייה ליבום כי אם בליקוחין דעלמא (כדביארו הראשונים הנ"ל).

דאש"א ורק לאו דלא יבנה הוא מכיון ששייך יבוס גם לאחר חליצה וממילא מוכרחים לומר דיש גם מקצת זיקה דאין יבוס בלא זיקה (דזיקה ענינה אישות של מת) וכיון בזה לכמה מרבתינו האחרונים.

והקשה ע"ז מדברי הגמ' שכתבה דלר"ע דסבר דבחי"ל לא תפסי קידושין כיון דיש איסור לא יבנה אסור לשאר האחים לקדש את החלוצה מכח הלאו דלא יבנה וקשה דעד כמה שלא תפסי קידושין גם לא יתפוס זיקה וממילא ליכא כלל ללאו דלא יבנה אלא כרת ובאיזה ה"ת קיים לאו דלא יבנה לר"ע, וכתב ליסד מכח זה דמה דלא תפסי קידושין זהו רק מצד המעשה קידושין ולא מצד החלות וממילא ביבוס דאשה הקנו לו מן השמים ליכא כלל חיסרון דאי תפסת אישות ולכך שפיר שייך בנין עכ"ד.

והנה דבריו תמוהים דלפ"ד צריך לצאת שכל חי"ל לר"ע יתפוס הזיקה ובכל הראשונים מבואר להדיא דכיון דלא תפסי קידושין חי"ל כחי"כ ולא תפסי זיקה.

ובעיקר דבריו דכתב דאי תפסת קידושין הוא חיסרון במעשה הקידושין בלבד ולא בחלות נראה דזהו חידוש גדול דלכא' עיקר החיסרון הוא בתפסת אישות דתרויהו ורק דאפשר לומר דלאחר דאיכא חסרון בחלות איכא גם חיסרון במעשה היוצר כזה חלות, אך לומר שקיים חיסרון רק במעשה המחיל לכא' זה ודאי אינו, וצ"ע.

מרדכי שלמה ריבלין

יפה הק' הבה"ח מרדכי שלמה ריבלין נ"ו מדברי הראשונים ז"ל וזו שאלה שצריכה לפנים היא.

ולאחר העיון היה נראה בעז"ה דאדרבה משם מוכח כדברינו דהנה לקמן ד"כ. ילפינן מתרי קראי חד למעט כל שאין עולה לייבוס דאין עולה נמי חליצה וחד לרבות דאע"ג דאין עולה לייבוס מ"מ עולה לחליצה וע"ז כ' הראשונים דמיסתבר לאוקמי קראי דמרבה לחליצה בכה"ג דקידושין תופסין וקרא דממעט מחליצה בכה"ג דאין קידושין תופסין עכ"ד ואילו נימא דבכ"מ דאין קידושין תופסין בהכרח ליכא זיקה אמאי בעינן לקרא למעט מחליצה לחייבי כריתות והא מס' הוא מוכרח כן כיון דליכא זיקה ולא שייך זיקת חליצה כלל.

אלא ודאי ש"מ דמס' ודאי מה שאין קידושין תופסין אין מוכיח ומכריח דאין זיקה [והטעם נתבאר לעיל]

ולכך הוצרך הש"ס לקרא למעט מחליצה חייבי כריתות ולא די לו בסברא או בהכרח ואין הסברא מועילה אלא להא דאחר דאיכא תרי קראי חד לרבות וחד למעט בהא אמרינן דמסברא ראוי להעמיד קרא דממעט בחייבי כריתות ובכה"ג שאין קידושין תופסין דמיסתבר דה"ה זיקה בכדי פקעה.

ואפי' למסק' הש"ס דמפרש הרמב"ן דאי"צ לקראי אלא מסברא הוא מ"מ אינו דבר מוכרח אלא דס"ל להש"ס דאותה סיבה שגורמת שהמעשה קידושין לא יתפוס גורם נמי שליכא זיקה ולא משום דגוף הדין דאין קידושין תופסין מכריח דאין זיקה דשני דינים הם כדנתבאר דהאחד דין במעשה והשני דין בחלות אבל מיסתבר דהא בהא תליא.

ולכך י"ל דהכא בסוגיין דגלי רחמנא דיש בנין אחר חליצה מדכתיב לא יבנה ועוד דמיטע רחמנא כרת דאש"א אחרי חליצה ש"מ דאכתי איכא זיקה קצת אע"פ שאין קידושין תופסין לר"ע [ואי"ז סותר כלל כאמור] ולכך מצי למיבני בית אחיו וליכא כרת דאש"א.

ומ"מ דוקא הכא כן הוא אבל בשאר דוכתי בחייבי לאוין בעלמא כיון דאין הקידושין תופסין אין זיקה דמיסתבר דהסיבה שגורמת שאין הקידושין תופסין יגרום שאין זיקה. כמשנ"ת.

במה שהקשה הבה"ח הנ"ל בגוף הס' דלא יחשב כמעשה קידושין כמדומה דהמעין היטב בסוף דברינו בגיליון הקודם ימצא תשובה לתמיהתו ואכמ"ל.

יעקב צבי מנדלבסקי

במש"כ הבה"ח זושא אהרן קרפף נ"ו (גיליון ג' עמ' ט"ז) להעלות צד דמה שמהני לר"ל יבוס או חליצה באחת לפטור כולם דנתחדש בתורה שהזקוקות מצטרפות יחד להיות המעשה יבוס מתייחס לכולן, הנה לכא' עד כמה דעצם המעשה מתייחס לאנשי הבית עצמו א"כ זה כבר ענין שליחותייהו שהבית מקיים ע"י אחד מהם את דין היבוס"ח וזה ר"ל הניח לר"י לומר, ויל"ע בזה.

ועיקר מש"כ לפרש דהיבוס"ח דאחד הם לקיום הזיקה דכא"א כוונת הדברים הם דתכלית הזיקה דכא"א אינו שע"י יהיה היבוס"ח אלא שיהיה אפשר קיום היבוס"ח ע"י כא"א ותכלית כולם הוא שלבסוף יהיה אחד שייבם או יחלוץ וממילא כשאחד מייבם או חולץ זה מתפרש כקיום זיקה דכא"א, ועדיין אי"ז

שליחותיהו דזה קיום רק ביחס להזיקה דכאו"א אך לא לגופו של כאו"א ולא ידעתי אם לזה כיוון המחבר.

ומש"כ בסו"ד דאין תכלית החליצה להחליצה עצמה אלא שלא תותר לשוק בלא חליצה ובכך יחרב ביתו, אלו הן דברי נביאות דלפ"ז חורבן ביתו אינו משום ששמו בטל כמפורש בקרא "להקים שם" אלא משום ענין אחר נגעו בה, אלא ודאי דבהחליצה יש דבר שנוגע לעצם הדרישה להקמת השם ומילא מותרת לשוק.

ט. צ. ר.

האחים מזה שכל האחים יכלו לחלוץ או ליבם. וכדי לבטות את הקושי נקט ריו"ח את מה שעכשיו יש איסור כרת על שאר האחים דלא רק היא מותרת לשוק שזה החלק של השלילה של הזיקה, אלא יש פה גם איסור כרת שזה בדיוק הפוך מהקשר של זיקה שזה ניגוד ע"י איסור כרת, וריו"ח היה פשוט לו שאם היא מותרת לשוק ממילא יש איסור כרת אצל שאר האחים לולא הסברא דשליחותיהו קעביד ולא יכל לחלוץ ע"ז בלבד שאין איסור כרת, ורק לבטות הקושי נקט איסור כרת.

דוד משה זיאת

במה שכתב הבה"ח א. יגלניק (גליון ג' עמ' יט) בביאור דעת ר"ש בחלץ וקידש, יש להקשות דאם אחר קידושין ליכא נפילה א"כ גם לרבנן לא יהיה נאסרה. ותמוה לומר דטעמא דרבנן דפליגי הוא דאיכא נאסרה אף שלא בשעת נפילה. ועוד דאי"ז שייך לדברי רבנן שעדיין יבומין הראשונים עליה.

ובמה שביאר בדעת תוס' דאף לר"ש איכא נפילה אחר יבום אלא דמועיל היבום לעשות היתר. א"כ במאי פליגי ר"ש ורבנן, ואם נאמר דרבנן סברי דלא מועיל היבום להתיר לאח הנולד, עדיין יקשה דבחלץ וקידש לא שייך פלוגתתם, דשם זה מותר ללא ההיתר של היבום. ועוד דג"ז ל"ש דטעמא דרבנן דעדיין יבומין הראשונים עליה.

אמנם אם הביאור הוא דבקידושין אחר חליצה יש הקמת שם לאחיו מיושב שפיר, דפליגי ר"ש ורבנן האם ביבום איכא נאסרה דלרבנן עדיין יבומין הראשונים עליה ואיכא נאסרה וממילא אין היתר לאיסור אש"א, ור"ש פליג ע"ז, וממילא שייך שלישי מכח שני הוא בא או היתר ע"י היבום. ופליגי אף בקידושין דהוי כיבום ולתוס' הוי כיבום אף לענין דאיכא היתר לאיסור אש"א.

י. מ. זיצמן

במה שכתבתי (בגליון ג' עמ' כג) דלפי דברי התב"ש דסוגיין מבוססת על הק"ו דסוטה צ"ב דלכאו' העיקר חסר מן הספר, דבסוגיין לא נזכר הק"ו כלל ואם כל מאי דאסירא לאח מכח הק"ו הוא הרי העיקר חסר. העירוני לנכון דלק"מ, דהרי בסוגיין לא איירינן בפטור הסוטה עצמה מן היבום אלא בפטור צרתה, והיינו דהסוטה עצמה פשיטא לן דפטירא כמבואר בסוטה ומשום הק"ו המבואר התם, והכא אתינן להוסיף דגם

הבה"ח דוד משה זיאת נ"ו כתב (גליון ג' עמ' י"ז) לבאר טענת ר' יוחנן דמי איכא מידי כו' דלדעתך ר"ל דל"א שליחותיהו בעיקר החליצה א"כ להיכן פרוחה זיקת יבמין וע"כ דלא יהיה כרת, וע"כ דבעי שליחותיהו ועתה אין כרת מצד הניתוק דהמעשה חליצה. אמנם ביאור זה עולה בקושי דאיך הכריח ר"י שליחותיהו מטענה זו, הא נימא דאה"נ ולא פקעה הזיקה ובאמת משו"ה אין כרת דאיכא זיקה, אלא זה א"א לומר דע"כ פקעה הזיקה מדמותרת לשוק, וא"כ מה שמכריח לשליחותיהו הוא זה שמותרת לשוק ולא הטענה איך יתכן דיהיה כרת, ועוד דלפ"ז נמצא דבקושינו שרוצה שלא יהיה כרת אין זה מאותו הטעם לסו"ד שאין כרת והדברים קשים.

וע"כ הביאור בטענת ר"י היא דודאי אף אחר החליצה נשאר שייכות דזיקה ביניהם (והדברים ארוכים ואכמ"ל) וזה סיבה שלא יהיה כרת ודוקא משעת חליצה ואילך דקודם לכן עדיין היתה שייכות בהראשון ואין סיבת הפקעת הכרת יכולה לפעול אלא כשהאיסור רק מדין איסורא דחייל תו לא פקע וזה טוען ר"י שאם הזיקה זה סיבה שיהא היתר ע"י מעשה החליצה ומעיקרא נתנה תורה זיקה לכולם ע"כ דנתנה לכולם גם את החליצה להיותם פטורים מכרת וואף דע"י חליצת אחד, מסברא כולם היו צריכים להפטר מכרת מ"מ משום מה תלה זה הכתוב בהמעשה חליצה וע"כ בעי לשליחותיהו.

ט. צ. ר.

במה שהשיג על דברי הבה"ח משה צבי רוט נ"ו י"ל דריו"ח היה פשוט לו כדברי ר"ל שהוא מותרת לשוק וממילא קאי על שאר האחים באיסור אשת אח אם לא נאמר דשליחותיהו קעביד, וע"ז גופא הקשה איך זה יכול להיות כיון שעד עכשיו היה זיקה אצל כל

הצרה פטורה, ובוזה העיקר הוא מה דטומאה כתיבא בה כעריות דמשו"ה האיסור דהסוטה ליבם פוטר גם צרתה, והק"ו אינו ענין לצרת סוטה אלא לסוטה עצמה דעלה כלל לא איירינן בסוגיין. [והדברים רמוזים בדברי התבו"ש גופי עיי"ש].

חרב חיים מייארא

במה שביארתי (גליון ג' עמ' כג) [בדעת הרמב"ן] דגדר מיעוט הסוטה מייבוס אינו שמצד עצמה היא מנוגדת לייבוס, אלא שמצד מצוות יבוס אין חפץ בה – אינה בכלל המצוה [וילפינן להא מדפטורה מלאיש אחר ולא ליבם, ולא מטומאה]. שו"ר דא"כ ראוי שלא תפטור צרה, דהא אינה מקום מצוה, וכאילונית.

וגם אם נדחוק ד"טומאה" היא גזה"כ מיוחדת בה שפוטרת אע"פ שאין בה מקום מצוה, א"כ יהא חידוש שאילונית שהיא סוטה תפטור צרה, דאע"פ שאינה במקום מצוה מ"מ הא סוטה פוטרת אף שלא במקום מצוה, ויל"ד בזה וצ"ע.

אלחנן זלושינסקי

במה שכתב הבה"ח דוד משה זיאת נ"ו (גליון ג' עמ' כו) שהק"ו מ"ט הרמב"ן הוצרך להא שרב פליג אר"י או גזה"כ שיפ' כהתוס' בסוטה שכתוב טומאה ישירה גבי היבם לפי"מ שכתבתי בבי מדרשא בגליון זה, בסוג' דחייבי לאוין לר"ע לבא' הרמב"ן הכא מיושב קו'.

י. שפירא

במה שכתבתי (בגליון ג' עמ' כ"ו) בשי' הרמב"ן דנחלקו רב ור' יוסף אם סוטה ודאי פטורה מן החליצה, דרב יליף לפטור מן החליצה מקרא ד"איש אחר" ולא ליבם ומקרא דטומאה ילפינן אחרי שפטורה מיבוס תפטור אף צרתה, וביארנו דהרמב"ן ג"כ מודה דרב יליף טומאה ישירה לגבי היבם שעליו נאמר דהוי כעריות ומ"מ לא תפטור מן החליצה, דלא מסתבר שמה שהיא נסתרה לא יגרום לאי תפיסת קידושין לגבי הבעל, ולגבי היבוס יגרום שלא תצטרך חליצה.

ונראה שאפש' להביא ראיה לדברינו דהנה ר' יוסף בסוטה לא ס"ל הק"ו דהא סוטה ספק נצרך ללמוד מהפסוק שלא מתייבמת, ולא ס"ל כמסקנת הגמ' שם דילפינן מק"ו, וא"כ קשה דיצא שלענין מחזיר גרושתו שאין את המיעוט של אחר ולא ליבם כמש"כ הראשונים שזה הטעם שחייבת חליצה לכו"ע, א"כ

היא תתיבם, והרי הגמ' הביאה ברייתא מפורשת (הברייתא השניה) שהיא חולצת ולא מתיבמת דגם למסקנא דצרתה מתיבמת מ"מ היא ודאי חולצת ולא מתיבמת, והרי כיון דלא ס"ל ק"ו מ"ט שלא תתיבם, ואם נאמר דהוי כהצד דילפינן טומאה כעריות לגבי מחזיר גרושתו והוא ע"כ בלי ק"ו ויליף ישירות על היבם א"כ שתפטור אף מן החליצה. ומזה מוכח ע"כ כדאמרן שגם אם לומדים טומאה ישירה מ"מ אפש' לפצל שתהא פטורה מן היבוס, ומ"מ תהא צריכה חליצה וא"כ שפיר יליף טומאה כעריות רק לענין יבוס ולא לענין חליצה, וס"ל כהס"ד בגמ' פשט בברייתא דגם צרתה חולצת ולא מתיבמת כיון דכתיב טומאה כעריות, אם לא כהצד דילפינן היא ולא צרתה.

דוד משה זיאת

במש"כ הבה"ח מרדכי שלמה ריבלין נ"ו (גליון ג' עמ' כח) בביאור יסוד הגר"ח ב"אש"א דממילא, והעלה שם דצרת סוטה הוא איסור חיצוני ומצד האש"א שפיר איכא סיבה ליבוס. נראה דלא כדבריו דהא בכל העריות ודאי דהאש"א הוא סיבה ליבוס והערה הוא מעכב ואפ"ה שפיר חשיבא אש"א כערה ואיכא בה נאסרה ואף פוטרת צרתה וכדאיתא להדיא בברכ"ש ב'. ובעיקר קושיתו בצרת סוטה נראה פשוט דאיסורו סוטה ליבם הינו איסור חדש לגבי יבם ואינו בכלל איסור בעל. וכה"ג ודאי דהאיסור נוצר בשעת נפילה דיקא דשיכא קמיה יבם, ומאחר ואין העיכוב קיים קודם נפילה כשאר עריות אלא רק אחר נפילה, ובכה"ג דהאש"א פעלה נפילה ואיכא פוטר אחר נפילה אין האש"א נעשה ערה פוטרת ליבוס. אלא דאכתי ז"א לשיטת הרמב"ן דיליף לה מקרא דלאחר וכה"ג הוא איסור בעל דעובר ליבם וככתב בברכ"ש ז' וא"כ הוא ערה דקודם נפילה ולכא' הוא פוטר הנפילה ואכתי קשה הקושיא דהבה"ח הנ"ל.

יו"ט מאיר

מש"כ הבה"ח יום טוב מאיר נ"ו להעיר ע"ד דבכל עריות קיים סיבה ליבוס ורק דאיכא מעכב חיצוני יפה כתב ובעצם הענין אני לא חולק עליו. אך בכ"ז י"ל שבזה שהתורה הפקיעה את העריות מפרשת יבוס נתנה להם דין פוטר מיבוס מלבד מה שיש סיבה חיצונית שאל יוכלו ליבם מכח הערה ונראה דזה כוונת הברכ"ש דאיכא ב' דינים והיינו דדין דלקחת מלמד שלא תפיס זיקה מכח הערה וממילא א"א ליבם והדין דלצור מורה פטור מגוף פרשת יבוס וכן

מבוא' מדברי רבינו הגרא"ו בקובה"ע ד', י"א, בסו"ד עיי"ש היטב ודו"ק.

ומש"כ לתרץ ע"ק נראה שאין זה ישוב דברים אלא קושיה דא"כ מ"ט הצרה פטורה דהרי ערוה דלאחר נפילה אינה פוטרת צרתה, ומוכח מזה דכבר היום יש לה שם ערוה, ועיי' בקה"י סי' ז', מש"כ לגבי מחזיר גרושתו ועפ"ז נתן לישב הדברים ואכמ"ל.

מרדכי שלמה ריבלין

במש"כ א. ז. – י. ו. (גליון ג' עמ' כט) דהא דטומאה דסוטה מהניא ליבם הוא משום דנאמרה טומאה בבעל ויבם במקום בעל קאי. – יש לשדות בה נרגא (ויסוד הדבר ממורה"י שליט"א), דבסוטה ה' ב' הקשתה הגמ' אסוטה ספק "ותתייבם יבומי" וקשה מה הקשתה הגמ' הא לבעל אסורה ויבם במקום בעל קאי. ושם נתבאר דבספק יש רק לאו לבעל וא"כ גם ליבם יש רק לאו, ועשה דייבוס דחי לל"ת.

אך שוב נמצא בתוס' במכילתין ס"ט א', ובכתובות מ' א', דיש בבעל עשה, בסוטה ספק, וא"כ חזרה הקושיא דהא חיי"ע אינם מתייבמים דאין עשה דוחה עשה, ומוכח דלא קיימים ביבם איסוריו של הבעל, ודלא כהנאמר שם. וז"ל"ע אם דברי תוס' אלו מוסכמים אכו"ע.

א. ז. – י. ו.

מה שכתב הבה"ח מ. ש. בגליון ג' (סד"א) 'בגדר מחז"ג בעלמא' (עמ' ל) להק' איך שייך ק"ו במחז"ג הרי אסורה וקיימא וכתב לייסד דהמחז"ג הרי הוא מחזיר את האישות הראשונה ואי"ז יצירת אישות חדשה. ולכא"ו גם אחרי דבריו יוצא חידוש שלא בעי' שתיאסר עליו באמצע הנישואין (דהרי הכא נאסרה עליו בזמן שאין לו אישות בה) אלא הוא דין שתיאסר עליו לאחר תחילת הנישואין (ולכא"ו) גם לפני סוף הנישואין.

אמנם בעצם הקושיא יש ליישב דלא חשיבא אסורה וקיימא כיון שהיה זמן שהיה מותר בה וחשיב מותר לה ונאסרה ואף דאמר' בסוטה ו. דאלמנה לכה"ג חשיבא אסורה וקיימא ומיירי בודאי אף היכא שנתאלמנה אחרי שנולד צ"ל דעיקר החילוק הוא לענין הק"ו שיהיה לגבי היבם דלעולם בעי' שיהיה על הבעל מותר ונאסרה בזמן שעל היבם הייתה אסורה וקיימא ומשו"ה באלמנה קודם שנשאה הרי גם לאחיו שריא ואין ק"ו ועיי' הנישואין אסורה לו וליבם אבל במחז"ג הרי בזמן

שהיתה אשתו היתה מותרת לו ואסורה ליבם ושפיר איכא ק"ו.

ואף שכל הנידון הוא לענין הנישואין השניים ששם היא אסורה עליו וקיימא צ"ל דכדי שהאיסור שיש באישות יעבור ליבם צריך שאצלו הוא יהיה 'קל' יותר שהיה מותר בה מעיקרא ולכן גם באישות השניה שחל כזה איסור הכל תלוי אם איסורו הוא כזה איסור או איסור שהיה אסור וקאי. וכן שמענו ממורה"י שליט"א.

יצחק קייבל

בענין מה שתי' הבה"ח י. קייבל נ"י בשם מורה"י שליט"א על השאלה שהבאתי איך שייך ק"ו במחז"ג והא אסורה ועומדת ואינו במותר לה דהא נאסרה מתחילת נישואין. ותי' דאכתי איכא ק"ו דהא קודם שניסת לאחר עמדה באיסור על אחיו אך לו היתה מותרת וכשניסת נאסרה עליו. ולכא"ו אין זה "תירוץ" אלא שהשאלה בטעות יסודה, ואנו ראינו לגדולי האחרונים שעמדו בשאלה זו, וכבר הק' כן הקרן אורה. וצ"ב קושיתם.

אך באמת יסוד השאלה בהנחה מוקדמת, והיא, עפמש"כ רש"י סוטה ו. דהק"ו אינו באיסור הגברא אלא באיסור הנישואין, וא"כ בעי' שיהיו תחילה נישואין מותרים, ואח"כ יאסרו. וממילא השאלה במקומה עומדת דהא דמחז"ג [בפשטות] לא היו נישואין מותרים.

ומה שתי' הנ"ל, נראה מתו"ד דאזיל לדרכו של מורה"י, שאי"ז כפשטות דברי רש"י שהק"ו הוא בנישואין, אלא דילפי' מק"ו [דהוא מדה בתורה] באיסור הגברא דין אחר ששלישי מכח שני הוא בא, אך בלא הק"ו איננו יכולים לחדש דינים מסברא, ולולי הסברא אין הק"ו יכול ללמד דין שאין לו שייכות סברתית במקום שאליו לומדים. אך להבנה הפשוטה – שאין כאן ב' חלקים של ק"ו וסברא, אלא הק"ו הוא בסברא דהיינו באיסור האישות הדק"ל.

מאיר שלזינגר

הבה"ח מאיר שלזינגר נ"י כתב (גליון ג' עמ' ל' (בר"ת)) דכל מחזיר גרושתו האישות שבזה היא המשך האישות שהיתה קודם הגירושין, ונראה לבאר הענין (עפ"מ ששמעתי) דכל קידושין הוא קנין ששייכת לו לחיי אישות והנה זה מוכח מכמה מקומות (ואכמ"ל) דאף אחר מיתה וגירושין קיימת האישות ביניהם והנה

(היינו שהם ענין שכלי ולא חפצא גשמי) כשנשנים אינם דבר אחר, אלא אותו הרעיון עוד פעם.

ואישות – אינה איזה חפץ או משהו סמיך השורה עליהם, אלא הוא ענין רעיוני, שהוא אישה והיא אשתו.

אלחנן זלושינסקי

במה שנכתב (בעילום שם) בגליון ג (סד"א) 'בענין טומאה חדשה – ספ"ט ברה"י' (עמ' ל) לבאר דענין הטו"ח הוא כהא דמצינו באחרונים במקדש א' מב' אחיות דאין עניינו דחייל רק על אחת אלא דאנן לא ידעי' במי חייל אלא עניינו דחייל אתרוייהו חלות ספק וה"נ בטו"ח עניינו דחייל טומאת ספק עיי"ש.

הנה באמת יש לדון במקדש א' מב' אחיות (לצד זה דהויא חלות ספק) ובא על תרוייהו איזה קרבן חייב, ואמר מורה"י שליט"א בשם הגר"ח קמיל זצ"ל שחייב ב' אשם תלוי דהרי בכל אחת איכא חלות ספק, אבל אמר מורה"י דלכאוי' היה נראה דחייב חטאת אחת וחזי' לדעתיה דטעמו הוא שחלות ספק בשני אחיות הוא שבכל אחת חלים אותם הנהגות שיש בצד אחד של הספק וא"כ כשעבר על שניהם יחד הרי קיים את שני צדדי הספק ואי"ז ספק אלא ודאי. אבל בדעת הגר"ח קמיל מבואר דהביאור דבכ"א בפנ"ע יש דיני ספק ואינן משלימות יחד את הספק.

ולפי"ז הכא בספק טומאה וכגון ספק נגע ספק לא נגע הרי אין כאן השלמה לב' צדדי הספק דרק צד א' חל בנוגע ובשלמא להגר"ח קמיל י"ל כן דהרי לדעתו שייך צד א' בלי השני אבל לדעת מורה"י לכאוי' ל"ש ביאור זה.

וגם יש להעיר לפי המבואר בקוב"ש (ח"ב סי' ט) דלמ"ד יש ברירה אפשר לברר חלות ספק א"כ אטו יהני לברר ספ"ט ברה"י ועי'.

בעילום שם

במה שהקשה הבה"ח חיים חייקל שפיגל ניי"ו (גיליון ג') עמ' ל' (בעילום שם) על דין סוטה ספק דחזי' דאיכא טומאה שבאה בספק והרי טומאה ענינה מציאות שבאה ממקור ואיך הספק יהיה מקור לטומאה ודאית. הנה על עיקר הנחתו דטומאה ענינה מציאות ודאי יש לערער ולכאוי' ודאי שאי"ז כך דאין בדינים מה שאין נתפס בענין הגלוי וגם אם יש מציאות הקרויה רוח טומאה לא תשמש לפנינו אלא כחלק הנסתר שבדין

הא חזי' דמותרת לשוק אע"פ שמהות הקנין שתהיה לו לאישות וע"כ חזי' דאין הגדר רק ששייכת לו לאישות אלא ששייכת לו לאישות כשקיים לה לאישות ובמיתה וגירושין הרי הופסק קיומו לה לאישות אך הקנין ששייכת לו כשקיים נשאר ורק דעתה אינו קיים, ובכל מעשה קידושין מלבד הקנין הרי יש כאן ג"כ מעשה שמקיים עצמו לה לאישות, וא"כ י"ל דכשמקדש אחר שגירש אין הקידושין פועלים על עצם הקנין שהרי עיקר הקנין כבר קיים ואין קידושין חלן על קידושין וא"כ כל המעשה הוא רק מעשה קיום לה לאישות והקיום לה לאישות הוא השלמת חוק הקידושין להיותם לחיי אישות וזה מדין הקידושין הראשונים ולפי"ז רק הקנין אחד אך האישות דהיינו מה שהם בחיי אישות כל כניסה היא אישות בפנ"ע והמחבר בכותבו אישות נתכוין לקנין ולא להכניסה.

ט. צ. ר.

הנה הבה"ח מ"צ רוט נ"י כתב לבאר היסוד שהבאתי בעומק הסברא. אך אמנם לא באתי לחדש צד זה שכבר מיבדר בי מדרשא, ואף לא לבארו וודאי שלא לקבוע בו מסמרות, אלא לקבץ כמה ראיות שעלו בידי בעה"י. אך שמעתי מאחד הפשטנים, לבאר ד"ז ע"ד הפשט.

די"ל שבהחלת קידושין אין שום יצירה של איזו חפצא המכונה "אישות", שיקשה היאך מחזירים אותה לאחר ביטולה ע"י הגט, אלא אישות הוא מצב, שאמרה התורה"ק שע"י נתינת קידושין הרי הם איש ואשה, והגירושין משנים את המצב חזרה. א"כ לאחר שמחזירה חשיב שפיר כהמשך, דהיינו שע"י הקידושין השניים חזר לאותו מקום בו היה בנישואין הראשונים. והוא כאדם ההולך ממקום למקום ואח"כ חוזר למקומו הראשון, דשפיר י"ל שנמצא עכשיו באותו מקום שהיה קודם לכן.

מאיר שלזינגר

ומשל לדבר, כמו אחד שנעמד במרחק שני מטר מהקיר, הרי הוא במצב של "ריחוק שני מטר מהקיר" אח"כ זו משם – וא"כ הרי ב"טל אותו המצב הנ"ל, אח"כ חזר ונעמד במרחק ב' מטר מהקיר, והרי שוב הוא במצב של "ריחוק שני מטר מהקיר".

עתה נשאל, האם הם שני מצבים, או שזה אותו מצב – שהיה כאן פעמים. והרי ברור (כהצד השני) שאותו המצב חזר שוב. ובקיצור, כל הדברים המופשטים

התורה ואולי כטעמא דקרא אך ודאי דעיקר דין טומאה הוא חוקת משפט של הנהגות הרחקה מקודש בנוגע בדבר שקראו הכתוב טמא כל אחד לפי ענינו וה"נ בזה צורת הדין דטומאת ספק הוא דין טומאה ודאית של ההנהגות המחויבות בצווי התורה.

ומש"כ לישב לפי הנחתו דא"י ספק טומאה אלא "טומאת ספק" וספק הסוטה הוא המקור לטומאה זו לא ידעתי מה ישוב יש בזה דמ"מ כיון דמקור הטומאה הוא ספיקי א"כ ודאי יהיה ספק טומאה.

ט. צ. ר.

במה שכתב הבה"ח יעקב פרלמוטר נ"י (גליון ג' עמ' לב) לגבי מהלך מורה"י שליט"א שבגדול יש שני מעלות, (א) מעלה בגדול, (ב) שמוטל עליו, והק' ד' קו', (א) מה סברא היא זו שתהא חליצתו עדיפא, (ב) מ"ט חליצת גדול ויבוס קטן יהו שוים, (ג) למה לא סגי במה שרמיא הגדול להקדימו, (ד) שבאיכא דאמרי חזינן לכו"ע שיבוס קטן עדיף, אמרתי לישב הקו' בעזה"י אחת לאחת. (א) לא הבנתי היאך הק' מסברא מה סברא היא זו כיון שאמרה תורה שמצוה בגדול ואין לנו עסק בנסתרות אך היה יכול להק' דלעיל כד. כבכור מה בכור וכו' אף גדול גדולתו גרמה לו משמע שזהו מטעם ב' ולא משום שיש מעלה טפי וישמא באמת הגדול שאינו בכור ליכא אלא מעלה ב' ולא משמע כ"כ בגמ' כן. (ב) ועל קו' שניה יש לומר כשם שתפילין ושמיעת שופר שוים ואם יש לו שדות בסוף היום ועשה מה שיבחר ה"נ זהו שני מעלות שאין אחת קשורה לחברתה שנאמר שזו עדיפא מזו אלא א"כ יש כרת באחת מהם. (ג) ועל קו' ג' יש לומר דאין דין על הגדול לעשות אלא שאם לא נעשה שיעשה איהו שידאג שבתוצאה הסופית יהא פטור לשוק או יבוס. ועל קו' ד' יש לומר שחילוק גדול איכא בין ל"ק לל"ב שלל"ק האחריות על הגדול לחליצה היא כמטרה בפנ"ע משא"כ לל"ב האחריות של הגדול לחליצה היא בתור לפטור מיבוס.

י. י. שפירא

במה שכתב הבה"ח חיים עוזרי נ"י (גליון ג' עמ' לד) בב' דברי רב יוסף מ"ט יש חילוק בין כולו עבד לחצי ב"ח משום דכולו עבד הוא כבהמה משא"כ חצי ב"ח הוא חצי אדם ורק מאדם יכול להיות ממזר, יש להעיר א"כ מ"ט רבה אמר "ק"ו" ועוד מ"ט לעיל הגמ' רצתה לומר בשמעון התימני שס"ל שמחייבי כריתות הולד

ממזר וכיון שכן ה"ה עכו"ם ועבד וע"כ משום שהבינה הגמ' שחזינן שא"י תלוי בסיבה אלא בתפיסת קידושין וא' הצד שאינו ממזר דהוה כבהמה א"כ היכן חזינן בשמעון התימני שאינו כבהמה וחזינן שהיה ג' צדדים, (א) שאין סיבה להיות ממזר ולא סגי במה שלא תופס קידושין. (ב) שתליא בתפיסת קידושין והולד יהא ממזר ור"י חידש צד ג' שגם אם כצד ב' אכתי עכו"ם ועבד הוה כבהמה ואין הולד ממזר.

י. י. שפירא

במה שכתב הבה"ח יעקב פוקס נ"י (גליון ג' עמ' לה) חזינן ששייך קנין עבדות אפ' בישראל חזינן שזהו גירות חדשה קו' נכונה, אך מה שכ' לישב קשה כפי שהק' הגר"ח דאם גירות בעבדות זהו דבר חדש א"כ גירות זו לא נתכוין דאיהו לא נתכוין אלא לגירות של ב"ח עי"ש.

י. י. שפירא

במה שכתב הבה"ח מרדכי שלמה ריבלין נ"י (גליון ג' עמ' לו) בב' דברי הבה"ג מ"ט גר שנתגייר כשהוא מהול צריך הטפת דם ברית וב' שם משום דיש שני קלקולים באדם החיצוני והפנימי וכדי להוריד הפנימי צריך הטפת דם ברית נראה לבא' כונתו דיש דין "מעשה מילה" כדי להוריד הערלה וכ"ז שלא עשה "מעשה מילה" נחשב כערל עדיין ולא שע"י שמוציא יוצא הקלוקל הפנימי וד"ל. (וכ"כ בשיח דוד לאאמור"ר שליט"א).

י. י. שפירא

הנה הבה"ח אלימלך נוימן נ"י (גליון ג' עמ' ל"ח) הביא לדברי רש"י דיליף להא דעבד חייב במצוות מדכתיב למען ינוח והוכיח מדברי רש"י דעבד אינו טפל לענין שיתחייב בשמירת השבת כבהמה אלא הוא חיוב עצמי, והנה עיקר דברי רש"י צב"ט דמנ"ל הכי הא הכתוב השווהו ברישא דקרא לשורך וחמורך והנראה דבאמת הכי מדוקדק בקרא בסיפא דחזר ושנה למען ינוח עבדך ואמתך כמוך וכמוך היינו כמוך ממש דיש לו דין שמירת שבת כדין שמירת שבת דאדונו ואם תיקשי דאחר דכבר ילפי' לה מלה לה מאשה א"כ שבת למאי יצאת והנראה בזה דבאמת איכא איסור אף מצד האדון עצמו שצריך שעבדו ישבות כבהמתו וזהו רישא דקרא אלא דלפ"ז לכאוי' לא יהיה כרת וחטאת להעבד דבקרא משמע דהוא

קושיא אחרת, דההיקש הוא לאשה וב"אשה" לא נאמר מידי על העראה, שכל הנידון בהעראה הוא בדינים ואיסורים שונים כגון קידושין ואיסורי ביאה, אך "אשה" זה לא "קידושין ואיסורי ביאה" אלא איזה חפצא, כידוע. [ובקושיתו יל"ד, ואכמ"ל].

אלחנן זלושינסקי

במה שכתב הבה"ח מרדכי שלמה ריבלין נ"י בגליון זה לבאר הגמ' דף מ"ד ראיתי להוסיף קצת ביאור לדבריו. הדין שנאמר בכל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה למסקנת הגמ' הוא שמה שלא שייך בו ייבום אין בו זיקה דכיון שאין שייך שיעמוד במקום המת ליקח את אשתו אף אין מגיע לו שיהיה כן וזה שייך בחייבי כריתות שלא תפסי קידושין והיינו שלא שייך אישות בינו לערוה משא"כ חייבי לאוין ועשה ששייך אישות רק אין שייך פעולה לעשותה אך עצם הייבום שייך ביניהם. ומש"ה בדבר שנתמעט מפרשת ייבום ודאי שלא שייך ייבום מכ"ש דכלל אין צורך שיעמוד במקום אחיו ומש"ה ודאי שיהא כל שאינו עולה לייבום אין עולה לחליצה דהא לא שייך שיעמוד במקום אחיו ליקח את אשתו. [אמנם צריך לבאר מדוע הגמ' הוצרכה להגיע לכל שאינו עולה לייבום ולא סגי בזה שאין מטרה בייבום וכמו שפשוט שבאילנות אין זיקה וחליצה ואי"ז לכל שאינו עולה לייבום בה].

ובמה שכתב שמעוברת כיון שבעתיד יוכל ליבם (לא הבנתי מדוע הוצרך להגיע לזה שיכול להיות שיהא אפשר הלא איירי בהפילה), מש"ה איכא זיקה דבריו ודאי נכונים וכמש"כ התוס' דף ט"ז לגבי אשת איש אך לכא"ו אין צורך בזה דודאי המיעוט במעוברת אינו שאין צורך ביבום אלא עיונא בעלמא וכמש"כ הראשונים שהיא אף זקוקה לייבום.

יוסי שפירא

מש"כ הבה"ח יוסי שפירא נ"י להעיר ע"ד שבמעוברת ל"צ להגיע לסברא שכתבתי שאיכא רק מניעה מחמת זה שבעתיד יוכל ליבם דתיפול מחמת זה שהיא זקוקה כלפי היום ולא רק כלפי המחר, דבריו נכונים לפי איך שלמד הוא מדברי הראשונים, אך יעוי' בקובה"ע סי' ל"ח, ה, שכתב גבי מעוברת דהיום יש זיקה כלפי המחר ולא כלפי הזמן של עכשיו.

מרדכי שלמה ריבלין

כבהמתו לענין זה ונשלל ממנו דינו הפרטי לענין שבת ולהכי חזר ושנה דיש גם איסור לו מצד עצמו דהיינו "כמוך" ודוק.

ט. צ. ר.

במש"כ הבה"ח אביגדור סובל בגליון הנוכחי בטעמא דחיילי"ע עולין לחליצה משום דלא פקע זיקה לגמרי, הגם דעצם הדברים נכונים, אך עם זה נראה להעיר מדברי תוס' שם דביארו דהוא מייטורא ובהכי חלוק ממעוברת, אלמא לא סגי במה דלא פקע זיקה דהא מעוברת נמי הכי הוי מדלא חילקו הא גופא, ואפ"ה אינה עולה לחליצה, ועעמשנ"ת בדברינו בארוכה.

יהודה גרוס

מש"כ הבה"ח מאיר שלזינגר נ"י בגליון זה, דילה"ק מה מהני הא דכתיב בזכור "משכבי אשה" ללמד שחייבין בו על העראה, הא לא בכל האיסורים שבנשים חייבין בהעראה, דבשפחה חרופה בעינן גמר ביאה. (ועיי"ש מה שתירץ וצ"ב ל.)

אך יש ליישב בפשיטות רבה מאוד, דהנה שפחה חרופה אין איסור לבוא עליה מצד זה שהיא "אשה" (אלא רק מצד מה שהיא "שפחה חרופה"), א"כ [כשאנו באים לדון במי שהוקש ל"אשה" (ולא ל"שפחה חרופה")] עלינו לברר אילו דינים נאמרו בביאה באשה מצד זה שהיא "אשה" (ולא מצד דברים ושמות אחרים שיש בה חוץ ממה שהיא אשה), ולכא"ו דינים בביאה ב"אשה" הם רק קידושין (ודין ביאת אשת איש, נראה שג"ז לא הוי דין ב"אשה", דאין איסורה מצד הביאה ב"אשה" שבה, אלא מצד הביאה ב"אשה של אחרת), ושם הא מהניא העראה.

ורק ל"אשה" הוקש זכור, (ולא ל"שפחה חרופה" וכדו').

שו"ר דעו"ל דהא יש כלל במידת "היקש" דלחומרא מקשינן (וכמבואר לעיל ח' א') וא"כ לק"מ.

ועוד יל"ע [לבד מהתירוצים שלמעלה] דשמא כשהוקש איזה דבר להרבה דברים שחלוקים בדיניהם שמא ניזיל בתר רובא בהם, ויל"ע.

שוב א"ל הבה"ח הנ"ל דכ"ז מיישב את הקושיא היאך ילפינן מהנך דמהני בהו העראה הא מאידך בשפחה חרופה ל"מ העראה ונילף מהתם, אך הוא מקשה